



**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ  
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
YABANCILARA TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI**

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE  
DİJİTALLEŞMENİN İMKÂN VE SINIRLILIKLARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜLİN TÜRKAY**

**İSTANBUL, 2023**



**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ  
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
YABANCILARA TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI**

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE  
DİJİTALLEŞMENİN İMKÂN VE SINIRLILIKLARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜLİN TÜRKAY  
(210521050)**

**Danışman  
(Prof. Dr. Şaban Sağlık)**

**DÜZELTİLMİŞ TEZ**

**İSTANBUL, 2023**

24/10/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yabancılara Türkçe Öğretimi tezli yüksek lisans programı öğrencisi 210521050 numaralı **Tülin TÜRKAY**'ın hazırladığı “*Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dijitalleşme Sürecinin İmkan ve Sınırlılıkları*” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 24.10.2023 Salı günü saat 14.00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

**Tez adı değişikliği yapılması halinde:** Tez adının .....  
.....  
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Prof. Dr. Şaban SAĞLIK (Danışman)	.. Kabul ..
2. Doç. Dr. Muhammet Sani ADIGÜZEL	.. Kabul ..
3. Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre ÖZSARAY	.. Ret ..
4. ....	.....
5. ....	.....
6. (İkinci Danışman)*.....	.....

\*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

## ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Tülin Türkay

## DÜZELTME METNİ

- Tezin bölümleri jüri üyelerinin talebi üzerine yeniden düzenlenmiş “bulgular” bölümü eklenmiştir.
- Birincil, ikincil ve üçüncül düzey başlıklar tez bölümlerinde yapılan değişiklikler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.
- Doğrudan ve dolaylı atıflar revize edilmiş kaynak çeşitliliği artırılmıştır.
- Tüm metin güncel Türkçe Yazım Kılavuzuna göre redakte edilmiştir.
- Tez, üniversitenin güncel şablonuna göre biçimsel açıdan gözden geçirilip düzenlenmiştir.

## TEŐEKKÜR

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi alanında, yüksek lisansa kaydımı yaptırmamla birlikte ve tez çalışmam sürecinde benden desteklerini esirgemeyen çok değerli hocalarıma; başta tez danışmanım Prof. Dr. Şaban SAĞLIK olmak üzere Doç. Dr. Muhammed Sani ADIGÜZEL ve Dr. Şaban ÇOBANOĞLU'na; hem destekleri hem de yaptığımız görüşmede samimiyetle cevap verdikleri için yine çok değerli hocam, Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Doç. Dr. Selçuk Kürşad KOCA'ya, Sancaktepe İlçe Millî Eğitim Müdürümüz, çok değerli hocam Hale BAĞCE ÖZBAŞ'a; görüşmemize katılıp, samimiyetle cevap verdikleri ve yine yüksek lisansa kayıt yaptırmamla birlikte çalışmalarımın sonuna kadar benden her türlü desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan canım kardeşlerim, Cem TÜRKAY, Halil Nimetullah TÜRKAY'a ve sevgili yeğenlerim, Nehir, Fırat, Sema ve Metin Ege TÜRKAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Tülin Türkay

# YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİJİTALLEŞMENİN İMKÂN VE SINIRLILIKLARI

Tülin Türkay

## ÖZET

Dijitalleşmenin hızla artması ile yaşamımızda yer alan birçok faaliyet dijital ortamlarda yerini almıştır. Dijitalleşme alanında toplumda yaşanan değişim ve dönüşüm eğitim alanında da kendini göstermiştir. Eğitim, toplumun tarım toplumundan dijital toplum haline gelmesi gibi aşamalardan geçmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sürekli kendini yenilemesi eğitim alanındaki hızlı değişimi gerekli kılmıştır. Covid-19 küresel salgını ile yüz yüze eğitime bir süre ara verilmiş ve eğitim öğretim faaliyetleri dijital ortamda gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu durum yabancılara Türkçe öğretimine dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları açısından bakmayı gerekli kılmıştır. Yabancılara Türkçenin öğretiminde teknolojinin kullanılması kaçınılmazdır. Öğretimi sürdürebilmek için gerekli olan teknik alt yapı gereksinimleri, kötü amaçlı yazılım ve web sitelerinden korunma, lisanslı ürün kullanımı, internete erişimde kolaylık, öğretmen ve öğrencilerin gereken teknik bilgiye sahip olmaları dersin işlenişinde teknik anlamda olması gereken unsurlar arasında yer almaktadır. Ayrıca kurumlardaki teknik servis sunacak personelin olması da öğretimde teknik destek açısından önemli yer tutmaktadır. Müfredat açısından ise dijital ortamlardaki etkinlik ve dersler müfredata uygun olmalıdır. Öğretmenler ve öğrenciler gereken dijital bilgi ve yeterlilik seviyesine sahip olmalıdır ve bu konuda kendilerini sürekli yenilemelidirler. Eğitimde sürdürülebilirlik amacına yönelik olarak yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları ulaşılan bilgiler çerçevesinde incelenmiştir.

**Anahtar kelimeler:** Eğitim ve Dijitalleşme, Yabancılara Türkçe Öğretimi, İmkân ve Sınırlılıklar

# POSSIBILTIES AND LIMITATIONS OF TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS

**Tülin Türkay**

## ABSTRACT

With the rapid increase in digitalisation, many activities in our lives have taken place in digital environments. The change and transformation in society in the field of digitalisation has also showed itself in the field of education. Education has gone through stages such as the transformation of society from an agricultural society to a digital society. The continuous self-renewal of information and communication technologies has required rapid change in the field of education. With the Covid 19 global pandemic, face-to-face education was paused for a while and education and training activities were tried to be carried out in digital environment. This situation has made it necessary to look at teaching Turkish to foreigners in terms of the possibilities and limitations of digitalisation. The use of technology in teaching Turkish to foreigners is inevitable. The technical infrastructure requirements necessary to continue teaching, protection from malicious software and websites, use of licensed products, the ease of access to the internet, and the technical knowledge of teachers and students are among the elements that should be technically necessary in the teaching of the course. In addition, the availability of staff to provide technical service in the institutions is also important in terms of technical support in teaching. In terms of curriculum, activities and lessons in digital environments should be in accordance with the curriculum. Teachers and students should have the required level of digital knowledge and competence and should constantly renew themselves in this regard. For the purpose of sustainability in education, digitalisation in teaching Turkish to foreigners has been examined within the framework of the information on possibilities and limitations.

**Keywords:** Education and Digitalisation, Teaching Turkish to Foreigners, Possibilities and Limitations

## ÖNSÖZ

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin sayısı değişen yaşam koşulları, komşuluk, göç, evlenme, akrabalık ilişkileri, sanayi, uluslararası ilişkiler ve ticaret, eğitim ve öğretim, turizm gibi birçok nedenle gün geçtikçe artmaktadır. Türkçe öğrenenler Türkçe ile birlikte kişisel gelişimlerine yönelik olarak kültürel gelişim ve farkındalıklarını arttırarak deneyimlemektedirler. Yeni bir dili öğrenme süreci başka kültürleri tanıma, mukayese etme, öğrenilenleri günlük hayata entegre etme ve hoşgörüyü de beraberinde getirmektedir. Bireysel olarak da iletişim becerilerini geliştirmeye fayda sağlayıp, yeni öğrenilen dilde de kendilerini kolaylıkla ifade edebilmektedirler.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi Türkiye’ de ve yurt dışında Türkçe öğreten kurum ve kuruluşlarda dijital çağın gereklerine uygun çevrim içi veya yüz yüze derslerde dijital platformlarda gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu alanda, özellikle küresel olarak yaşadığımız Covid-19 salgını ile birlikte, eğitim kurumlarının tüm kademeleri ve yabancılara Türkçe öğretimini gerçekleştiren bütün kurumlar dijital eğitime geçmiştir. Bu yaşanan ilk uzun süreli ve mecburi dijital eğitim sürecinden yola çıkarak, Türkçenin yabancılara öğretiminde de dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarını belirlemek adına yerli ve yabancı makale tarama çalışması yapılmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde eğitimin tanımı, türleri ve amaçları yer almaktadır. İkinci bölümde çalışmanın yöntemi yer almaktadır. Üçüncü bölümde dil eğitimi, “Türkçe Öğretim Programına Genel Bir Bakış “ile başlanıp ‘Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştay Raporu 2022’ yer verilmiştir. “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde Ortak Dil Düzeyleri, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yöntemlerle” devam edilmiştir. Ayrıca genel olarak yabancı dil ve Türkçenin öğretiminde ana dilinin nasıl ve ne zaman kullanımı ile elde edilen bilgiler yer almaktadır. Tezin konusu olan Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dijitalleşmenin

İmkân ve Sınırlılıkları adlı bölümde Dijitalleşme kelimesinin tanımı yapıлып, iş yaşamında, alışverişte, güvenlikte ve eğitimde dijitalleşme konularına değinilerek, Eğitim Alanında Dijitalleşme Süreci Evreleri, Dijital Eğitim, Mobil Öğrenme ve Uzaktan Eğitim bölümlerini içermektedir. Uzaktan Eğitim bölümünde ise Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişim süreci tarihlerle aktarılmıştır. Dijital Yeterlik ve Yetkinlik, Dijital Çağ ve İlgili Terimler başlığı altında E-Devlet, Dijital Beceri, Telif Hakkı, Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile ilgili tanımlar yer almıştır. Ayrıca Dijital Yeterlikler Çerçevesine yer verilerek Öğretim İçin Yetkinliklerle İlişkilendirilmiş Dijital Teknolojiler, Gelişen Teknolojiler- Mevcut ve Yakın Gelecekteki Teknolojik Eğilimler, Müfredat ve Eğitim Bilişim Ağı Eba, Türkçenin Öğretiminde Dijitalde Kullanılan Uygulamalar ve Teknolojide Yaşanan Hızlı Değişim ve Gelişmeler konuları işlenmiştir. Yabancılara Türkçenin öğretiminde güncel verilere ulaşmak için yapılan bireysel görüşmeler, makale incelemesi, kitap tarama çalışmaları dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarının tespit edilmesine önemli katkı sağlamıştır.

Sonuç bölümünde ise dijitalleşmenin dil öğretiminde avantajları olduğu kadar sınırlılıklarının da olduğu ama bu sınırlılıkların yabancılara Türkçenin öğretiminde engel teşkil etmeyeceği; teknolojinin dil öğretiminde kullanılmasının amaç değil de bir araç olarak görülmesi, öğretmen ve öğrencilerin sürekli gelişen teknoloji karşısında kendilerini alacakları eğitimlerle geliştirmeleri sonucuna ulaşılmıştır.

Aralık, 2023

Tülin Türkay

## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT .....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
RESİM LİSTESİ .....	xi
TABLO LİSTESİ .....	xii
KISALTMALAR .....	xiii
GİRİŞ .....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. KURAMSAL ÇERÇEVE .....	5
1.1. EĞİTİM NEDİR? .....	5
1.2. EĞİTİMİN TÜRLERİ .....	6
1.2.1. Yaygın Eğitim .....	6
1.2.2. Örgün Eğitim .....	7
1.3. EĞİTİMDE TEKNOLOJİNİN KULLANILMASI.....	8
İKİNCİ BÖLÜM .....	9
2. YÖNTEM .....	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM .....	10
3. BULGULAR.....	10
3.1. DİL EĞİTİMİ .....	10
3.1.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programına Genel Bir Bakış .....	11
3.1.2. Dil Öğretim Yöntemleri.....	14
3.1.3. Dil Eğitimi ve Dijital Oyun.....	16
3.2. ANA DİLİ EĞİTİMİ .....	19
3.2.1. Çocuğun Hayatında Ana Dilin Önemi .....	21
3.2.2. İkinci Dil Öğreniminde Ana Dilin Rolü .....	21
3.2.3. Ana Dili Eğitiminde Dijital Hikâye Kullanımı .....	24
3.2.4. Web 2.0 Araçlarının İlköğretimde Türkçe Dersinde Kullanımı ...	25
3.2.5. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dijitalleşmenin İmkân ve Sınırlılıkları .....	25
3.2.5.1. İş Hayatında Dijitalleşme.....	26
3.2.5.2. Alışveriş Alanında Dijitalleşme .....	27
3.2.5.3. Sağlık Alanında Dijitalleşme .....	28
3.2.5.4. Eğitim Alanında Dijitalleşme .....	28
3.2.6. Dijital Eğitim .....	30

3.2.6.1.	Mobil Öğrenme.....	30
3.2.6.2.	Uzaktan Eğitim .....	31
3.2.6.3.	Karma (Hibrit) Öğrenme .....	32
3.2.6.4.	Dijital Yeterlik ve Yetkinlik .....	33
3.2.6.5.	Dijital ile İlgili Tanımlar , Gelişen teknolojiler ve Dijital Yeterlikler Çerçevesi .....	33
3.3.	ÖĞRETMENLERE “DİJİTAL OKURYAZARLIK KILAVUZU” .....	34
3.4.	TEKNOLOJİ VE DİLİN DÖRT BECERİSİ .....	37
3.5.	TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİNDE DİJİTALDE KULLANILAN UYGULAMALAR VE TEKNOLOJİDE YAŞANAN HIZLI DEĞİŞİM VE GELİŞMELER .....	39
3.5.1.	Web 2.0 Araçları ve Becerileri Göre Kullanılabilirliği.....	39
3.6.	WEB 2.0 ARAÇLARINI KULLANMANIN ÖĞRETMEN AÇISINDAN FAYDALARI.....	45
3.7.	WEB 2.0 ARAÇLARINI KULLANMANIN ÖĞRENCİ AÇISINDAN FAYDALARI.....	45
3.7.1.	Metaverse Uygulamasının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılması.....	47
3.7.2.	Dijitalleşmenin Yabancılara Türkçe Öğretiminde İmkânları Ve Sınırlılıkları .....	48
3.7.2.1.	Dijitalleşmenin İmkânları.....	48
3.7.2.2.	Dijitalleşmenin Sınırlılıkları.....	51
	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
	KAYNAKÇA .....	59
	EKLER.....	64

## RESİM LİSTESİ

<b>Resim 3. 1:</b> Atasözleri Örneği .....	36
--	----

## TABLO LİSTESİ

### Sayfa

<b>Tablo 3.1</b> Web 2.0 Araçları ve Becerileri Göre Kullanılabilirliği.....	<b>39</b>
<b>Tablo 3.2</b> Çeşitli metaverse araçlarının yabancı dil öğretiminde kullanım durumlarına göre sınıflandırma önerisi.....	<b>47</b>

## KISALTMALAR

TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi
AOBM	Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
AG	Araştırma Günlüğü
s.	Sayfa/sayfalar
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
çev.	Çeviren
ed.	Editör

# GİRİŞ

## Araştırmanın Amacı

Eğitimde yadsınamaz önemi olan dijitalleşme yabancılara Türkçenin öğretiminde kullanılan dijital araçların ve diğer uygulamaların, eskiden kullanılan klasik yöntemlerin aksine sınıf içi etkileşimi yüksek ve öğrencilerin birlikte çalışmalarından doğan iş birliğinin en üst seviyeye çıkmasını sağlayan bir eğitim ortamı hazırlamıştır. Ayrıca yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde bilgiye hızlı ve kolay erişim, eğitim ve öğretimde başarının yani verimliliğin artması, klasik öğretim metodları yerine daha fonksiyonel teknolojik araç ve gereçlerin dijital ortamlarda ders işlenişinde kullanılması dijitalleşmenin imkânları arasında yer almaktadır. Dijitalleşmenin imkânlarının yanı sıra, güvenlik sorunları, dijital bağımlılık, uzun süre ekran başında olmaktan kaynaklanan odaklanma problemi, teknik ve alt yapı sorunları maddiyata dayalı teknoloji ve teknolojik araç gereçlere ulaşamama gibi sınırlılıkları içermektedir. Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarına yapılan makale taraması ve bireysel görüşmelerle ulaşılmıştır. Çalışmanın temel amacı elde edilen bilgilerle uzaktan eğitimde ve yüz yüze eğitimde derslerin daha aktif ve iletişimi kolaylaştırabilecek şekilde işlenmesi ve bilişim teknolojilerini derslerde daha etkin kılmaya yönelik destek sağlamaktır.

Yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları nelerdir?

Yabancılara Türkçenin öğretiminde kullanılan web.02 araçları nelerdir?

Belirlenen alt amaçlar ise şöyledir:

1. Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesinde öğretmenler için yer alan altı seviyede değerlendirilen ve sahip olmaları beklenen yeterliklerin eğitimini almaları ve dijital eğitimde hedeflenen standartları yakalamaları bakımından önemini belirtmek.

2. Dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları gerçeğiyle, teknoloji kullanımının bir amaç değil Türkçenin yabancılara öğretiminde; dersin nasıl, hangi dijital araç

gereçlerle, hangi platformlarda, ne tür yöntem ve yaklaşımlarla işlenmesi ile ilgili mevcut durum değerlendirmesine imkân sağlayan ve hedeflenen başarıya ulaştıracak bir araç olarak eğitimde yer alması gerekliliğini öne çıkarmaktır.

## **Araştırmanın Önemi**

Yabancılara Türkçe öğretiminde yüz yüze eğitim ve çevrim içi eğitimde Covid-19 süreci de dahil olmak üzere öğretmenlerin, öğrencilerin dijital okuryazarlıkta edinmeleri gereken dijital beceriler, sorumluluklar, yetkinlik, yeterlikler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Yabancılara Türkçenin öğretim sürecinde, dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarının öğretim sürecindeki önemi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yine, Türkçe eğitimi veren kurumların ve çalışanlarının sahip olduğu imkânlarla, ders devamsızlığı, eğitimi yarıda bırakma gibi öğrenme kayıpları en az seviyeye indirgenerek, dijitalleşmenin sınırlılıklarına rağmen Türkçe öğretiminin gerçekleştirilebileceğinin önemi de belirtilmiştir. Yabancılara Türkçenin öğretiminde olası muhtemel, acil ve kriz durumlarında, müfredat dâhilinde çevrim içi derslere uygun bir acil eğitim planı olmasına dikkat çekerek, eğitimin sürdürülebilirliğine önemli katkı sağlayacaktır.

## **Sınırlılıklar**

Dijitalleşmenin eğitime entegre edilmesiyle dil eğitiminde teknolojik araç ve gereçlerin kullanılması yaşanan Covid-19 pandemi süreciyle beraber çok hızlı artmıştır. Dijitalleşme yaşadığımız toplumun her safhasında gündelik işlerimizi kolaylaştırdığı gibi birçok meslekî alanda da yerini almıştır. Eğitimde de hızla bir dijital dönüşüm yaşanmış, yabancılara Türkçenin öğretiminde zaman ve mekânda kısıtlama olmaması, bilgiye erişimde kolaylık gibi avantajların yanında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde derslerde tamamen uygulanması, dil öğretime ait problemleri çözüp, tam bir başarıya ulaştıracağı algısı sınırlılık getirmektedir. Diğer bir sınırlılık ise, öğretmen sınıfta rehber ve öğretici konumunda yer almaktadır. Öğretmen- öğrenci, öğrenci- öğrenci etkileşimi, duygu, düşünce ve bilginin aktarıldığı iletişimin gerçekleştirilmesiyle oluşturulacak olan öğrenme atmosferi ile

motivasyonunun teknolojik araç gereçlerle oluşturulamayacağı varsayılarak, teknolojik araç gereçlerin öğretmenin yerini dolduramayacağı için sınırlılık getirmektedir. Dijitalleşmenin sunduğu birçok imkânın yanı sıra sınırlılıklarının olduğu ve derslerde kullanılan teknolojik araç gereçlerin kullanımı ile yaşanan sınırlılığın bu araçların üretimi ile ilgili olmayıp gerek öğretmenlerin gerek öğrencilerin sahip olmaları gereken dijital okuryazarlık seviyeleri, yeterli ve yetkinliklerle gerekli eğitimi almamalarından kaynaklı beceri eksikliği de sınırlılık getirmektedir. Bu çalışma, yapılan makale taramaları, bireysel görüşme ile sınırlı olup, Türkçenin öğretiminde yüz yüze ve çevrim içi derslerde deneyimle ortaya çıkan dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarını içermektedir.

### **Varsayımlar**

-Uzaktan eğitimin geçmişi mektupla eğitime kadar dayanmakta olup, birçok aşamalardan geçerek eğitimde yaşanan dijital dönüşüm süreci dil öğretimi alanında da hızlıca yerini almıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dijitalleşmenin imkânları kullanılarak başarıya ulaşmada okullarda, diğer eğitim kurumlarında ve bireysel olarak kullanılan dijital uygulamalarla araç gereçlerin de doğru biçimde, bilinçli kullanılmasına katkı sağlayacağı varsayılmıştır.

-Dil öğrenenler ve öğretmenler tarafından dijital araç ve gereçlerin yanlış kullanılması, kullanıcıların güvenliği, kişisel bilgilerin gizliliği gibi sorunlarla karşılaşmamak için eğitim kurumlarında gerekli tedbirlerin alınıp eğitimlerin verileceği varsayılmıştır.

-Yabancılara Türkçe öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları konusunda elde edilen bilgilerin ders işlenişinde öğretmenler ve öğrencilerin dijital okuryazarlık alanında sahip olmaları gereken yeterliklere katkı sağlayacağı ve dersin işleyişinde sınırlılıklar kapsamında yaşanması muhtemel sorunların giderilmesine destek olacağı varsayılmıştır.

### **Yöntem**

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve bireysel görüşme kullanılmıştır. Türkçenin yabancılara öğretiminde dijitalleşme ile ilgili yerli

ve yabancı makaleler incelenerek, alanında uzman kişilerle yapılan bireysel görüşmelerle yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dünya çapında yaşanan eğitimde dijital dönüşüm ile beraber yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları, elde edilen bilgiler doğrultusunda ‘’Dijitalleşmenin İmkânları ve Dijitalleşmenin Sınırlılıklar ‘’ başlıkları altında sınıflandırılmıştır. ‘‘Eğitim ve Dijitalleşme, Yabancılara Türkçe Öğretimi, İmkân ve Sınırlılıklar’’ çalışma için baz alınan kelime gruplarıdır.

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de ve yurt dışında yabancılara Türkçenin öğretiminde, dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarını deneyimleyen öğretmen öğrenci ve kurumlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise taranan makale sonuçları ve yapılan bireysel görüşmelerden elde edilen bilgiler oluşturmaktadır.

Bu bölümde elde edilen imkân ve sınırlılıklar şöyledir:

Yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarında ulaşılan bulgulara ders işlenişinde kullanılan teknolojik araç gereçler, öğretmen ve öğrenci dijital okuryazarlık seviyesi, yeterlik ve yetkinlikler, dijitalleşmenin hukuki boyutu, kurumların altyapı gereksinimleri, öğrencilerin bilgiye erişimde sahip oldukları maddi imkânlar, kurumların teknik destekle ilgi hizmeti, müfredat, öğretmen eğitimi gibi birçok önemli konuya hem imkân olarak hem de sınırlılık olarak ulaşılmıştır.

# BİRİNCİ BÖLÜM

## 1. KURAMSAL ÇERÇEVE

### 1.1. EĞİTİM NEDİR?

Eğitim, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'ünde, "Çocuklar ve gençlerin toplum yaşayışında yerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde ve dışında doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye." olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu 2011, 761).

Eğitim, günlük yaşamda çok sık kullanılan bir kelimedir. Çünkü eğitim bütün toplumlarda hayati önem taşıyan bir uygulama olarak yer almaktadır. Eğitim birçok dil bilimci, eğitimci, filozof ve yazar tarafından tanımlanmıştır.

Çelikkaya "Eğitimin Anlamları ve Farklı Açılardan Görünüşü" (1991) isimli makalesinde eğitim kelimesinin birden çok anlamı olduğunu belirtmiştir. Eğitim kelimesi kullananın amacına göre farklı anlamlara gelmektedir. Bu anlamlar şöyle sıralanabilir:

- “1. Terbiye
2. Yönlendirme
3. Yetiştirme
4. Şartlandırma
5. Uygulama
6. Alıştırma
7. Pedagoji
8. Eğitbilim (Eğitim Bilimi)
9. Öğrenim ve Öğretim
10. Eğitilmişlik ”

Eğitim kelimesinin bazen "eğitimin sonuçları veya davranışlar" anlamında kullanıldığını ifade etmiştir (s. 73-85).

## 1.2. EĞİTİMİN TÜRLERİ

Eğitim kendi içinde formal ve informal eğitim olmak üzere ikiye ayrılır. Formal eğitimde kendi içinde örgün ve yaygın eğitim olarak iki bölümden oluşur:

### **Örgün Eğitim:**

Okul Öncesi Eğitim

İlkokul

Ortaokul

Ortaöğretim

Yükseköğretim

### **Yaygın Eğitim:**

Halk Eğitimi

Hizmet İçi Eğitim

İnformal eğitim, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük 'ünde, örgün ve yaygın eğitim dışında, bireyin hayat boyu süren bilgi, beceri ve yetkinlik kazanımını ifade eder. Gerçek yaşamdan öğrenme örnekleri içerip, birey gittiği kütüphanede, konserde ya da sergide, okuduğu kitapta yeni bilgiler elde eder. Yöntem ve içerik olarak çeşitlilik söz konusu olup öğrencinin katılımı üzerine gerçekleşir.

### **1.2.1. Yaygın Eğitim**

“Yaygın eğitim, toplumun ihtiyaçları ışığında belli bir amaca yönelik, geneli kapsayacak türden çeşitli eğitimlerin verildiği ve bu eğitimlerin kurumların belirleyeceği takvim ve saate bağlı kalınarak yapıldığı, talep edenlerin başarılı olması halinde ise karşılığında sertifika aldıkları eğitim sürecidir.”<sup>1</sup>

Yaygın eğitim, kişinin istek ve hedeflerine kendi düşüncesi doğrultusunda, ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitimini gerçekleştirilebildiği, bir mesleğe yönelik eğitim ve uzmanlık kazandırabilen programları içeren eğitim türüdür Bireyler yaygın eğitim kurumundan aldıkları sertifikalarla iş hayatına dahil olup, hayatlarını idame ettirmeye yön verirler. Yaygın eğitim yaşam boyu devam eder. Birey meslekî

---

<sup>1</sup> <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/yaygin-egitim> (Erişim Tarihi; 05.08.2023)

alandaki eğitimini iş yerinde de hizmet içi eğitimlerle devam ettirerek, eğitim ve öğrenimde sürekliliği gerçekleştirir.

### **1.2.2. Örgün Eğitim**

“Ülkemizin, sosyal ve ekonomik sektörleri ile iş birliği içinde ulusal ve uluslararası meslekî yeterliği ile kabul gören; millî, manevi ve meslekî değerlere sahip, yaratıcı, yenilikçi, girişimci, üretken, ekonomiye değer katan, nitelikli işgücü yetiştiren, kalite değerleri oluşturulmuş örgün eğitim kuruları oluşturmak, eğitim politikalarımızın öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Sayıları her geçen gün artmakta olan örgün eğitim kurumlarımızı takip etmek, meslek seçimi açısından önem ifade etmektedir.”<sup>2</sup>

Örgün eğitim denilince, genellikle okullar ve ilgili kurumlar akla gelmektedir. Konu odaklı, sertifika ve derece elde edilebilen, tam veya uygun zamanlı devam zorunluğu olan eğitim türüdür.

Eğitimin amaçlarını da yukarıda bahsi geçen eğitim türlerinden yola çıkarak aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

Kişisel Amaç

Sosyal Amaç

Manevi Amaç

Meslekî Amaç

Kültürel Amaç

Ahlakî Amaç

Entelektüel Amaç

Eğitim geniş anlamda: yaşam boyu öğrenme süreci olup yaşamın her alanında ve toplumun her katmanında karşılaştığımız, deneyimlediğimiz bir süreçtir. Hangi yaşta ya da hangi sosyal statüde olduğumuza bağlı kalmaksızın, ihtiyaç duyduğumuz her alanda kendimizi geliştirebiliriz. Sadece hayatımızın bir bölümünde yer alan ilkokul, ortaokul, lise ya da üniversite ile eğitim hayatımızı sınırlandıramayız. Yabancılara Türkçenin öğretiminde de öğrenciler eğitim aldıkları kurumlarda

---

<sup>2</sup> <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/yaygin-egitim> (Erişim Tarihi; 05.08.2023)

meslekî, kültürel, kişisel, entelektüel olarak hedefledikleri amaçlarına uygun olarak Türkçeyi öğrenmektedirler.

### 1.3. EĞİTİMDE TEKNOLOJİNİN KULLANILMASI

Akbulut (2020), “Dijital Teknolojilerin Eğitimde Etkin Kullanımı” isimli çalışmasında; teknolojinin eğitimde yer almasıyla teknolojik araçların kullanımının öğrenilmesinin, eğitim için her zaman etkili bir şekilde kullanılamayacağı ve eğitimin asenkron veya senkron çevirim içi etkinlikler içerse bile dersin hedeflenen başarıyı artıracak en önemli etkenin etkileşim olduğunu ifade etmektedir. Uzaktan eğitim etkinliklerindeki tek amaç öğrencilerle etkileşimi artırmaktır. Uzaktan eğitimde etkileşim; öğrenci-öğrenci etkileşimi, öğrenci-öğretmen etkileşimi ve öğrenci-içerik etkileşimi olarak üç bölümde verilmiştir. Yapılan araştırmalarda bu üç çeşit etkileşimin doğru olarak uzaktan eğitim derslerine dahil edildiğinde öğrenciler tarafından çevrim içi derslerin daha etkili olarak değerlendirildiğini, derse katılım ve öğrenci başarısında da daha etkili olduğu ifade edilmiştir. Özellikle tamamen çevrim içi olan derslerde öğrenci-öğrenci etkileşimi sosyal bulunuşluğun yani bireyin kendini sosyal ortamda hissetmesi, göstermesi, öğrencilerin kişisel özelliklerini yansıtabilme ve diğerleri ile olan iletişim sağlayabilmelerinin desteklenmesi adına önemli yer tutmaktadır (s.49-55).

## İKİNCİ BÖLÜM

### 2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve bireysel görüşme kullanılmıştır. Türkçenin yabancılara öğretiminde dijitalleşme ile ilgili yerli ve yabancı makaleler incelenerek, alanında uzman kişilerle yapılan bireysel görüşmelerle yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dünya çapında yaşanan eğitimde dijital dönüşüm ile beraber yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin beraberinde getirdiği imkân ve sınırlılıklar, elde edilen bilgiler doğrultusunda Dijitalleşmenin İmkânları ve Dijitalleşmenin Sınırlılıkları başlıkları altında sınıflandırılmıştır. “Eğitim ve Dijitalleşme, Yabancılara Türkçe Öğretimi, İmkân ve Sınırlılıklar” çalışma için baz alınan kelime gruplarıdır.

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de ve yurt dışında yabancılara Türkçenin öğretiminde, dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarını deneyimleyen öğretmen öğrenci ve kurumlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise taranan makale sonuçları ve yapılan bireysel görüşmelerden elde edilen bilgiler oluşturmaktadır.

Bu bölümde elde edilen imkân ve sınırlılıklar şöyledir.

Yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarında ulaşılan bulgulara ders işlenişinde kullanılan teknolojik araç gereçler, öğretmen ve öğrenci dijital okuryazarlık seviyesi, yeterlik ve yetkinlikler, dijitalleşmenin hukuki boyutu, kurumların altyapı gereksinimleri, öğrencilerin bilgiye erişimde sahip oldukları maddi imkânlar, kurumların teknik destekle ilgi hizmeti, müfredat, öğretmen eğitimi gibi birçok önemli konuya hem imkânlar olarak hem de sınırlılık olarak ulaşılmıştır.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 3. BULGULAR

#### 3.1. DİL EĞİTİMİ

Mehmet Kaplan, (2021), Kültür ve Dil adlı eserinde “Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve medeniyet seviyesine göre yaratır. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı ve korunağıdır. Dil olmazsa tarih, kültür, edebiyat ve medeniyette olmazdı” (s.147-148), diyerek dilin içinde barındırdığı ulusların sahip olduğu nesilden nesle geçen yaşamlarındaki değerlerinin önemini belirtmiştir. Ayrıca “Dil olmazsa birbirimizle anlaşabilir miydik? Zira dil duygu ve düşüncenin kabıdır” (s.154,148), şeklinde Kaplan’ın dil ile ilgili cümlelerinde, insanların deneyimlerini duygu ve düşüncelerini, bilgi birikimlerini dil aracılığı ile ifade edip gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Fatma Öztürk Dağabakan ise (2006) İki Ayrı Kültür İki Ayrı Dil isimli makalesinde dil eğitimi ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Dil eğitimine hazırlanan veya yabancı dil öğrenmeye başlayan bir kişinin ilk karşılaşacağı önerilerden birisi, kişinin dili tanınması yönünde olacaktır. Dili tanımak, dilin konuşulduğu toplumun yapısını, alışkanlıklarını, geleneklerini, coğrafi biçimini, sanat anlayışını, inançlarını, tarihini, en önemlisi de dilin bir öge olarak içinde bulunduğu kültürü tanımakla başlar. Çünkü her toplum birbirinden farklıdır ve buna bağlı olarak dil anlayışı da farklıdır. Dil, toplumun bir yansımasıdır ve günlük hayatın alışlagelmiş olaylarında, bilimde, düşüncede, iletişimde, geleneklerde, sanatta, inançlarda, eğitimde, ekonomide, kısacası yaşamın her alanında bir koordinasyon oluşturarak toplumsal düzeni sağlamaktadır (s.210).

Sonuç olarak;

“Bir yabancı dili öğrenirken kültürün, geleneklerin, alışkanlıkların, dünya görüşünün ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir. Yabancı dil öğrenmenin amacı o dil aracılığı ile iletişim kurmaktır. İletişim kurmak da yalnızca dilin kâğıt üzerinde gramer kurallarını ezberlemekle değil, hedef dili tanımakla mümkündür. Dil öğrenirken ve öğretirken hedef dil toplumunun bütün yaşamını gözden geçirmek, dil içi dünya görüşünü dikkate almak

kolaylaştırıcı bir unsur hatta bir zorunluluktur. Bu yüzden dil eğitiminde dili tanımak şarttır” (Dağabakan, 2006: 215).

“Yabancı dil olarak dil olarak kültür öğretimi sürecinde dijital sunu ve materyallerin kullanımı oldukça önem arz etmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijital bir öğretim sistemi çocukların daha fazla ilgisini çekmektedir. Dijital sunu ve materyallerini eğitim ortamına getirmek öğrencilerin hem hedef dile hem de hedef kültüre uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır” (Yalçın, 2022:52).

Yabancılara Türkçenin öğretiminde ister yüz yüze eğitimde ister dijital ortamda gerçekleştirilen derslerde öğrenciler öğrendikleri dile ait kültürü tanıdığı oranda hedef dil ile yaşamlarına entegre ederek dil eğitimlerini gerçekleştirebileceklerdir. Ayrıca derslerde gerçekleştirilen kültür aktarımının önemi de göz ardı edilemez.

### **3.1.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programına Genel Bir Bakış**

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı Maarif Vakfı tarafından hazırlanan “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı” esas alınarak düzenlenmiş ve geliştirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Maarif Vakfı arasında 18.08.2017 tarihli iş birliği protokolüne dayanarak ek protokol imzalanmış halihazırda olan programa, yurt içinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik izlenceler eklenmiştir. Program, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni’nde yer alan belirtilen dil düzeylerine (A1, A2, B1, B2, C1) göre örgün (okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim) ve yaygın eğitimde uygulanması için hazırlanmıştır. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı “Sözlük” ve “Kaynakça” bölümleri hariç iki ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde programın kuramsal çerçevesi ve uygulama süreçleri, ikinci bölümde ise örgün eğitim kapsamında kademelere göre yapılandırılmış izlenceler yer almaktadır. Program, bu ana bölümler temelinde sekiz alt bölümden oluşur. Birinci bölüm programın temel dayanakları ve yaklaşımına ait bilgileri içermekte, ikinci bölümde programın amaçları belirtilmekte, üçüncü bölüm ise programın genel yapısı ve

kademelendirilmesine ait konuları içermektedir. Dördüncü bölüm ölçme ve değerlendirme yaklaşımını içerir, programın uygulanması ile alakalı tavsiyeler beşinci bölümde yer almaktadır. Temel dil becerilerine ilişkin kazanım listelerine altıncı bölümde yer verilmiş, yedinci bölümde ise dil yapılarını düzeylere göre kademelendiren tablolar tanıtılmıştır. Sekizinci bölümde programın kademelere göre oluşturulmuş izlencelerine yer verilmiştir. Tüm bunların yanı sıra bu bölümde okul öncesine ilişkin kuramsal bilgi ve uygulamaları kapsayan açıklamalar detaylı olarak yer almıştır. Programda kullanılan kavram ve terimleri ayrıntılarıyla belirten tanım ve açıklamalar Sözlük başlığı altında yer almaktadır. Kaynakça başlığı altında, programın hazırlanmasında faydalanılan kaynaklara yer verilmiştir. Program bünyesinde ayrıca adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, estetik, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik gibi insani değerleri kapsamaktadır ve tüm bu değerlerle beraber toplumların oluşturduğu değerlerde dikkate alınmıştır. Böylelikle bu programla birlikte öğrencilerin dil yeterliklerini geliştirmenin yanında evrensel ve yerel değerlere karşı hassasiyet kazanmaları da amaçlanmıştır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı-Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı, 2020: 5).

Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip edebilme, eğitim amaçlı ya da hobi olarak dil öğrenme, bireylerin sosyal veya meslekî statüleri, yeni ülkeler gezip görme, yeni kültürlerle tanışma, ülkelerin ekonomik, siyasi nedenlerden dolayı ülkede yabancı dil bilen insana ihtiyaç duyması, bireylerin başlıca dil öğrenme ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Yabancı dil eğitiminde “Avrupa Ortak Başvuru Metni ’ne göre dil düzeyleri; “Temel, Bağımsız, Deneyimli” olarak sınıflandırılmaktadır.

A

A1: Giriş ya da Keşif Düzeyi

A2: Ara Düzey ya da Temel Gereksinim Düzeyi

B

B1: Eşik Düzey

B2: İleri Düzey

C

C1: Özerk Düzey

C2: Ustalık<sup>3</sup>

olmak üzere altı dil düzeyi belirtilmiştir. Ek metinde ise yedinci bir dil düzeyi olarak “A1 Öncesi” yer almıştır.

## **Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı Sonuç Raporu 2022**

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 26-29 Eylül 2022’de Türkçe öğretimi değerlendirmek ve değerlendirmelerden yola çıkarak mevcut durumu geliştirmek, belirlenen sorunlara çözümler önermek amacıyla alanında uzmanlar, uygulayıcılar ve ilgili kurumların katılımıyla Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı düzenlemiştir. Bu çalıştayda Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi ile iki dillilere ve Türk dillilere öğretimi konuları ele alınmıştır. Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi konusu iki günde altı oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç kısmında çalıştayda ulaşılan görüşlerle alakalı genel değerlendirmeler yer almıştır.

Çalıştayda Türkçe Dersi Öğretimi Programı ile ilgili olarak mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programı; yaklaşım, yöntem ve teknikler, beceri alanları ve iletişimsel işlevler, dil bilgisi öğretimi, ölçme ve değerlendirme alt başlıkları ile incelenmiştir.

Türkçe dersinin beceri dersi olduğu ve sınavlarda dört dil becerisini ölçecek şekilde soruların hazırlanması önerilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminin gerçekleştirildiği platformların teknolojik alt yapı ile desteklenmesi, sınıflarda U şeklinde oturma düzeninin uygulanması ve öğrenci sayısının 15’den fazla olmaması önerilmektedir. Türkçenin öğretildiği ortamlarda alanla ilgili kütüphanelerin yer alması, kültür ağırlıklı aktivitelerin gerçekleştirilmesi, seviyelere ayrılmış okuma dinleme kitaplarının hazırlanması tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Hedef dil, Türkçenin öğretiminde kullanılan yaklaşım ve yöntemler için dört temel dil becerisini göz önünde bulunduran, iletişimsel becerilerin de gelişmesini sağlayacak bir öğretimin uygulanması için ortak görüş sağlanmıştır. Öğretmenlerin

---

<sup>3</sup>Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı (2020: S.6)

de dijitalleşmenin imkânlarından faydalanarak dersleri daha aktif biçimde işlemeleri, pedagojik hassasiyetler de göz önünde bulundurularak farkındalıkların artırılması, Web 3.0, sanal evren gibi teknolojilerin, dil öğretimiyle bütünlük içinde olması ele alınmıştır. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi gerçekleştirilen kurumların birbirleriyle iletişime geçmeleri ve standartlaşmaya gidilmesi için gerek yurt içinde gerekse dışında faaliyet gösteren kurumların üstünde bir koordinasyon merkezinin kurulmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Tüm bunların yanı sıra YÖK'te yabancı öğrencilerle ilgili bir koordinasyon merkezinin gerekliliğinin önemi belirtilmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile, ana dili Türkçe olanlara Türkçeyi öğretmenin farklı olduğu düşüncesinin kabullenilmesinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca yüksek öğretimde kullanılmak üzere Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı ile uyumlu ders materyallerinin acele olarak hazırlanması, öğretmenler için program okuryazarlığı eğitimlerinin düzenlenmesi ve bu programların akademik Türkçeyi de içerecek biçimde güncellenmesinin gerçekleştirilmesi gibi konular değerlendirilmiştir. Çalıştayda, yabancılara Türkçenin öğretiminde kullanılan ders malzemelerinin öğretim programına uyumlu, modern dil öğretim yaklaşım ve yöntemlerine uygun, dijital uygulamalarla desteklenmiş, beceri temelli, Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'ndeki ilkeleri esas alan, öğrenen özerkliğini destekleyici, nitelikli ders materyalleri hazırlanması ile ilgili önerilerde bulunulmuştur (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı- Türkiye ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı Sonuç Raporu 2022).

### **3.1.2. Dil Öğretim Yöntemleri**

‘‘Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi

Doğrudan yöntem

İşitsel-dilsel yöntem

Sessiz yol (the silent way) yöntemi

Grupla/danışmanlı dil öğretim yöntemi

İşbirlikli öğrenme yöntemi

Telkin yöntemi/esinlemeli yöntemi

Tüm (toplu) fiziksel tepki yöntemi

Görsel-işitsel yöntem

İletişimsel dil öğretim yöntemi  
Çoklu zekâ (multiple intelligences) uygulamaları  
İçerik temelli/odaklı öğretim  
Görev temelli yöntem”  
olarak sıralanmıştır (Göçen, 2020:26-38).

“Dil öğretiminin tarihi boyunca, dil öğretim yöntemlerinde değişimler yaşanmıştır. Dilin daha iyi öğretilmesi adına daha iyi yollar bulunması için araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar ile ortaya konan özellikler, dil öğretim yöntemlerindeki öğretmen-öğrenci rollerinin özelliğini de belirlemiştir.

Daha iyi bir öğretimin olabilmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin dil öğretim sürecindeki rollerinde değişimler yaşanmıştır. Dil öğretiminde var olan her bir yöntem, dil öğretiminin etkililiğini hedeflediğinden, dil öğretimine olumlu özellikler sunmaya çalışmıştır. Bununla beraber, dil öğretim yöntemlerinin öğretim sürecinde kullanılması yoluyla yöntemlerin eksikliklerinin de farkına varılmış ve bunlar da yöntemlerin olumsuz özellikleri olarak belirlenmiştir. Bugün, dil öğretim sürecinde tek bir öğretim yöntemine bağlı kalmak, öğrenenlerin dil becerilerini geliştirmek ve dili öğretmek bakımından yetersiz kalmaktadır. Dil öğretimine farklı yöntemleri dâhil edebilmek içinse yöntemleri tanımak, yöntemlerdeki öğretmen-öğrenci rollerini bilmek ve yöntemlerin olumlu ve olumsuz özelliklerinin farkında olmak gerekmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de Türkçe öğrenenlerin dili en kolay ve etkili bir şekilde öğrenebilmeleri için yöntem bilgisine sahip olmak bir dil öğretmeni için önemli bir ihtiyaçtır. Bu bağlamda, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yöntemler konusunda kendini geliştirmeleri ve öğrenenlere en uygun dil öğretim ortamını yaratmaları beklenmektedir” (Göçen, 2020: 44).

Dil öğretim çalışmalarının belirlenmiş bir plan ve müfredat çerçevesinde yapılması, basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretilmesi, görsel işitsel araçların kullanılması, gerçek objelerle donatılmış, gerçek yaşama yakın, bir sınıf ortamı, hedef dilin ağırlıklı iletişim dili olarak kullanılması, bilginin günlük hayata aktarılması, öğrenci motivasyonu, dil öğretiminin temel gerekliliğidir.

“Bir dil bir insan iki dil iki insan” cümlesi ile dil öğrenmenin önemini vurgulamak adına günlük hayatımızda sıkça kullanılıp öğrendiğimiz veya öğrenmeye çalıştığımız yabancı dil ya da diller ile o dile ait kültürü de doğal olarak öğrenmekteyiz. Dil ve kültürün iç içe olması, öğrenilen dilin yanında bireyin kişisel

gelişimine ve genel kültürüne de katkıda bulunmaktadır. Ana dilimizi doğuştan edinirken, hangi amaçla olursa olsun öğrenmek istediğimiz yabancı dil öğretilmekte ve isteğe bağlı olarak öğrenme süreci gerçekleştirilmektedir. Bir yabancı dili öğrenirken bireyin tekdüzelikten uzak, önyargısız, farklılıkları kabullenme ve saygı gösterme gibi değer yargılarını kolaylıkla uygulayabilmesi hedef dili günlük yaşamda aktif bir şekilde kullanmaya zemin hazırlayacaktır.

### 3.1.3. Dil Eğitimi ve Dijital Oyun

Sürekli değişen ve gelişen teknolojik araçların dil öğretiminde yerini alması ve öğrenilecek hedef dile katkısını göz önünde bulundurduğumuzda bilgisayar oyunlarının eğitime entegre edilmesi ve eğitimde kullanılması önemli bir yer tutmaktadır. Dijital oyunların genel tanımı ; “Bilgisayar tabanlı, metin ya da görsellik üzerine inşa edilmiş, bilgisayar ya da oyun konsolu gibi elektronik platformlar üzerinde bir veya birden fazla kişinin fiziksel ya da çevrim içi ağ üzerinden birlikte kullanabildiği bir eğlence ve boş zaman aktivitesi yazılımıdır ve başlıca oyun türlerini; konsol oyunları, masaüstü oyunları, çevrim içi (online) oyunlar ve mobil oyunlar olarak sınıflandırabiliriz” şeklindedir (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Dijital Oyunlar Raporu,2020: 5-6).

“Oyun çocukların sevdiği ve zevkle yürüttüğü etkinliklerin başında gelmektedir. Oyun çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Oyunla öğrenme yaklaşımında öğrencilerin eğitim etkinliklerine aktif katılmaları ve zevk alarak öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımda oyun amaç değil araç olmaktadır. Oyun içinde eğitim değil “eğitim içinde oyun” üzerinde durulmaktadır. Sonuç olarak oyunla öğrenme yaklaşımı ile düşünme, anlama, sorgulama, araştırma, sorun çözme gibi 21.yüzyılın becerilerine sahip ve geleceğine yön veren bireylerin yetiştirilmesidir” (Güneş, 2015: 773).

Hızla gelişim gösteren ve yaşamın her alanında yerini alan teknoloji uzaktan eğitimde de dijital oyunlarla yerini almıştır. “Oyun tabanlı öğrenme yöntemi, dijital oyunların motive edici, eğlendirici ve ilgi çekici özelliklerini öğretimsel amaçlar doğrultusunda kullanmayı hedeflemektedir” (EBA, 2017). Bilgisayar destekli teknolojiden faydalanılarak eğitsel ortamlarda kullanılan bir başka uygulama da dijital oyunlardır. “Dijital oyunlar, özellikle eğitsel amaçlı kullanılan dijital oyunlar

grafik, ses, animasyon, video, 3D objeler, artırılmış gerçeklik gibi unsurları içerdiklerinden yalnızca görsel ve işitsel öğrenmeye katkı sağlamakla kalmayıp, içerdikleri etkileşim, dijital geri dönütler ve karar vermeye olanak sağlayan mekanizmalar ile öğreneni, öğrenme sürecinin tam merkezine almaktadır. Öğrenen; fikir üretme, araştırma, inceleme, gözlem, katılım ve denemeleri sürecin aktif bir şekilde içinde olarak deneyimlemektedir. En önemli özelliklerinden birisi de öğrenme sürecinin öğrenen tarafından şekillendirilebilmesidir” (Savaş vd., 2021: 134).

Yürümez ve Özer (2022), yaptıkları çalışmada dil öğretiminde eğitsel oyunları dört ana başlık altında incelemiştir.

1. İletişim Oyunları
2. Dil Bilgisi Oyunları
3. Telaffuz Oyunları
4. Teknoloji Tabanlı

Uzaktan Eğitim ile Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Çevrim İçi (Online) Oyunlar bölümünde ise; dijitalleşmenin avantajlarından yararlanarak, dijital ortamlarda kahoot, drops, lingo play, funn easy learn, socrative, nearpod, triventy gibi oyunlaştırma araçlarının uygulanması ile ilgili yeni bir sürecin içinde bulunduğu ve bu araçları kullanmak için bir sınıf ortamının gerekli olmadığı belirtilmiştir. Sonuç bölümünde ise duyu organlarının sıkça kullanılması ile dil öğreniminde kalıcılığa ve başarıya erişildiği vurgulanmıştır. Oyun oynama sürecinde öğrencilerin derse aktif olarak katıldığı, derse ait doğru materyalin seçimi ve yerinde kullanılması da dil öğreniminde başarıyı arttıran öğeler arasında belirtilmektedir. Dil derslerinin genel olarak tekrara düşmemesi ve dersin sıkıcı geçmemesi amacıyla eğitici oyunlara sık sık yer verilmesi gerekmektedir. Hedef dil öğrenirken öğrencinin karşılaştığı zorluklar eğitici oyunların eğlenceli tarafları bir araya geldiğinde olumlu sonuçlar elde edilmektedir. Öğrencinin eğitici oyunlar vasıtasıyla fark etmeden birçok bilgiyi elde ettiği ve yabancı dil öğretiminde kullanılan dil bilgisi oyunları ile konunun daha çabuk ve kalıcı bir biçimde öğrenildiğini ve bu sebeple yabancılara Türkçe öğretiminde eğitici oyunların önemli bir yeri olduğu belirtilmiştir (s.5).

Uberman (1998), birçok deneyimli ders kitabı ve metodoloji kılavuzu yazarlarının çalışmalarında oyunların sadece zaman dolduran aktiviteler olmadığını,

aynı zamanda büyük bir eğitsel değere sahip olduğunu ifade etmektedir. Oyunların teşvik edip, eğlendirdiği, öğrettiği ve akıcılığı arttırdığı ve bu sebeplerden herhangi biri olmasa bile, sadece zaman zaman bunaltıcı görünen sorunları değil, öğrencilerin yabancı dildeki güzelliği görmelerine yardımcı oldukları için kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Uberman' a göre (1998), oyunlar dersin ayrılmaz bir parçası olmalı, yoğun pratik yapma olanağı sağlamalı ve aynı zamanda hem öğrenciler hem de öğretmenler için son derece eğlenceli olması gerekmektedir. Dil yetkinliği kazanmanın başarılı bir yolu olarak kelime çalışmalarıyla birlikte oyunların geniş çapta kullanılmasını tavsiye etmiştir (s.20-27).

“Etkili ve kalıcı dil öğreniminde dilin kuralları değil, kullanımı önemsenmektedir. Bu bakımdan gerçekçi iletişim ortamları oluşturan, dilin anlamlı bir bağlam içerisinde kullanımını sağlayan eğitsel oyunlar, dil öğrenimi için vazgeçilmez etkinliklerdir. Bu etkinliklerde öğrenciler özgüven kazanarak sorumluluk alır; dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirir ve öğrenme sürecinin önemli bir parçası haline gelir” (Erol., vd, 2021: 178).

“Eğlencelik oyunlardan farklı olarak eğitsel oyundaki mimari öğeler oyun nesnesi olmanın yanı sıra kültürel içeriklerin aktarıcısı da olduklarından özelliklerinin belirgin olması önemlidir” (Alyaz ve Akyıldız, 2018: 150). Bu ifadeden yola çıkarak bilgisayar oyunlarında ya da üç boyutlu modellemelerle yabancılara Türkçenin öğretiminde Unesco Dünya Mirası Listesinde yer alan Sultan Ahmed Camii ana kubbesi, altı minaresi sekiz kubbesi ,mavi çinileri ile mimari şekillendirme yapılarak Türkçenin öğretiminde kültürel ve dini değerlerle birlikte mimari kültürün görsel olarak tanıtımı da gerçekleştirilebilir. Adam'ın (2022) tezinde öneriler bölümünde “Eğlencelik dijital oyunların içeriğinde tarih, kültür ve sanata dikkat edilmelidir. Çünkü bunlar Türkiye ve Türkçe hakkında bilinmesi gereken en önemli kültürel unsurlardır”(s. 35), şeklindeki ifadesinde gerek eğitim amaçlı gerek eğlencelik dijital oyunlarda öğrencilere kültür aktarımı ve kültürel farkındalık yaratmada dile ait dört beceriyi de geliştirerek katkı sağlayacaktır.

### 3.2. ANA DİLİ EĞİTİMİ

Her ortamda sıkça karşılaşılan, ancak yerinde ve doğru kullanılmayan iki terim vardır: anadil ve ana dili. Çoğunlukla Türkçenin eğitimi ve öğretimiyle ilgili makale, bildiri, yazı ve kitaplar söz konusu olunca, yanlış bir biçimde bu terimlerin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Ana dil ve ana dili terimlerindeki “ana” kelimesinin önemli bir role sahiptir. Ana dil teriminde “ana” esas, temel anlamlarına gelip ve dili nitelendirerek Türkçe Sözlükte terimin anlamları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“Bugün ses yapısı, şekil yapısı ve anlam bakımından birbirinden az çok farklılaşmış bulunan dil ve lehçelerin, kök bakımından bilinmeyen bir tarihte birleştikleri ortak dil: Ana Türkçe, Ana Moğolca, Ana Altayca, Roman dillerine kaynaklık eden Latince gibi (Korkmaz,1992: 8’ den alıntı yapan Sağır 2007: 540).

“Belli dil öbekleri içinde toplanan ve akraba oldukları kabul edilen dillerin aslını oluşturan kaynak dil. Altay dili Türkçe, Moğolca ve Mançu-Tunguzcanın ana dili kabul edilir. Latince Roman dillerine göre bir ana dildir (Topaloğlu, 1989: 24 ’den alıntı yapan Sağır 2007 :541).

“Başka diller türetmiş olan dil. Örneğini, Latince, Roman dilleri için ana dildir. Başta Yakutça, Çuvaşça olmak üzere, Türk dil ve lehçeleri de başlangıcı bilinmeyen ana dilden gelmektedir” (Koç,1992: 28’den alıntı yapan Sağır 2007: 541).

Bir ya da birçok dilin kaynaklandığı dil. Örneğin Latince Roman dillerine göre ana dildir (Vardar, 1988: 20’den alıntı yapan Sağır, 2007: 541).

“Başka diller veya lehçeler türetmiş olan dil” (TDK Türkçe Sözlük).

Türkçe Sözlük’te şu şekilde anlamlandırılmaktadır.

“Ana dili”;

“İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına inen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil” (Korkmaz, 1992: 8 ’den alıntı yapan Sağır, 2007: 542).

“Kişinin önce annesinden ve yakın çevresinden, sonra daha geniş çevreden ve ulusal olanaklardan yararlanarak öğrendiği dil. Her Türk için Türkçe ana dilidir” (Koç, 1992: 28 ‘den alıntı yapan Sağır, 2007: 542).

“Ana dili eğitimi ve öğretimi her ülkenin eğitim politikasında önemli bir yere sahiptir. Kişisel gelişim, ulusal kimliğin oluşması, yurttaşlık bilincinin yerleştirilmesi açısından da önemli olan bu konu her zaman tazeliğini korumaktadır. Ana dili, dilbilimciler tarafından çoklukla bir kişinin içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil olarak tanımlanmaktadır. Bireyin çocukluk çağında tanıştığı ilk dil olması nedeniyle ana dilin öğrenilmediği; edinildiği ya da kazanıldığı hep tekrar edilir “ (Vardar, 1988: 20 ’den alıntı yapan Sinan, 2006: 75).

Okuma, yazma, dinleme ve konuşma açısından dilin etkin öğretimi bu noktada çok önemlidir. Etkin ana dili eğitimi insanın doğuştan getirdiği zihinsel altyapıyı dikkate alan bir niteliğe sahip olmak zorundadır. Çünkü insandaki dil yetisi belli bir dille desteklendiği zaman işlerlik kazanan bir yapıdadır” (Akerson, 2000: 12’den alıntı yapan Sinan, 2006: 77).

“Dil düşüncenin kabıysa, düşünce dil ile yaratılır, dili düşünce yaratır ve bu karşılıklılık sürer gider. Böylece ulusal kültürün aynası olan ana diliyle ulusal değerler yaratılır, anlatılır, estetik kaygılar uyandırılır. O halde dil eğitimi aynı zamanda düşünce eğitimidir. İnsanın düşüncesi, kişiliğini de ortaya kor. Çağdaş bilim, teknik ve sanat gelişmelerine ayak uydurabilmek için, ana diline bağlı ve saygılı kuşaklar yetiştirilmesi, ortak bir dil ve yazı dili ile ulusal birliğin güçlendirilmesinin kavranılması gerekir” (Aksan, 1994:69 ’den alıntı yapan Sinan 2006: 77).

“Ana dili eğitiminin mutlaka Türk ve dünya edebiyatının seçkin eserleriyle beslenmesi gerekmektedir. Edebiyat eserlerini ana dili eğitiminin aracı kılmak bir zorunluluktur. Kuru bilgilerle kurgulanmış, estetik kaygılar taşımayan metinlerin insanlara bu anlamda bir katkısı düşünülemez. Çünkü edebi eserler sadece kafaya değil insanların gönlüne hitap eder. İnsanın duygularına, hayallerine, acılarına, sevinçlerine tercüman olurlar. Cahit Kavcar, Edebiyat ve Eğitim adlı eserinde; “edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar” demektedir” (Kavcar,1999:6 ’den alıntı yapan Sinan 2006: 78).

Yabancılara Türkçenin öğretiminde, Türkçe öğrenenlerin anadillerine ne kadar hâkim oldukları ve iyi bildikleri oranda diğer dilleri daha kolay öğrenip

özümseyeceği, hayata geçireceği ve dolayısıyla beraberinde de başarıyı sağladığı sonucuna ulaşabiliriz (Sinan 2006).

### **3.2.1. Çocuğun Hayatında Ana Dilin Önemi**

Yadav'ın makalesine göre ana dili çocuğun kişisel, sosyal ve kültürel kimliğinin bir parçası olduğunu, ana dilimizi konuşarak edindiğimiz bu kimliğin, başarılı sosyal davranışı ve konuşma kalıplarını güçlendirdiği belirtmektedir. Farklı sosyal geçmişlerimizin bizi toplumda benzersiz ve çekici kıldığını ve ana dilinin, eğitimin, entelektüel, fiziksel ve ahlaki yönlerinin gelişmesi için vazgeçilmez bir araç olduğunu vurgulamıştır. Alışkanlıklar, davranışlar, değerler, erdemler, gelenekler ve inançların hepsi ana dili aracılığıyla şekillenip eğer varsa ana dilindeki zayıflığın, tüm düşünce ve ifade gücünü felce uğratması anlamına geldiğini söylemeye gerek olmadığı vurgulanmıştır. (Yadav, 2014)

### **3.2.2. İkinci Dil Öğreniminde Ana Dilin Rolü**

Yadav'a göre (2014), çocuklar ana dillerini öğrenmekten ziyade, ikinci bir dilde okula başlamak için çok erken geçiş yapmaya zorlanırsa, çocukların ana dil edinimlerinin zayıflayabileceği ve hatta kaybolabileceği vurgulanmaktadır. Daha da önemlisi, öğrenenler olarak özgüvenlerinin ve ne öğreniyorlarsa ona olan ilgilerinin azalabileceğini, bunun da motivasyon eksikliğine, okulda başarısızlığa ve okulu erken terk etmeye yol açabileceği durumu ile karşı karşıya kalılabileceği olasılığını belirtmiştir Dünyanın küresel bir köy olduğu gerçeğine rağmen, erdemli gelenekler ve inançlar yaşatılmalıdır. Onlar bizi tanımlar ve haklı aidiyetimizi oluştururlar. Çocuklarımıza uluslararası dilleri öğretmek ne kadar önemli ise, onların kendi yerel lehçelerini de öğrenmeleri ve takdir etmelerinin gerekliliği belirtilerek ana dilinin iyi bilinmesinin önemini vurgulamıştır. Ana dilde akıcılık ve okuryazarlık, İngilizce gibi ek dillerin öğrenilmesi için bilişsel ve dilsel bir temel oluşturduğu ve ana dili tam olarak öğrenmenin bireyin öğreneceği diğer dilleri de etkilediğini belirtmektedir.

Yadav (2014), makalesinde ana dili ne zaman ve nasıl kullanılacağı ile ilgili şu sonuçlara yer vermiştir;

-Ana dili yani birinci dili kullanmanın problem olmadığı, asıl problemin ana dilini ne zaman ve nasıl kullanılacağı olmasıdır. Bu sorunun cevabını vermeden önce, ana dili kullanımının

“amaca ulaşmak için bir araç” olarak değerlendirilmesi ve akılda tutulması gerekliliğini vurgulamıştır.

-Yabancı dil öğretiminde ana dili kullanımına ilişkin henüz bir karara bağlanmadığı; bir tarafta ana dilinin kullanımını reddeden veya ana dilinin önemli potansiyelini fark edemeyen öğretmenler olup, diğer yandan ana dilini büyük ölçüde aşırı kullanan öğretmenlerin olduğunu belirtip her iki örneğinde büyük bir kaynağı kötüye kullandığını ifade etmektedir.

-Bildiklerinizi birbiriyle ilişkilendiremediğiniz sürece bir şey öğrenmenin imkânsız olduğunu ve ana dilinin kullanılmasının tamamen yasaklanmasını tavsiye etmemektedir.

-12 yaşındaki Türk Ortaokul sınıflarında gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrencilerin grup içi konuşmalarında anadillerinin tamamen yasaklandığında, sonuçta ortaya çıkan etkileşimin daha kısa, daha yapmacık ve daha az doğal olma eğiliminde olduğu diğer öğrencilerden daha zayıf olan birçok öğrencinin ise çok kısa zaman sonra pes ettiği belirtilmiştir. Öğrenciler iletişim kurmak için hedef dilin farkına varırlarsa, yine de ara sıra anadillerini kullanacaklardır; ancak anadillerini sistematik ve destekleyici ve görev hedefine uygun bir şekilde kullanacaklardır.

-Eğer öğretmenler sınıfta ana dilinin kullanımına izin verirlerse, yeni başlayanlar muhtemelen daha hızlı bir şekilde ilerleyecektir.

-Yabancı dil derslerinde ana dilinin akıcı ve mantıklı kullanımının yalnızca avantaj olabileceğini belirtmiştir.

-Yadav’ın kendi görüşüne göre; mümkün olduğunda hedef dili eğitim aracı olarak kullanmayı ve yabancı dil öğretiminde gerçekten gerekli olduğunda ana dili kullanmaya geçilmesine, ana dili kullanımında, öğrencilerin ana dili ve kültürel geçmişi dikkate alınarak, ilgilerine göre uygun şekilde kullanılmasını, etkili hedef dil öğretimi ile uyumlu hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kırbaç (2021), İsveç’te “Türkçe Ana dili Öğretimi” isimli kitap bölümünde İsveç’te ana dili öğretimi dışında ana dili İsveççeden farklı bir dili konuşan öğrencilere ana dillerinde ders destek yardımı yapıldığını ve bu derslerin “Studiehandledning” (ders yardımı) olarak adlandırıldığını ifade etmiştir. Yardım derslerini ana dili öğretmenlerinin verdiğini ve İsveççe bilgisi yetersiz olan öğrencilerin, danışman öğretmen yönlendirmesi ve okul onayı ile bu yardım dersini alabilecekleri belirtilmiştir.

“Kırbaç durumu şu şekilde özetlemiştir: “Türkiye’den yeni gelmiş bir öğrenci matematik veya fen bilgisi derslerini ana dilinde yardım derslerinde Türkçe olarak da öğrenme imkânına sahiptir. Bu durumda okul belediyeden talep eder ve öğrenci bu dersleri okulun belirlediği süre zarfında Türkçe olarak görür. İsveç eğitim anlayışına göre ana dili aynı zamanda bir öğretim kaynağı olarak kullanılmalıdır. Öğrenme faaliyetlerinde ana dilinin önemine vurgu yapan bu bakış açısı böylelikle öğrencilerin dersleri en iyi şekilde anlaması için ana dilini de

kullanır. Türkçe ana dili dersleri bugün İsveç eğitim sistemi içerisinde kendi müfredatıyla yer almakta, ana dili Türkçe olan öğrenciler tarafından seçilmektedir” (s.295).

Sonuç olarak, verilen İsveç örneğiyle bireyin ana dilinin öğretimi, yabancı dil ya da diğer branş derslerinde ana dilinin araç olarak kullanımının öğretmen kontrol ve yönlendirmesiyle gerçekleştirilebileceği Kırbaç tarafından belirtilmiştir.

Diğer yapılan bir çalışmada ise Suriyeli öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde ana dilinin etkisini belirlemek amacıyla yapılmış ve ana dilinin kullanımının etkisi ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Ana dillerinin hem ders içinde hem de ders dışında kendi yaşamlarını önemli oranda şekillendirdiği
- Öğrencilerin ana dillerini belli bir ölçüde konuştuklarını
- Okutmanlarında gerekli gördükleri zaman, öğrencilerin anlamadıkları yerlerde ana dilini kullanma konusunda katı olmadıklarını
- Öğrencilerin hedef dili Türkçe olduğu için, Türkçe konuşmaya daha çok gerek duydukları
- Okutmanlarda bu konuda öğrencilerin Türkçe konuşmaları için öğrencileri desteklediklerini
- Öğrencilerin ana dilini kullanmasının tamamen yasaklanması veya kullanımının engellenmesine çalışmaktansa, yeri geldikçe ya da uygun olan durumda bir öğretim aracı olarak faydalanılması gerektiği belirtilmiştir.
- Türkçe öğretiminde öğrencinin ana dilini kullanmaması konusunda öğrenciyi zorlayan sert kuralların uygulanması yerine ana dilinin kullanımının müspet yönde etkilerinden de faydalanılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Biçer, 2017: 41, 55, 56).

Tüm bu makaleden varacağımız iki sonuç; birincisinin ana dili olarak her bireyin önce kendi ana dilini çok iyi bilmesi ve kullanmasıdır. Ana dilini iyi bilmeyen bireylerin bir yabancı dili öğrenmede de sıkıntılar yaşayabileceği, kendi öz kimliklerini, kültür, gelenek ve göreneklerini özümsemeyen bireylerin öğrenmek istedikleri yabancı dil ile kendi ana dilleri arasında gerçek bir bağ kurmada başarılı olamayacakları sonucuna ulaşılmıştır. Ana dilini iyi bilen bireyler ise, analiz etme becerilerini geliştirerek, kendilerini daha iyi bir şekilde ifade edip yeniliklere açık, öğrendikleri yeni kültür, gelenek ve görenekler ile, kendi kültürel gelişimlerine katkı sağlayacak birçok avantaja sahip olabilmektedirler.

Yabancılarla Türkçe öğretiminde de Türkçe öğrenenler için dillerini ne kadar iyi biliyorlarsa, öğrendikleri Türkçe ve ülkemize ait somut ya da soyut tüm kültürel değerleri kolaylıkla özümseyerek, daha önceki bildiklerini şu anki edindikleri bilgiyle birleştirerek kültürel farkındalığı yüksek, Türkçeyi konuşmadaki akıcılıkları,

sadece öğrendikleri temel günlük iletişim cümleleri olmakla kalmayıp bununla birlikte de Türk yaşam tarzı ve kültürüyle de daha sıkı bir bağa sahip olmalarının yolu kendiliğinden açılmış olacaktır. Bir kültürü tanımak o dili en iyi şekilde konuşmaktan geçer. Yabancı dil öğreniminde ana dili kullanımı ise ana dili kullanımının “amaca ulaşmak için bir araç” olarak değerlendirilmesi gerektiği ve yabancı dil öğretiminde gerçekten ihtiyaç duyulduğunda ana dile geçilebileceğinin bir avantaj olduğu Yadav tarafından belirtilmiş, Biçer’in yaptığı çalışmanın sonuçlarından biri olarak Türkçe öğretiminde öğrencinin ana dilini kullanmaması konusunda öğrenciyi zorlayan sert kuralların uygulanması yerine ana dilinin kullanımının müspet yönde etkilerinden de faydalanılması gerektiği, yeri geldikçe ya da uygun olan durumda bir öğretim aracı olarak faydalanılması tavsiye edilmektedir.

### **3.2.3. Ana Dili Eğitiminde Dijital Hikâye Kullanımı**

Ana Dili Eğitiminde Dijital Hikâye Anlatımlarının Kullanımı isimli çalışmada Kurudayıoğlu ve Bal’a (2014) göre dijital hikâye anlatımlarının, Türkçe Öğretim Programı’ndaki temel becerilerin kazanımlarını gerçekleştirmede etkili olduğu, dijital hikâye anlatımlarının motivasyon, akademik başarı ve eleştirel düşünme üzerinde, dersi sözel olarak aktarmaya dayalı olan klasik öğretimden daha etkili olduğu, ayrıca motivasyon ve teşvik edicilik bakımından Türkçe Öğretim Programı’nın temel yaklaşımlarını yansıttığı, dijital hikâye anlatımlarının öğrencinin gerçek dünyayla ilişkisini canlı tutan ve onları, klasik ders anlatımlarının dışına çıkararak öğrenmeye karşı tutumlarını olumlu yönde etkileyen bir öğretme tekniği olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Dijital hikâye anlatımları Türkçe Öğretim Programı’nın bu temel hedeflerini kazandırmanın yanında “ses, görüntü, animasyon, yazı ve müziğin bileşimiyle oluşan çoklu ortam; duylara hitap eden eğitsel etkinlik; öğrenciyi tamamen etkin kılma; dil becerilerinde öz değerlendirmeyi yeteneğini geliştirme; yansıtıcı işleve sahip olma; planlayıcı ve beceriyi yönlendiricilik; dil hatalarını ve konuşmayı engelleyici yanlışlıkları düzeltme; her öğrenciyeye eşit fırsat sunma; kültürlerarası ilişkilendirilebilirlik; medya üretimleri oluşturabilme; karakter oluşturma ve şekillendirme becerisinin geliştirilmesi; organize etme becerisine hizmet etme; öğrenci ürünlerinin tüm dünyayla paylaşılabilirliği gibi imkânlar sunduğu sonucuna ulaşılabilir.” Dijital hikâye anlatımlarının dil öğrenme becerileri

olan dinleme, konuşma, yazma, okumanın kazanımlarının gerçekleştirilmesinde zengin bir öğrenme-öğretme tekniği alternatifi olarak öğrencinin öğrendiği bilgiyi gerçek yaşama entegre edip bütünleştirmesi, klasik ders anlatımından farklı kılıp öğrenmeye karşı olumlu yönde destekleyen bir öğretim tekniği olduğu sonuç olarak belirtilmiştir (s. 90). “Görsel ve işitsel araçların hayatın her alanında giderek yaygınlaşması ve bu araçların eğitimde kullanılması etkili bir dinleme/izleme eğitimini gerekli kılmaktadır. Bu becerinin geliştirilmesiyle, öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirilmesi beklenmektedir” (MEB, İlköğretim 6-8. Sınıf İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu,2006).

#### **3.2.4. Web 2.0 Araçlarının İlköğretimde Türkçe Dersinde Kullanımı**

İlkokul birinci sınıf düzeyinde Türkçe dersi kazanımlarına uygun şekilde web 2.0 araçları ile hazırlanmış oyunların öğrencilerin ilkokuma yazma becerilerini (harfi tanıma, yazma, sesleri ayırt etme, heceleme ve ilgili harfin yoğun olarak kullanıldığı metinleri okuma becerilerinin) nasıl etkilediğini belirlemek için yaptıkları çalışma sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerin (web 2.0 araçları ile harf/ses öğretimi yapılan) kontrol grubunda yer alan öğrencilere (geleneksel yöntemlerle harf öğretimi yapılan) göre harfi tanıma, heceleme ve ilgili harfin yoğun biçimde kullanıldığı metinleri okumada daha başarılı oldukları belirlenmiştir (Başaran ve Kılınçarslan, 2022; 186). Ana dili olarak Türkçenin öğretiminde de teknolojinin kullanımını amaç değil de ders işleyişinde hedeflenen başarıyı elde etmek için kullanılabilir bir araç olarak yerini almaktadır.

#### **3.2.5. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dijitalleşmenin İmkân ve Sınırlılıkları**

Yabancılara Türkçe öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarına yer verilen bu bölümde TDK’ye göre dijital kelimesinin anlamı;

1-Sıfat: Sayısal

Dijital telefon santrali

2-Sıfat: Verilen bir ekran üzerinde elektronik olarak gösteren

3-İsim: fizik, Verilen bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesi

Dijitalleşmenin tanımı ise:

Dijitalleşme kavramı bilginin sayısallaştırması olarak bilinmektedir. Elde edilen verilerin sayısallaştırılarak çeşitli platformlarda yer edinme sürecidir. Sayısallaştırma ise, analog işlemlerin bilgisayar ortamında depolanması ile sayısallaşan bir formatta dönüştürülmesi olarak söylenebilir.

Günlük yaşantımızda okuduğumuz kitapların e- kitap haline gelmesi ve hatta uygulamalara yüklenmiş e-kitapların okunmasına uygulamalardan devam edilmesini olarak örnek verebiliriz.

“Dijitalleşme günümüz toplumsallığının yaşadığı en derin değişim ve dönüşümü temsil etmektedir. Bu durum öylesine bir hâl almıştır ki neredeyse dijitalleşmeyen her şey yok olmak ile karşı karşıya kalmaktadır. En basit anlamıyla dijitalleşme fiziksel dünyada var olan herhangi bir şeyin 0’lar ve 1’ler yardımıyla bilgisayarların anlayabileceği, yorumlayabileceği, depolayabileceği, iletebileceği bir formata dönüştürmesi durumunu temsil etmektedir. Dijitalleşme bir tarafıyla analog dünyanın bilgisayarlara aktarılması iken diğer taraftan ise dünyada fiziksel olarak hiç var olmamış yazılımların, yapay zekânın, siber uzamların vb. temsilini de içermektedir” (Küçükvardar ve Aslan, 2021: 23).

Dijitalleşme;

İş Hayatında Dijitalleşme

Alışverişte Dijitalleşme

Sağlık Alanında Dijitalleşme

Eğitim Alanında Dijitalleşme

Güvenlik Alanında Dijitalleşme

Şeklinde yaşamımızın her safhasında kendini göstermektedir. Önceden kurmalı olarak kullandığımız çalar saatlerimiz bile gerek uyanmak için gerekse alınan randevular için ya da hatırlatılmasına ihtiyaç duyduğumuz durumlar için dijital saat veya dijital alarm olarak hayatımızda yerini almıştır.

### 3.2.5.1. İş Hayatında Dijitalleşme

Dijitalleşmenin Ticarete ve Ekonomiye Etkisi isimli makalede dijitalleşmenin birçok farklı alanda ve yeniliklerle hayatımızda yer aldığı ifade edilmektedir.

“Teknolojik anlamda birçok yeniliği sıralayabileceğimiz gibi sosyal ve ekonomik anlamda da birçok değişimi tetikleyen bir faktör olarak dijitalleşmenin etkilerinden bahsetmek mümkündür. Örneğin dijitalleşmeyle birlikte insanların çevreleriyle iletişim kurma ve etkileşim kurma yöntemlerini değiştirmektedir. Akıllı telefonlar, bilgisayarlar, sürücüsüz arabalar ve akıllı giyilebilir cihazlar dahil olmak üzere yeni teknolojiler ve aygıtların tümü, bilgiye erişme ve bilgiyi yayma şeklimizi değiştirmektedir. Bu değişim birçok alanda etkisini farklı boyutlarda göstermektedir. Ekonomik açıdan ele alındığında ekonomik işlemlerin dijitalleşmesi ile birlikte birçok ekonomik faaliyetinde yeniden yapılanmasına neden olmuştur. Son yıllarda küresel ticaret ve dijital ağlardaki artış giderek hız kazanmaya başlamıştır. Özellikle son dönemde yaşanan COVID-19 küresel salgını nedeniyle internet tabanlı teknolojilerinin kullanımını artması ile birlikte dijitalleşmenin etkilerini çeşitli sektörlerde gözlemlemek mümkün olmuştur. İnsanların fiziki temastan kaçınması, sokağa çıkma yasakları gibi nedenlerle fiziksel ticaret önemli ölçüde etkilenmiştir. Sadece işletme boyutunda değil özellikle sosyal ve fiziksel mesafeye dikkat edildiği bu dönemde bireyler de birçok alanda dijital teknolojilerden faydalanmaktadır. Bu nedenle özellikle mobil uygulamalara olan talebin artması, internette geçirilen süreler, günlük hayattaki tüm sosyalleşme süreçlerinin dijital ortama entegre olması ile birlikte e-ticaret hacminde artış gözlemlenmiştir” (Taşel, 2020: 135).

### 3.2.5.2. Alışveriş Alanında Dijitalleşme

Dijital platformlar aracılığı ile ürün, mal ve hizmet satın alma ve talep etme süreci; e-ticaret, online alışveriş, internetten alışveriş, dijital alışveriş, sanal alışveriş ve çevrim içi alışveriş gibi birçok isim altında gerçekleştirilmektedir. Dijital alışveriş zamandan avantaj sağlayıp bireysel yorgunluğun önüne geçen bir uygulama olarak gerçekleştirilmektedir. Dijital alışveriş ortamında yapılan yorumların ürün hakkında bilgi sağlama ve fiyat mukayesesinde çeşitli avantajlar sağladığı düşünülmektedir. Diğer önemli bir nokta ise farklı ödeme seçeneklerinin kullanılabilir olmasıdır. Karşılıklı olarak yürütülen geleneksel iletişim birçok alanda yerini teknolojik araçlarla sürdürerek yaşantımızın bir parçası şeklinde yerini almıştır. Tüketim, satın alma, mağaza, beğenme, seçme ve talep etme gibi ögeler ve faaliyetler geleneksel anlamlarını terk ederek dijitalleşmenin sağladığı avantaj ve dezavantajlarıyla birlikte yeni bir bakış açısı kazanmıştır. “Geleneksel yollarla ve yüz yüze gerçekleştirilen pek çok eylem, artık dijital araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilmeye başlanmış ve bireylerin yaşam dünyası farklılaşmıştır. Özellikle ihtiyaçlarımızı karşılamak için

gerçekleştirdiğimiz dijital alışveriş eylemi de bunun en belirgin örneklerinden biridir” (Kolukırcık ve Gün, 2020: 13).

#### 3.2.5.3. Sağlık Alanında Dijitalleşme

Sağlık hizmetleri kanunlar ve doğal olarak bireyin sahip olması gereken temel ihtiyaçlardandır. Covid-19 gibi tüm dünyayı etkileyen süreçlerde, sağlıkta şeffaflık ve dijitalleşmenin önemi fark edilmektedir. Teknoloji ve sağladığı olumlu etkiler yaşam standardını her zaman pozitif yönde etkilemektedir. “Sağlık açısından bakıldığında bulunan yeni teknoloji ve yöntemler tedavi süreçlerinin, hastalarla iletişimin, sağlığın korunması ile ilgili süreçlerin ve sağlık kurum ve kuruluşlarının yönetimsel süreçlerinin iyileşmesini sağlamaktadır”(Akalin ve Veranyurt, 2020: 132). Dijital dönüşüm ile birlikte sağlıkta bireyin kendi sağlık durumunu takip edebilmesi, taşınabilir sağlık teknolojileri, tanı, teşhis, tedavi gibi alanlarda akıllı bağımsız sistemlerin kullanılabilmesi, doktora verilerin iletilebileceği sağlık hizmeti kompleks cihazların sağlıkta dijitalleşmenin en önemli örneklerinden olup “Hayat Eve Sığar” uygulamasıyla Covid-19 süresince Covid Salgının kontrol altına alınması, hastalığın ve hastanın takibi gibi önemli bir görev dijital olarak yerine getirilmiştir (Akalin ve Veranyurt, 2020: 137).

#### 3.2.5.4. Eğitim Alanında Dijitalleşme

Eğitim sisteminde süreç içerisinde yaşanan değişim ve hızı Sanayi Devrimi ile ilişkili bir şekilde 1.0, 2.0, 3.0, 4.0 olarak 4 esas dönüşüm süreciyle karşımıza çıkmaktadır:

“Eğitim 1.0 tarım toplumunun ihtiyacına cevap verecek nitelikte şekillenmiş, bilgi kavramlar yardımı ile öğretmenden öğrenciye aktarılarak ve öğrenci tarafından ezberlenerek öğretim gerçekleşmiştir”(Puncreobutr, 2016.’ dan alıntı yapan Karoğlu vd., 2020).

“Eğitim 3.0 bilgi ve üretim odaklı yapılanmayı ifade eden süreçtir. Endüstri toplumundan teknoloji toplumuna geçilen bu aşamada bilgi üretiminde İnternet yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eğitim sürecinde de İnternet’ten, özellikle Web 2.0 teknolojilerinin sunduğu olanaklardan faydalanılmış, bilginin herkes tarafından üretilebildiği bir aşamaya geçilmiş ve öğretimde kendi kendine öğrenme yaklaşımlarına vurgu yapılmıştır. Teknolojinin eğitim

ortamlarında kullanılması geleneksel eğitim ortamındaki değişiklikleri de beraberinde getirmiştir” (Harkins, 2008’den alıntı yapan Karoğlu vd., 2020).

“Eğitim 4.0 yenilikçi çağdaki toplumun ihtiyacı olan inovasyon ve eğitim odaklı süreci ifade etmektedir” (Harkins, 2008’ den alıntı yapan Karoğlu vd., 2020)

“Eğitim 4.0 bağlamında bakıldığında eğitimde dönüşüm sürecinde öğrencilerin ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve yeteneklerin eğitim sürecinde kazandırılması aşamasında birçok yaklaşımın öğretim sürecinde kullanılacağı vurgulanmaktadır” (Harkins, 2008’ den alıntı yapan Karoğlu vd., 2020).

Toplum 5.0’ın bireysel ve toplumsal olarak rehberlik hizmeti verdiği söylenebilir. Bu dönüşüm sürecinde, “toplumun dijital toplum hâline gelmesi öngörüldüğünden mesafe, zaman ve yerden bağımsız olarak, dijital dönüşüm insanların yaşam tarzında da değişiklikler meydana getirmektedir” (Puncreobutr, 2016’den alıntı yapan Karoğlu vd., 2020).” Bireylere küresel bir vizyon kazandırırken; mesleklerin, kurumların, işletmelerin yapısı değişim göstererek, teknolojik gelişmelerdeki hızla birlikte bu küresel vizyonda da güncelleme devam edecektir. Zaman içerisinde makinelerin fonksiyonlarından daha fazla faydalanan insanın da eskisinden daha çok makinelere bağlı olacağı ve bunların tamamının da bireylerde yüksek kaliteli yaşam beklentisi oluşturacağı düşünülmektedir” (Puncreobutr, 2016’ den alıntı yapan Karoğlu vd., 2020). Farklı alanlarda yüksek kaliteli yaşam beklentisinin bir önemli ayağı da eğitimidir.”

Eğitimde dijitalleşme öğretmenlerin meslekî anlamda kendilerini geliştirmelerini, dijital eğitimin gerçekleştirilmesi için gerekli olan yeterlik ve yetkinliklere sahip olmalarını zorunlu kılmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerinin meslekî gelişimleri bakımından sürekli kendilerini yenilemeleri ve 21. yüzyılın gereği olarak, yaşam boyu öğrenmede de öğrencilerine rol model olmalıdırlar.

“Dil eğitimi ve öğretimi önemli bir süreçtir. Bu süreçte, insan kendisine hayatı boyunca lazım olacak dil ile ilgili temel becerileri kazanır. Bu beceriler, insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Çünkü bireye bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırır. Bu nedenle dil eğitimi ve öğretimi gerçekleştirilen Türkçe öğretmenlerinin hizmet öncesinde ve hizmet esnasında

yetiştirilmeleri büyük bir önem teşkil etmektedir.” (EARGED İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi Ankara ,2008; Sayfa 2) “Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ayrı bir disiplin olarak görülmeli ve bu alanda kullanılacak bir eğitim programının hazırlanmalıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde görevlendirilecek eğitimcilerin donanımlı olmasına ve verilen eğitimin çağdaş dünyadakine paralel yürütülmesine önem verilmelidir.”( Göçer ve Moğul, 2011; 808) . (Başaran ve Kılınçarslan, 2022; Gün ve Delen, 2022 )gibi yapılan birçok bilimsel çalışmada Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde çağın gereğine uygun ,yenilikleri takip eden, teknolojik olarak gerekli yetkinlik ve yeterliklere sahip öğretmen adaylarının, öğrenim gördükleri kurumlarda , öğretmenlerin ise çalıştıkları kurumlarda ya da bireysel olarak kendilerini geliştirecek eğitimler almaları da tavsiye edilmektedir.

### **3.2.6. Dijital Eğitim**

Mektupla uzaktan eğitimle başlayarak belirli süreçlerden geçip farklı uygulamalar ve sunuş biçimleri içeren dijital eğitim:

- E-ÖĞRENME
- M-ÖĞRENME
- U-ÖĞRENME

Elektronik Öğrenme, Mobil Öğrenme, Ulaşılabilir Öğrenme şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

“Dijital eğitim çevrim içi uzaktan eğitimin uzantısı olup sürekli kendini yenileyen ve değişen teknoloji ile yeni ihtiyaçları karşılamak için ortaya çıkan öğrenme yaklaşımlarını tanımlayan çatı kavramdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Bozkurt vd., 2021: 45).

#### **3.2.6.1. Mobil Öğrenme**

Mobil öğrenmenin çeşitli tanımlarına aşağıda yer verilmiştir. Mobil öğrenme kişisel dijital asistanları, cep telefonları ve akıllı telefonlar gibi cihazlar aracılığıyla gerçekleştirilen öğrenmedir. Mobil öğrenmenin kullanımına ilişkin ilk sonuçlar cesaret vericidir ve araştırmalar, örneğin, mobil öğrenmenin özerk ve iş birliğine

dayalı öğrenmeyi geliştirdiğini ve geniş bir yaş aralığındaki öğrencilere uygulanabileceğini göstermektedir.(Connolly vd., 2006; 463) Mobil öğrenme belki de 'tek veya baskın teknolojilerin elde taşınan veya avuç içi cihazlar olduğu herhangi bir eğitim hizmeti' olarak tanımlanabilir. Doğal, özel, taşınabilir, konumlandırılmış, gayri resmî, ufak boyutlu olması, ağırlıkta hafif, bağlama duyarlı olmaları mobil öğrenmeyi tanımlayan temel özelliklerle arasındadır. (Traxler, 2005: 262-264)

### 3.2.6.2. Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim mazisi mektupla haberleşmeye kadar dayanır. Öğretmen ve öğrencilerin aynı ortamda bulunma zorunluluğu olmadan, birbirlerinden farklı ortamlarda oldukları bir öğretim şeklidir.

“Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişim dönem ve evreleri belirlenirken uzaktan eğitim süreçlerinde kullanılan yaygın teknolojiler ve alanı etkileyen önemli olaylar dikkate alınmıştır.

Buna göre ülkemizde dört dönemin yaşandığını söylenebilir.

I. Dönem -Tartışma ve öneriler: Kavramsal (1923-1955).

II. Dönem -Yazışarak: Mektupla (1956-1975).

III. Dönem-Görsel-işitsel araçlarla: Radyo-Televizyon (1976-1995).

IV. Dönem-Bilişim tabanlı: İnternet-Web (1996-...)”(Bozkurt, 2017:88)

Uzaktan eğitim eş zamanlı ve eş zamansız olarak adlandırılan yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Eş zamanlı yöntemde öğrenci ve öğretmenler aynı zamanda gerçekleştirilen bir video konferans sistemine dahil olup, sanal bir sınıfta yerlerini alırlar. Bu sanal sınıf ortamı çevirim içi olarak gerçekleştiği için, öğretmen ders içeriğini tanıtarak, soru-cevap gibi çeşitli etkinlikler uygulayarak, öğrencilere anında dönütün gerçekleştirildiği internet bağlantısının sürekliliği ve karşılaşılabilecek olası teknik sorunların çok kısa zaman içinde çözümüne ulaşılması çok önemlidir. Eş zamansız yöntemde ise ders öncesinde hazırlanıp kaydedilmiş videoların izlenmesi ve çoklu ortam araçlarının kullanılmasıyla içerik bakımından zengin bir ders ortamı oluşturulmuştur. En gözde avantajının içeriklere farklı ve istenilen zamanlarda ulaşılabilirliğidir. Covid-19 pandemi döneminde öğretmenler ders içeriklerini dijitalleştirmişlerdir. Video konferans sistemlerini, diğer uygulamaları ve web araçlarını aktif şekilde kullanarak öğretimi gerçekleştirmişlerdir. Dijital okuryazarlık

ve yetkinlik sahip olunması gereken önemli bir beceri olarak kendini göstermiştir. Uzaktan eğitimde öğretimin gerçekleştirilmesi kadar uygulanması zorunlu olan ölçme değerlendirmeye ait araçlarının doğru ve aktif bir şekilde kullanılması büyük önem teşkil etmektedir. Öğrencilerin belirlenen kazanımlara ulaşip ulaşmadığını uzaktan eğitimde adil ve etik olarak değerlendirilmeli ve bu değerlendirmenin hatasız biçimde yapılma zorunluluğu vardır. Uzaktan eğitimde öğrencinin ders içeriğine zihinsel katılımının düşük olması, uzaktan eğitimde önemli bir risk teşkil etmekte ve bundan dolayı derslerde salt teknoloji kullanımının yanı sıra oyun temelli öğrenme, İş birlikli öğrenme, proje temelli öğrenme vb. gibi yapılandırmacı kurama dayalı çevirim içi ders ortamları için uygun olan öğretim yöntemlerinin daha verimli olduğu belirtilmektedir (Çakır vd.,2022: 404).

### 3.2.6.3. Karma (Hibrit) Öğrenme

Harmanlanmış öğrenme Driscoll'a (2002) göre dört farklı kavramlar ifade edilmektedir.

-Eğitimde belirlenen hedefe ulaşmak için web tabanlı teknoloji modlarını (örneğin, canlı sanal sınıf, kendi hızında eğitim, işbirlikçi öğrenme, video akışı, ses ve metin ) birleştirmek veya karıştırmak.

-Öğretim teknolojisi olsun ya da olmasın en uygun öğrenme sonucunu öğretmek için çeşitli pedagojik yaklaşımları (yapılandırmacılık, davranışçılık, bilişselcilik gibi) birleştirmek

-Her türlü öğretim teknolojisinin video kaset, CD -ROM, web tabanlı eğitim, film) yüz yüze eğitmen liderliğinde eğitimle birleştirmek

-Öğrenme ve çalışma ile beraber uyumlu bir etki ortamı oluşturmak için öğretim teknolojisini yerine getirilmesi gereken görevlerle karıştırmak veya birleştirmek (s.1-2).

“Yabancı dil öğretiminde kullanılan bütün bilişim teknolojileri uygulamaları dikkate alındığında bu uygulamaların yapılandırmacı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirmek için imkân yarattığı söylenebilir. Bu uygulamalar yoluyla öğretim, bireysel farklılıkların ön planda olduğu ve öğrencilerin ve öğreticinin etkileşimde bulunup iş birliği yaptığı bir sürece dönüşmektedir. Ayrıca, öğrenme sürecini sınıf

dışına çıkararak hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin küresel olarak bilgi paylaşımında bulunmasına olanak vermektedir”(Birinci, 2020; 368).

#### 3.2.6.4. Dijital Yeterlik ve Yetkinlik

Bu iki kavramın, farklı kaynaklarda, eş anlamlı olarak kullanılmasının yanında farklı anlamlara da gelmektedir.

“Yeterlikler: “ne öğretmeliyiz veya ne öğrenmeliyiz” sorusunun cevabını vermek için program ve öğretim tasarımlarına yardım eder. “Yeterlilikler:

- a) Bilgi, beceri, tipleri ve seviyelerini belirlemek
- b) Ders içeriklerini oluşturmada
- c) Okul müfredatı oluşturma
- d) Öğretmen adayı yetiştirmede
- e) Öğretmen meslekî programlarını oluşturmada yol gösterir” (Çakır vd., 2022: 377).

Yetkinliğin kökeni, “yargılama yetkisine sahip” ve aynı zamanda “konuşma hakkına sahip” anlamına gelen Latince 'Competentia' sözcüğünden gelir: Yeterlilik, belirli bir işlevde başarılı olmak için gerekli olan bilgi, kişisel tutum, beceri ve ilgili deneyimlerin toplamıdır. Adayların kendilerini ölçmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olmak ve değerlendiricilerin bir adayın yeterliliğini yargılamasına yardımcı olmak için yeterlilik, yeterlilik aralıklarına bölünür. (Caupin, 2006: 9). Dijital yetkinlik geniş anlamıyla kendinden emin eleştirel veya yaratıcı kullanım iş, istihdam edilebilirlik öğrenme boş zaman katılım veya topluma katılımı ilgili hedeflere ulaşmak için Bit'in kullanılması olarak tanımlanabilir. Dijital yeterlik ve diğer temel yeterliklerin kazanılması (örneğin; dil, matematik öğrenme, öğrenmek, kültürel farkındalık gibi yeterlikleri sağlayan çapraz bir temel yeterliktir) şeklinde tanımlanmıştır (Ferrari, 2012;1).

#### 3.2.6.5. Dijital ile İlgili Tanımlar , Gelişen teknolojiler ve Dijital Yeterlikler Çerçevesi

Yaşadığımız dijital çağda teknolojinin eğitimde de yer alması öğretmenler ve öğrenciler için dijital teknolojinin kullanımı, teknolojiye uyum bir zorunluluk olarak kendini göstermiştir. Öğretmenler hem rol model hem de rehber konumunda olup eğitimle ilgili dijitalleşme süreci beraberinde birçok yeni tanımları da gündeme

getirmiştir. Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, E- Devlet, dijital beceriler, dijital yeterlik ve yetkinlik, dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlık, dijital dönüşüm dijital bilişim etiği, dijital teknolojilerin hukuksal boyutu olan Bilişim Hukuku, Etik ve Telif Hakları önemli tanımlar arasında yer almaktadır.

Gelişen teknolojiler arasında ise, Mobil ve Bulut Teknolojileri, Veri Bilimi, Yapay Zekâ, Finans Teknolojileri ve Blok Zincir, Otonom Araçlar ve Taşıma Sistemleri, İleri İmalat Teknolojileri, Sosyal Ağlar, Sosyal Medya, Sanal ve Artırılmış Gerçeklik, İş Zekâsı yer almaktadır.

Dijital yeterlikler çerçeveleri ise bilişim teknolojileri okuryazarlık alanına dahil edilmesi gereken bilgi ve becerilerin belirlenmesi konusunda birçok çalışma ve tanımlamalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalardan en çok bilinenleri JISC (Joint Information Systems Committee - Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi), Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi (DigCompEdu) ve UNESCO Öğretmen Yeterlikleri Çerçeveleridir. Belirtilen bu çerçevelerde dijital teknolojiler aracılığı ile gerçekleştirilecek görevleri tanımlamakta olup kullanılacak olan teknolojilerin seçiminde ve görevlerin gerçekleştirileceğine yönelik rehberlik yapamaz. Ayrıca dijital teknolojinin sürekli yenilenmesinden kaynaklı olarak kullanıcıların aktüel olan teknolojiyi ile çerçevede sözü geçen görevleri gerçekleştirmek için planlama yapmaları vurgulanmıştır. Yukarıda bahsedilen çerçevelerden hariç Mishra ve Koehler'in (2006) Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi, Falloon'un (2020) Öğretmenler İçin Geniş Tabanlı Dijital Yetkinlikler Çerçevesi, Puentedura'nın (2006) SAMR (Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition - Yerine Kullanma, İşlevini Artırma, Değiştirme, Yeniden Tanımlama) Modeli ve Partnership for 21st Learning koalisyonunun hazırlamış olduğu P21 Learning Framework (2019) yeterlikler çerçeveleri bulunmaktadır (Çakır vd., 2022: 376-410).

### 3.3. ÖĞRETMENLERE “DİJİTAL OKURYAZARLIK KILAVUZU”

Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu'nda, 'Dijital Okuryazarlığın Temel Kavramları', 'Uygulamada Dijital Okuryazarlık', 'Dijital Okuryazarlığın Bileşenleri', 'Sınıfta Dijital Okuryazarlığı Teşvik Etmek', 'Dikkate Alınması Gereken Hususlar', 'Neler Yapabilirsiniz?' gibi bölümler yer alıyor ayrıca dijital

okuryazarlığın tanımı yer alıp, öğretmenlere bu kavramı günlük uygulamalara entegre edip, derslerinin kazanımlarını aktarmada yaratıcı, eleştirel bir biçimde teknolojiyi kullanmaları ve meslektaşları ile ortak bir dil oluşturmaları ile ilgili tavsiyelerde bulunuyor.<sup>4</sup>

Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı’nın (2020) da öğretmenlere yönelik hazırladığı kılavuz 7 alandan oluşmaktadır;

- Temel teknoloji okuryazarlığı
- Bilgi ve veri okuryazarlığı
- İletişim ve iş birliği
- İnternet okuryazarlığı becerileri
- Dijital içerik oluşturma
- Güvenlik
- Problem çözme

Çevrim içi sınıf ortamlarında öğrencilerin yaş gurubu ve Türkçeyi öğrenme amaçları yaşları, kültür yapıları çok farklı öğrenci grupları olabilir ve bu değerler baz alındığında iletişimde eksiklikler sorunlar yaşamamak ,çevrim içi sınıflarda ortak bir noktada buluşturmak adına, sınıf başarısının sürekliliği ve öğrencinin derslere devamını sağlamak “Kültürel ve dijital nitelikler açısından nesil çeşitliliğinin farkında olma, dijital teknolojiler aracılığı ile etkileşimde bulunurken, iletişim kurarken ve iş birliği yaparken bu farkındalıkla hareket etme, blogları takip etme ve bloglarla ilgili yorumlar yapma, blog oluşturma”<sup>5</sup> gibi yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde dijital ortamlarda kullanılacak uygulama önerileri yer almaktadır.

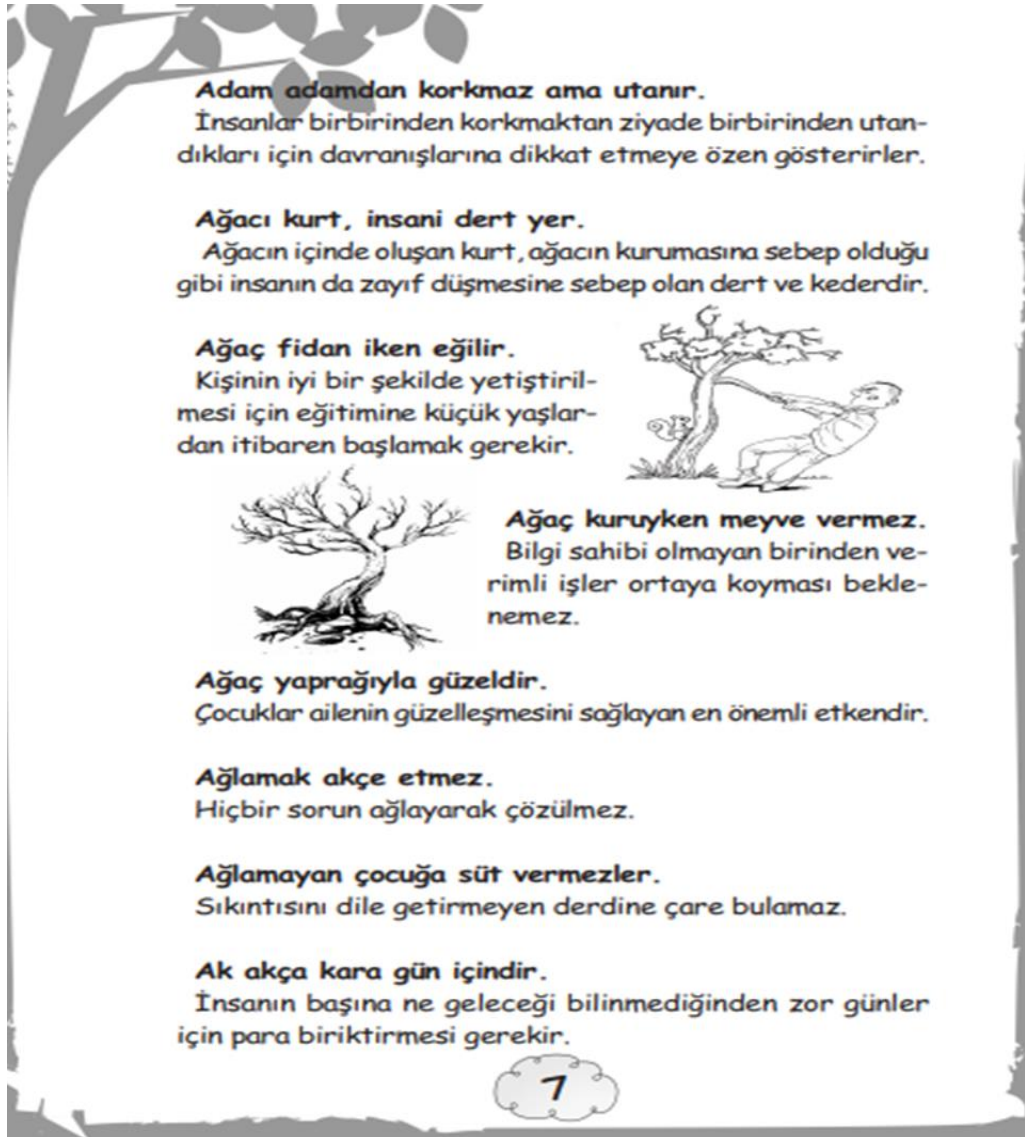
Uzaktan eğitim gören öğrenciler, öğrenmek istedikleri hedef dili çevrim içi sınıflarda yüz yüze eğitimdeki gibi iletişim dili olarak kullanabilirler. Yabancı dil öğrenirken öğrencinin isteği, kendine güveni ve motivasyonu önemli rol

---

<sup>4</sup> Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu, <http://cdn.eba.gov.tr/kitap/digital/#p=1> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

<sup>5</sup>Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu, <http://cdn.eba.gov.tr/kitap/digital/#p=1> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

oynamaktadır. Öğretmenlerin web 0,2 araçlarından yararlanarak oluşturacakları çevirim içi öğrenme ortamlarında öğrenciler eğlenirken öğrenerek motivasyonlarını da Doğal olarak bu da öğretmene yansıtacağı için öğretmeninde motive olması, sınıf ortamında etkileşimi sağlaması ve arttırması bakımından eğitimde dijitalleşmenin önemli bir boyutudur. Uzaktan eğitimde, dil öğretim platform ya da uygulamaları için iletişimsel becerinin kazandırılması da göz ardı edilmemesi gereken ayrı bir boyuttur.



**Resim 3. 1:** Atasözleri Örneği (Ruşid, 2020: 7)

Yukarıdaki örnek görsel Feyhan Ruşid' in (2020) “Resimli Türk Atasözleri Sözlüğü”nden alınmıştır. Atasözlerinin öğretildiği bir derste, çevirim içi derslerde kültür aktarımında duygunun karşı tarafa iletilmesi, yüz yüze eğitimdeki gibi yaparak yaşayarak deneyimlenmediği için, öğrencilerin kendi kültürlerinden ve günlük yaşamlarında kullandıkları atasözleri dijital ortamda kullanıldığında kültürel farkındalık ve aidiyet duygusunun görsel aktarımla bütünleşmesine örnek teşkil etmektedir. Örnek sayfada verilen atasözlerini öğrenciler dijital uygulamalarla kendileri seslendirerek çeşitli animasyonlarla bireysel veya grup çalışmasıyla, eğlenceli ve etkileşimli bir ortamda öğrenmeyi kalıcı olarak gerçekleştirebilirler.

MEB “Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu” nda Sınıfta Kültürel ve Sosyal Anlayışı Geliştirmek İçin İpuçları isimli bölümde aşağıdaki maddelerden öğrencinin yaş ve dil düzeyine göre uygun olanı seçilerek Türkçenin yabancılara öğretiminde dijital ortamlarda kültür aktarımında uygulanabilecek önerilere yer verilmiştir.

- “Öğrencilerden belirli bir metin veya medya parçasındaki kültürel etkileri tartışmalarını ve analiz etmelerini isteyebilirsiniz.
- Belirli bir konu veya öğrenme alanı hakkındaki anlayışlarını hangi kültürel ve sosyal etkilerin şekillendirdiğini düşünmeleri için onları teşvik edebilirsiniz.
- Dijital metinlerin ve içeriklerin anlamı nasıl ilettiğini ve farklı insanların buna nasıl tepki verdiğini tartışmalarını sağlayabilirsiniz.
- Öğrencilerden dijital bir içeriği farklı bir kültür ya da hedef kitle için yeniden düzenlemelerini isteyebilirsiniz.
- Başka bir ülkedeki bir okulla bağlantı kurabilir ve öğrencilerin ortak bir çalışma ortaya koymalarını sağlayabilirsiniz” (MEB Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu, 2020: 4-44).

### 3.4. TEKNOLOJİ VE DİLİN DÖRT BECERİSİ

İskender' in (2021), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretim elemanlarının ve öğrencilerin uzaktan eğitimle eş zamanlı (senkron) derslerle ilgili görüşlerinin ve davranışlarının incelenmesi için yaptığı çalışmada temel dil becerilerindeki kazanımlar, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin bakış açıları değerlendirilmiştir. Öğretim elemanlarından elde edilen sonuçlara göre uzaktan eğitimle temel dil becerilerindeki kazanımların aksamaması muhtemel ve gelişmesi

muhtemel beceriler olarak sınıflandırılmıştır. Aksaması muhtemel beceriler yazma, konuşma ve gramer olarak belirtilmiştir. Öğretim elemanlarına göre gramer konularının yüz yüze eğitime göre daha yavaş öğrenileceğini düşünülmektedir. Ayrıca öğrenme hızının düşük olması, gramer öğretiminde bir aksama olarak değerlendirilmiştir. Gelişim sağlanması olası beceriler olarak da okuma, dinleme, konuşma olarak belirtilmiştir. Okuma ve dinleme becerilerinin uzaktan eğitimde randıman sağlanacak derslerdir. Temel dil becerilerinde yer alan anlama becerileriyle ilgili olarak senkron olarak yürütülen derslerin verimli olduğu ifade edilmektedir. Konuşma becerisi için iki farklı sonuca ulaşılmıştır. Öğretim elemanlarının bir kısmı konuşma becerisinin kazanımlarında aksaklık olacağını düşünürken, kazanımın sağlanacağı tek beceri olma olasılığı görüşünde olan öğretim görevlilerinin de olduğu ifade edilmiştir. Öğrenciler için uzaktan eğitimle temel dil becerilerindeki kazanımlarda aksaması muhtemel beceriler olarak gramer, yazma ve konuşma yer almaktadır. Gelişim sağlanması muhtemel beceriler arasında ise okuma dinleme ve yazma bulunmaktadır. Çalışmanın sonucunda yabancı dil olarak Türkçenin uzaktan eğitimle öğretim sürecine ait olumlu ve olumsuz yansımalarına ulaşılmıştır. Temel dil becerilerine ilişkin elde edilen sonuç özellikle anlatma becerilerini ve gramer öğretimini teşvik edici uygulamalara ihtiyaç duyulmuştur. Öğrencilerin sürekli pratik yapmalarını teşvik edecek, anında geri bildirim verebilecek içerikte etkileşimli materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Gözlem notlarıyla ulaşılan verilerde, öğrenci-öğretici iletişiminin pozitif ve etkileşimli bir ortam potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Bilhassa konuşma dersinde dersin yapısı baz alındığında böyle bir ortamın sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca süreç içinde uzaktan eğitimle ilgili olumlu tutuma sahip hocaların derslerinin daha verimli geçtiği ve etkileşimin yüksek olduğu saptanmıştır (s. 96-105-113).

### 3.5. TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİNDE DİJİTALDE KULLANILAN UYGULAMALAR VE TEKNOLOJİDE YAŞANAN HIZLI DEĞİŞİM VE GELİŞMELER

Teknolojide yaşanan hızlı gelişim, değişim, yenilikler ve yeni uygulamalar bilgiye ulaşmak için uygulanan yöntem ve hızı, zamansız ve mekânsız olarak eğitim alanında dijitalleşmenin gereği olarak deneyimliyoruz.

Akıllı tahtalar, projeksiyonlar, video projektörler, mobil uygulamalar, e-kütüphaneler, çevrim içi uygulamalar ve platformlar, eğitim kurumlarının kendi platformları, yabancılara Türkçe öğretiminde de hızla kendini göstermektedir.

Covid 19 sürecinde, Türkçe öğrenen öğrenciler sınıf içi iletişimde hedef dil Türkçeyi bir iletişim aracı olarak kullanmaya devam etmişler. Dil öğreticileri Web 2.0 araçlarını kullanarak çevrim içi derslerde öğrenmeyi eğlenceli hale getirerek ve öğrencileri motive ederek önemli bir avantaj sağlamaktadır.

#### 3.5.1. Web 2.0 Araçları ve Becerileri Göre Kullanılabilirliği

**Tablo 3.1** Web 2.0 Araçları ve Becerileri Göre Kullanılabilirliği (İnal ve Arslanbaş, 2021: 233)

#### *Web 2.0 Araçları ve Becerilere Göre Kullanılabilirliği*

<i>Araç</i>	<i>Kullanılabilecek veya Desteklediği Beceri</i>
Padlet	Dinleme, Okuma, Yazma, Konuşma
Lyrics Training	Dinleme, Okuma
Google Classroom	Yazma
MindMeister	Okuma, Yazma
LearningApps	Dinleme, Okuma, Yazma
Voki	Dinleme, Konuşma
Quizlet	Dinleme, Okuma, Yazma
Wordwall	Okuma, Yazma

Uzaktan Türkçe öğretiminde ve dil becerilerin geliştirilmesinde kullanılabilir olan sekiz web 2.0 aracı tabloda gösterilmiş olup, dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirmek için çevrim içi derslerde uygulanabileceği ve yukarıda tabloda verilen web 2.0 araçlarının öğrenci ve öğretmen iletişiminde motivasyonu da olumlu yönde etkileyip, dersleri tek düze olmaktan uzaklaştıracaktır.

Yabancılara Türkçenin öğretilmesinde “Şarkılarla dil öğren” sloganıyla 13 farklı dilde Türkçe’nin de yer aldığı bir uygulama olan Lyrics Training dinleme etkinlikleri üzerine çalışmaların ve alıştırmaların gerçekleştirildiği bir platformdur. Öğrenciler bu uygulamayı, bilgisayardan, Apple Store ya da Play Store’dan cihazlarına yükleyerek kullanabilirler. Bu uygulamada bulunan bütün şarkılara Youtube üzerinde erişilebilir. Bu uygulamayla eğlenerek hedef dil becerilerini geliştirebilirler. Dört farklı seviyede, (Beginner, Intermediate, Advanced ve Expert) boşluk doldurma, eksik bırakılan şarkı sözlerini tamamlama, karaoke gibi etkinlikler mevcut olup daha çok bireysel çalışmayı destekleyip bireysel öğrenmeye katkı sağlar.

“Lyrics Training’ te Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilir yüz Türkçe şarkı yer almaktadır. Yabancı dil olarak Türkçenin çevrim içi derslerde, öğretmen öncülüğünde ve yönlendirmesiyle öğrencilerin bu uygulamayı telefonlarına indirmesi, eş zamanlı olarak öğretmen takibiyle ya da yalnız ana bilgisayar üzerinden yine öğretici öncülüğünde açılarak, öğrencilerin de takip etmesi ile uygulama yapılabilir. Öğrenciler dinledikleri şarkılarla yeni kelimeler ve ifadeler öğrenerek boşluk doldurmada eksik kelimeleri tamamlayarak yazma becerisini de ilerletecektir. Ders içi kullanıldığında, sınıf içi iletişimi güçlendirmesi bireysel olarak derslerin dışında kullanımında öğrenmenin sürdürülebilirliğine ve kalıcılığına imkân sağlayacaktır. Lyrics Training’ in A Düzeyi (Başlangıç), B Düzeyi (Orta) ve C Düzeyinde (İleri) kullanılacağı görülmüştür. Web 2.0 araçlarından sanal bir sınıf uygulaması Google Classroom’ da ise öğretmenler öğrencilere zorlayıcı olmayan ödevler vererek, ödevlerin değerlendirmelerini yapabilmektedirler. Ödevler için basit ve verimli dönütler vererek, öğrencilerin sanal bir ortamda kolaylıkla iletişim sağlamalarını gerçekleştiren bir uygulamadır. Google Classroom, Google hesabın olan ve öğrenciye nerede olursa öğrenme imkânı sağlayan bir uygulama olarak ön planda yer almaktadır. Bu uygulama özellikle yabancı dil olarak Türkçenin çevrim içi öğretiminde; öğrencilerin yazma becerisini geliştirmek için verilen ödevlerin takibi, değerlendirilebilmesi ve hızlı dönüt verilmesi için kullanımı basit bir uygulamadır. İletişimi güçlendiren, aynı zamanda ortaklaşa yapılan çalışmaları ve öğrenmeyi ön planda tutan bir uygulama olarak öğretmenler ve öğrenciler tarafından çok fazla

tercih edilmektedir. Google Classroom, Google hesabına sahip olan bütün bireylerin ve öğrencilerin mekân zorunluğu olmadan, öğrenme imkânı veren özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Dünya çapında yaşanan pandemiden (Covid-19) dolayı, yüz yüze eğitimden çevrim içi eğitime geçişle, eğitimin sürdürülebilirliği, kalıcılığı, etkinliğini ve öğrenci öğretmen arasındaki iletişimin devamlılığı adına ve öğrencilere verilen ödevleri kontrol edebilmek ve takibinin kolaylıkla yapabilmek amacıyla web 2.0 araçları kullanımı hızla artmıştır. Google Classroom ‘un başlangıç, orta ve ileri dil seviyelerinin kolaylıkla kullanılabilirdiği bilinmektedir. Bu uygulamayla, öğrenenler yazma becerilerini de geliştirip, sınıf içi iletişime de katkıda bulunmaktadırlar. Mindmeister ise öğrencilerin kreatif düşünme becerilerini geliştirebildikleri, çok yönlü ve kullanılması basit bir zihin haritası oluşturma aracıdır. Çevrim içi web 2.0 aracı olarak kullanılan Mindmeister’a Google veya Gmail kişisel hesaplarından üye olmak şartıyla erişilebilir. Türkçenin yabancı dil olarak uzaktan öğretiminde de öğretmen öncülüğünde Mindmeister ile oluşturulan zihin haritalarının, öğrencilerle canlı derslerde paylaşarak ulaşılan ana fikir, konu veya kavramla alakalı olarak öğrencilere beyin fırtınası yaptırılabilir. Mindmeister’ın özellikle orta (B1-B2) ve ileri (C1-C2) seviyelerinde kolaylıkla tatbik edilebildiği, temel seviyesi (A1-A2) olan öğrencilerin Türkçe kelime dağarcığındaki limit nedeniyle derslerde kısıtlama oluşturabileceği düşünülmektedir. Ama yine de A1-A2 başlangıç düzeyinde tercih edilebileceği ve çevrim içi derslerde öğrencinin katılımını sağlamak için motivasyonu destekleyici bir uygulama olarak Mindmeister uygulamasının kolaylıkla Türkçe öğretiminde kullanılabilir olduğu İnal ve Arslanbaş tarafından ifade edilmiştir. Diğer bir Web 2.0 Aracı olan LearningApps’ı kullanan öğretmenler, bir veya daha fazla çeşitte etkinliği öğrencilerine hazırlama şansına sahiptirler. Bu etkinlikler şöyle sıralanabilir:

- Eşleştirme
- Sayı doğrusu hazırlama
- Normal sıralama
- Serbest metinli cevaplar
- Resimlerle eşleştirme
- Çoktan seçmeli test
- Boşluk doldurma

Uygulama demeti

Film veya ses dosyası ile etkinlik tasarlama

Adam asmaca

Ses koşusu

Eşini bul ve tahmin et

Yukarıda sıralanan seçeneklerden çevrim içi oyun ve etkinlikler oluşturup, öğrencilerin eğlenerek öğrenmesi, başarıyı yakalama, etkili ve kalıcı öğrenmeyi de sağlayarak öğrencinin derste daha aktif rol alması gibi faydalarıyla derslerde kullanımı tercih edilen bir uygulamadır. Uygulama bilhassa “Türkçe” ve “Yabancı dil olarak Türkçe” kategorilerine sahip olup öğretmenlerin en çok tercihi olan etkinlikler ise; boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli soru oluşturma, dinleme ve izlemedir. Öğretmenler öğrencilere link ya da QR Kod göndererek öğrencilerin derse aktif olarak katılımını sağlayabilirler. Yabancılara Türkçenin öğretiminde kullanılan diğer bir Web 2.0 aracı da Voki uygulamasıdır. Yabancı dil olarak Türkçe ve diğer tüm dilleri öğrenirken ders içinde dijital teknoloji kullanımı kadar bireysel öğrenmede de teknolojiyi kullanabilme önemli yer tutmaktadır. Voki, dinleme ve konuşma becerisinin geliştirilmesine hitap eden bir podcast uygulamasıdır. Türkçenin yabancı dil olarak uzaktan öğretimi alanında ise, öğrencilerin seviyelerine ve derse göre uygun konular saptanır. Bu saptanan konularla ilgili oluşturulan Voki karakterinin paylaşımı ile öğrencilere konuşma becerilerini geliştirme imkânı sağlar. Bilhassa başlangıç seviyelerinde Türkçe öğrenen öğrenciler için oluşturulan karakterler “kendini, ailesini, arkadaşlarını, ev adresini,” tanıtmada ve dil bilgisi öğretiminde ise, “şimdiki zamanı kullanarak, bir gün içinde neler yaptığı” gibi konular hakkında konuşturularak öğrencilere gönderilebilir. Ayrıca Voki karakterleri link olarak yine istenilen ortamlarda öğrencilerle paylaşılabilir. Voki uygulamasında 25 farklı dil özelliği olup sınıflar oluşturulabildiği ve bu sınıflara öğrencilerin atanabildiği bir uygulamadır. Uygulama üç bölümden oluşmaktadır:

- a) Voki: Bireysel çalışmaların gerçekleştirilebileceği kısımdır. Sınıf içi toplu etkinliklerde kullanılması uygun olmayıp, ücretsizdir.
- b) Voki Classroom: Sınıf veya okulca gerçekleştirilecek toplu etkinlikler için elverişli ve öğrenci gelişim sürecinin kontrol edilebildiği kısımdır. Öğretmenin sınıflar oluşturularak, öğrencilerini eklediği ve

öğrencilerin oluşturdukları Voki karakterleri takip edilebilmektedir. Voki Classroom 15 günlük deneme süresinden sonra ücretlidir.

- c) Voki Presenter: Bu bölüm, Standard Voki bölümünden pek farklı olmayıp ses ve sunu eklemede sınır yoktur. Voki Presenter” ın 15 günlük deneme süresin bittikten sonra ücretlidir. Quizlet Web 2.0 aracını çevrim içi derslerde kullanarak kelime kartları yani flashcard oluşturma imkânı sağlayan uygulamadır. Kelime öğretimini arttırmak için, öğretmenlerin hazırladığı kelime kartları ana materyal olarak kullanılıp paylaşımının yapıldığı, ücretsiz bir uygulamadır ve öğrenciler bireysel olarak da kullanabilir. Uygulamada Türkçe dil seçeneği de bulunmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak uzaktan öğretiminde öğretmenler canlı derslerde Quizlet uygulaması ile kelime öğretimini etkin bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dört temel dil becerisini geliştirmek adına, bütün dil düzeylerinde sınıfça veya bireysel olarak kullanılabilen başlangıç, orta ve ileri düzeylerde kelime öğretiminde etkin bir uygulama türü olarak tavsiye edilebilir. Öğrenciler, öğretmenlerinin oluşturdukları kelime kartlarıyla öğrenebilir, gördükleri ve işittikleri kelimeleri yazabilir, çoktan seçmeli ve boşluk doldurmalı testlerle eş zamanlı alıştırmalar yapma imkânına sahip olabilirler. Wordwall Web 2.0 aracı:

- Çoktan seçmeli
- Eşleştirme yapma
- Doğru-yanlış
- Sürükle bırak

gibi çeşitli etkileşimli testlerin oluşturulabileceği ve oyunlaştırma tabanlı online bir çevrim içi uygulamadır. Uygulamanın yirmi altı dilde ve Türkçe'nin de dahil olduğu birçok dil alternatifi bulunmaktadır. Wordwall' un içeriği çok zengin olup Türkçenin yabancı dil olarak çevrim içi öğretiminde her düzeye uygun oyun ve etkinliklerle derslerin karşılıklı etkileşim içinde olmasını sağlayabilir. Wordwall da hazırlanmış etkinliklere, online derslerde eş zamanlı olarak katılan öğrenciler etkili, eğlenceli ve kalıcı öğrenmeyi de deneyimlemiş olurlar. Yabancılara Türkçenin

öğretilmesinde kullanılan Web 2.0 aracı Padlet; uzaktan eğitimde derslerde veya ders dışında kollektif çalışmayı kolay hale getiren, içerik, yazı, video, görsel ve birçok sanal materyallerin bir araya getirilebileceği dijital bir pano oluşturma ve karşılıklı etkileşim oluşturulabilecek bir paylaşım platformudur. Türkçe öğrenenler için, konu içeriği ile ilgili pano ve kavram haritaları kullanılabilir. İşbirlikçi, karşılıklı etkileşim halinde grupça yapılabilen çalışmalar (ortak alan pano yapımı gibi), öğrenci merkezli, aktif öğrenme destekli, temel dil becerilerinin de geliştirilebileceği bir uygulamadır. Öğrenciler, öğretmenin paylaştığı link ile Padlet panosuna erişip, ödevlerini yapabilirler. Bu uygulama zengin bir dijital içerik oluşmasını sağlayıp, öğrencileri iş birlikli öğrenmeye teşvik eder bu da Türkçeyi öğrenme açısından bakıldığında öğrencilerin zorlandıkları konular görsellerle desteklenerek kalıcı bir öğrenime dönüşebilir (İnal ve Arslanbaş, 2021: 233-243).

Padlet ile ilgili diğer bir çalışmada ise yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde özellikle A1 seviyesindeki öğrencilerle sınıf ortamı dışında dikte çalışması yapılabileceğidir. Öğretmen, dikte metnini okuyup sesini kaydettikten sonra Padlet'e yükler ve öğrencinin bu ses kaydını dinleyip Padlet'e yorum olarak yazmasını ister. Daha sonra öğrencilerin hatasını yine Padlet üzerinden düzeltebilir. "Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni" ne göre B2 seviyesindeki öğrenciler, öğrendikleri dilde sunum yapabilmektedirler; bu noktada Padlet, öğrencinin karşısına alternatif bir sunum hazırlama aracı olarak da çıkmaktadır. Öğretmen, video veya ses kaydı ve dinleme soruları yükleyerek dinleme becerisine yönelik aktivite yaptırabilir. Atasözü ve deyimlerin öğretilmesinde kullanılabilir" (Başkaya ve Tursunovic, 2017: 90).

Yapılan çalışmalara göre yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak Web 0.2 araçları tanıtılmış olup, Web 2.0 araçlarını sadece çevirim içi derslerde değil yüz yüze dersler de kullanmanın dijitalleşmenin önemli avantajlarından biri olacağı, dil becerilerini geliştirmede etkili olması, eğlenceli, etkileşimli sınıf içi eğitim ortamının sağlanabileceğini ifade edilmiştir.

### 3.6. WEB 2.0 ARAÇLARINI KULLANMANIN ÖĞRETMEN AÇISINDAN FAYDALARI

Elmas ve Geban'a göre Byrne (2009) motivasyon, öğrenme, öğrenmeyi öğrenme ve verimliliği web 2.0 araçlarının eğitime sağladığı önemli faydalar olarak 4 bölümde toplamış ve faydalarını listelemiştir. Elmas ve Geben çalışmalarında farklı bir sınıflandırma gerçekleştirerek öğretmene, öğrenciye ve sınıf ortamına göre web 2.0 uygulamalarının yararlı taraflarını Byrne'ı da dikkate alarak aşağıda verilen şekilde listelemişlerdir.

1. “Web 2.0 araçlarını kullanan bir öğretmen sınıfına getirdiği farklı aktivite, programlar ve ürünler sayesinde sınıfına canlılık ve hareket katar.

2. Öğretmenin değerlendirme anlayışı çeşitlenir yazılı notlarının ötesinde öğrenciler tarafından ortaya konan ürünleri de değerlendirir.

3. Öğretmen derslerinde daha güncel ve işlevsel içerikleri kullanır. Günlük hayattan güncel sorun ve problemler üzerinden rahatlıkla örnekler verebilir.

4. Öğretmen ortaya konan bir ürünün izini internet üzerinden rahatlıkla sürebilir, çünkü hazırlanan ürünlerle ilgili alıntı yapılan yerler ve kullanılan araçlar detaylı olarak bağlantılarla (hyperlinklerle) belirtilmektedir” (Byrne 2009;’den alıntı yapan Elmas ve Geban, 2012: 250).

### 3.7. WEB 2.0 ARAÇLARINI KULLANMANIN ÖĞRENCİ AÇISINDAN FAYDALARI

Öğrenci için web 2.0 araçlarını kullanmanın yararları

1. Devamlı farklı web 2.0 araçlarını kullanan öğrenci daha aktif ve zinde kalır. Öğrencileri ileriki hayatlarında teknoloji okuryazarı, aktif ve katılımcı bireyler olmaya iter. Bu da onları ilerideki meslek yaşamlarına hazırlar (Punie & Cabrera, 2006).

2. Web 2.0 araçları ile ürün odaklı çalıştığı için gösterdiği çaba ve gayretin karşılığını somut olarak görür (O'Reilly, 2007).

3. Ürün üzerinde esnek çalışma saatlerinde ve sınıf dışı ortamlarda da rahatlıkla çalışabilmesi, farklı öğrenme tarzları olan öğrencileri destekler (Prashing, 2006).

4. Bilgiye en güncel ve işlevsel hali ile ulaşır (O'Reilly, 2007).

5. Öğrenciler web bağlantıları (hyperlink) mantığı ile öğrendikleri bilgilerin kaynağına gidebilir ve rahatlıkla istedikleri kavramlar hakkında daha derinlemesine araştırma yapabilirler (O'Reilly, 2007).

6. Öğrenciler daha çok duyu organı ile eğitim ortamına katılırlar ve bu da onların daha akılda kalıcı bilgiler edinmelerini ve bilişsel olarak da gelişmelerini sağlar

(Prensky,2009).

Öğrencilerin genellikle bu farklı web araçları ile geliştirdikleri ürünler ile sınıfa gelmeleri aktivitelere katılmak için motivasyonlarını da artırır (Conole&Alevizou, 2010; Lu,Lai & Law, 2010)

8. Öğrenciler hazırladıkları ürünle ilgili eleştiriler alabilirler ve bu eleştirilere göre rahatlıkla ortaya koydukları ürünü geliştirebilirler. Bu şekilde öğrenciler üzerlerinde çalıştıkları akademik konularla daha çok iç içe olur ve kendi öğrenmeleri üzerinde kontrolleri artar (Bonk, 2009; Conole & Alevizou, 2010; Franklin, & van Harmelen, 2007).

9. Öğrencilerin, genellikle web 2.0 araçlarını kullanırken gruplar halinde çalışması teşvik edilir bu da sosyalleşmelerini ve birbirlerinin tecrübe ve bilgilerinden olabildiğince faydalanmalarını sağlar (Conole & Alevizou, 2010; Franklin & van Harmelen, 2007; Lu,Lai, & Law, 2010; O'Reilly, 2007)

10. Öğrencilere ders kitaplarının ötesine geçme, içerik oluşturma ve içeriği manipüle etme hakkı tanır; bu da öğrencilerin özgüvenlerinin gelişmesini sağlar,

(Conole & Alevizou, 2010).

Sınıf ortamı açısından Web 2.0 araçlarının yararları

1. Daha aktif ve katılımcı bir sınıf ortamı sağlar.

2. Sınıf ortamında öğrencilerin birbirine karşı tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

(Punie & Cabrera, 2006; O'Reilly, 2007; Prashnig, 2006; Prensky, 2009; Conole & Alevizou, 2010; Lu, Lai, & Law, 2010; Bonk, 2009; Franklin, & van Harmelen, 2007)' den alıntı yapan Elmas ve Geban 2012:251)

Yapılan çalışmasının sonuç bölümünde ise öğretmenlerin müfredata uygun şekilde kullanacakları web 2.0 araçlarının derse olan katkısının yadsınamaz olduğu

ve bu araçları sistemli ve etkin olarak kullanmanın faydalarının ders ortamında kısa süreç içinde öğrenci ve öğretmenler tarafından anlaşılacağı ifade edilmiştir.

Yabancılara Türkçenin öğretiminde de yukarıda belirtilen öğretmen, öğrenci ve sınıf ortamı için sıralanan web 2.0 araçlarının faydaları dijitalleşmenin imkânları olarak da değerlendirilebilir.

### 3.7.1. Metaverse Uygulamasının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılması

**Tablo 3.2** Çeşitli metaverse araçlarının yabancı dil öğretiminde kullanım durumlarına göre sınıflandırma önerisi (Yıldız ve Bilgisu, 2023: 284)

Arttırılmış gerçeklik (AR)	Sanal Gerçeklik (VR)	Üç Boyutlu Ortamlar	Oyunlar	Tasarım Araçları
Mondly AR	Mondly VR	Universe	Roblox	Unity
Immerse Me	VR Academic	Second Life	Minecraft	Engage
	Immerse Me	Avakin Lİfe	Fortnite	Unreal Engine
	Immerse Online	Sims		Sumerian

Çocuklara Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek metaverse araçlarının bir kısmına tablo 2.'de kullanım biçimlerine göre yukarıdaki tabloda yer almıştır.

Çocuklara metaverse teknolojisi kullanılarak yabancı dil öğretimi amacıyla kullanılabilecek yöntemleri sanal etkileşimli dersler, oyun tabanlı öğrenme, sanal gerçeklik turları, yabancı dil öğretim uygulamaları ve sanal dil arkadaşları olarak sınıflandırılmıştır. Öğretmenlerin bir metaverse platformu ile sanal sınıflar kurarak çocukları yabancı dil öğrenimine dâhil edebileceklerdir. Oluşturulan sanal etkileşimli derslerde, öğrenciler, platformda yer alan avatarları ile sınıftaki diğer öğrencilerle ve öğretmenleriyle etkileşim içinde yabancı dil öğrenmeyi gerçekleştirirler. Oyun tabanlı öğrenmede dil öğrenim sürecinde öğretici oyunlar oynayarak öğrenciler için dersler daha eğlenceli geçebilir. Sanal gerçeklik turlarında ise metaverse ile sanal gerçeklik turları gerçekleştirilip dil becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlanabilir. Bu turlarla öğrencilere kültür aktarımı da gerçekleştirilebilir. Diğer ülkeleri keşfederek ve derste öğrendikleri günlük iletişimle ilgili konuları bu burada taklit yoluyla deneyimleyebilirler. Yabancı dil öğretim uygulamalarında oyunlar ve

interaktif etkinliklerle dil becerilerinin geliştirilmesi için metaversi kullanılabilir. Sanal dil arkadaşları ile yabancı dillerini geliştirebilirler. Metaverse teknolojisi kullanılarak çocuklara Türkçenin yabancı dil öğretiminde kullanmak için hazırlanacak olan içeriklerin CEFR ölçütlerine uygun olmalıdır ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nın kazanımlarını da içermelidir. Yabancı dil öğretimi için metaverse teknolojilerinin uygulanmasıyla ilgili bir kuramsal çerçeve oluşturulması belirtilmiştir (Yıldız ve Bilgisu, 2023: 271-289). Metaverse' de resim, ses, metin, yazı, video gibi birçok özellikleri aynı anda entegre edilmesinden dolayı materyal hazırlık aşamasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde tek bir beceri yer almamaktadır. Programa ait bütün özellikleri kullanılarak dinleme, okuma, yazma gibi becerilerinde öğretilmesine yardımcı olacak dijital içerik hazırlanmıştır. Çalışma sonucunda artırılmış gerçekliğin dört dil becerisini geliştirdiği ve bu teknolojinin avantajları olarak öğrencilere zengin materyal hazırlama imkânı, öğrenme sürecini pozitif şekilde etkilemesi, öğrencinin derse olan ilgisinin artması, kalıcı ve etkin öğrenmenin gerçekleştirilmesi olarak yer almaktadır (Gün ve Delen, 2022: 4480-4481).

Yabancılarla Türkçenin öğretiminde teknolojik araçların kullanımı öğretmen ve öğrenci açısından Türkçeyi öğretirken ve öğrenirken dört dil becerisini geliştirmede, öğretilmeler açısından ders materyali hazırlamada dersi tek düzelikten uzak işleme avantajlarını beraberinde getirecektir.

### **3.7.2. Dijitalleşmenin Yabancılarla Türkçe Öğretiminde İmkânları Ve Sınırlılıkları**

#### **3.7.2.1. Dijitalleşmenin İmkânları**

Dijitalleşmenin imkânları incelenen makalelerden elde ettiğimiz bilgiler ve bireysel olarak yapılan görüşmelerden ulaşılan bilgiler doğrultusunda listelenmiştir.

-İnternete kolay erişim sağlandığı sürece doğal olarak kolaylıkla bilgiye de erişim sağlanabiliyor; “hızlı internet, kolay ve hızlı bilgiye erişim olarak” ifade edebiliriz.

- EBA'daki kaynak altyapı var olan yan kaynak ihtiyacını gidermiş olup Türkçenin yabancılarla öğretimi alanında birçok dijital kitap ve uygulama

bulunmaktadır, bu nedenle kaynak kitap sıkıntısı çekilmemiştir (Bakınız: Görüşme 2).

- Kitaplara yapılmış ödemeler ve doğa dostu olarak, Covid-19 döneminde uzaktan eğitimde daha az kâğıt israf edilmiştir. Bu hem dünyamız için hem de aileler için maddi ve manevi bir artı kazançtır. Az kâğıt kullanımı daha az ağaç kesimi demektir.

- İnternet erişimi olan öğrenciler dünyanın her yerinden eğitimlerini sürdürebilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde ise Covid-19 döneminde birçok öğrenci kendi ülkelerinden veya ülke içinde eğitimlerine devam etmiştir (Bakınız: Görüşme 1).

-Derslerin kayıt haline alınması, kaçırılan derslerin tekrarını sistemden mümkün kılmış ve dersleri eksiksiz tamamlayabilme imkânı doğmuştur. Ders anında not alma veya dersten sonra not alma şeklinde de öğretmenlerin gönderdikleri ödevlerle dersler pekiştirilmiştir. Bu da Türkçenin öğretiminin sürdürülebilirliği açısından önemli bir imkândır.

-Yine verilen ders araları öğrencilerin motivasyonunu sağlayarak sürekli ekran başında olmanın yarattığı olumsuzluklar bir şekilde engellenip ders işleyişine kısmen katkıda bulunmuştur.

-Verilen ödevler WhatsApp'ta ve Eba' dan kontrol edildiğinde yüzdeler oranlarına erişilebilir kolaylıkla kontrol edilmesi ve anında geri dönüt olarak kontrol edilme imkânı sağlayıp yüz yüze eğitimde olduğu gibi ödev kontrolüne ayrılan zamandan tasarruf sağlanmasına yol açmıştır.

-Teknolojinin Türkçe eğitiminde kullanılması eğitimde kaliteyi arttıracığı, kolay ve ilgi çekici hale getireceği öğretmen ve öğrencinin kendini sürekli geliştirmesi gerçeğinin yanı sıra pedagojik olarak yabancılara Türkçe öğretirken veya yabancı bir dili öğrenirken kültürünü de tanırsanız dilde neyi niçin öğrendiğinizin sorularının da cevabına ulaşırsınız. Bu anlamda uzaktan eğitimde derslerde kültürün, geleneklerin toplumsal ve ahlaki değerlerin sürdürülmesini ve kültür aktarımını da dijital ders ortamlarında gerçekleştirme imkânı sağlar.

-Kişisel verileri koruma kanunu olarak ismi gereği her türlü veriye ulaşmada sınırlılık sağlasa da bu aslında öğrencilerin, bireylerin güvenliği açısından eğitimde dijitalleşmede güvenlik adına büyük bir önlem ve imkân sağlamaktadır.

-Ayrıca pandemi döneminde yine maddi anlamda ailelere ve öğrencilere kitap satın alma, ulaşım giderleri, gün içi yemek masrafı, defter, kalem, vb. kırtasiye malzemeleri gibi birçok alanda yapılan masrafın azalmasına, kısmen de olsa maddi tasarrufa yol açmıştır.

- Türkçenin yabancılara öğretiminde dört dil becerisini geliştirmeyi hedefleyen yüz yüze eğitimde bilinen ve uygulanan yöntemlerde çevrim içi ya da uzaktan eğitimde uygulanacak yöntem ve metodların bilinçli bir şekilde, uygulama açısından birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir. Derslerde dijital uygulamalar kullanılarak uygulanan boşluk doldurma alıştırmalarında yanıtın sesli olarak verilebilmesi ya da telaffuz eğitimlerinde dijital uygulamalarda önce metni dinletip tekrar edilmesinin sağlanması ve verilen cevaplardan anında dönüt alınması ya da karaoke, şarkı söyleme yoluyla hem kelime dağarcığını hem telaffuz eğitimini oyunlaştırma tabanlı eğlenceli bir şekilde öğrenciler tarafından kullanılmasında bu uygulamalar çevrim içi dersteki motivasyon, etkileşim ve sürekliliği sağlamakta olup pedagojik açıdan da hem öğrenci hem öğretmen için artı bir imkân sağlamıştır.

-Kronik hastalığı olan, engelli veya okula herhangi bir nedenle devam imkânı olmayan bireyler için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında eğitim veren kurumlara kayıt olabilmeye seçeneğiyle, Türkçeyi uzaktan eğitimle öğrenebilme de zaman ve mekân zorunluluğu olmayan bir imkân sağlamaktadır.

- Bireylerin her şekilde zamandan tasarruf etme imkânına sahip olabilmesi.

-Bilgisayar destekli öğretim öğrencinin akademik başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Öğretim sürecinde konunun daha iyi anlaşılması için bilgisayarda soyut kavramlar somut hale dönüştürülerek teknolojiyle öğretim desteklenmiştir. Teknolojinin avantajlarından yararlanma, bilginin kalıcılığını, yüksek motivasyon ve derse odaklanma ile öğrencinin derste aktif olmasını sağlamıştır (Güven ve Sülün, 2012: 75).

-Çalışan bireyler için yabancı dil olarak Türkçenin eğitiminde bir kuruma kaydolabilirler veya ücretsiz uygulamalara abone olup Türkçe kurslarına buldukları yer, konum ve kendileri için uygun olan saatte Türkçe öğrenimlerini gerçekleştirebilirler. Ayrıca dersi kaçırmaya gibi bir sorunla karşılaşmazlar. Kendi ülkelerinden, Türkçe eğitimlerine devam edecekleri için bir yemek, konaklama,

ulaşım ve sağlık sigortası gibi birçok alanda yapacakları harcamadan, tasarruf yapma imkânı sağlamaktadır.

### 3.7.2.2. Dijitalleşmenin Sınırlılıkları

-Ekranı odaklanabilme sorunu veya uzun süren blok derslerde, sürekli ekran başında olma, konsantrasyon eksikliği ve sıkılmaya neden olmaktadır. “Öğrenciler ulaşabilmek çok büyük bir işti fakat öğrencileri bilgisayar başında tutmak da bir o kadar zor bir durumdur.” (Bakınız: Görüşme 1).

-Teknolojik araçlarla çevrim içi öğretime ulaşmada kullanılan tablet, telefon ve bilgisayar teknolojik araçlara sahip olmak maddi imkânlarla eş orantılı olduğu için çok çocuklu ailelere maddi anlamda sınırlılıklar getirmektedir.

- Covid-19 döneminde teknolojik araçların kullanımda kısıtlamalar yaşayan öğrenciler (aile içinde yeterli sayıda teknolojik araç olmadığı için, interneti saatli ya da kontrollü hat ile kullanma gibi) bu araçları sıra ile kullanmışlardır.

-Adem Turanlı (2020), Dil Öğreniminde İstek ve Kararlılığın Akademik Başarıyla İlişkisi adlı çalışmasında vardığı sonuçta öğrencilerin dil öğreniminde gösterdikleri isteklilik ve kararlılıklarının akademik başarıyla ilişkisi olduğunu, öğrencilerin gösterdikleri isteklilik durumuna göre akademik başarıları çok büyük farklılıklar göstermekle birlikte, kararlılık durumlarının artması ile de akademik başarıları önemli ölçüde artmaktadır. “Akademik başarı özellikle de kararlılık ve isteklilik durumunun yüksek olması durumunda çok büyük artış göstermektedir. Öğrencinin kararlılık durumu akademik başarıyı önemli ölçüde etkiler.”<sup>6</sup> şeklinde ifade etmiştir. Buradan da şu sonuca ulaşabiliriz: Yabancılara Türkçenin öğretiminde öğretmen pedagojik bakımdan uygun ders ortamını sağlasa bile, olarak öğrencinin derse olan isteksizliği kendinden kaynaklı motivasyon düşüklüğü ve bireysel sınırlılık koyabilir.

-Türker’in (2019), çalışmasında yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin eğitim teknolojisi standartları öz yeterlik düzeyleri yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, öğretim kademesi, mezuniyet alanı ve meslekî deneyim değişkenleri bakımından ilk, orta ve

---

<sup>6</sup> [https://dhgm.meb.gov.tr/Yayimlar/dergiler/Milli\\_Egitim\\_Dergisi/145/turanli.htm](https://dhgm.meb.gov.tr/Yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/145/turanli.htm) (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

yükseköğretim kurumlarında Türkçe öğreten 229 öğretmenin yer aldığı çalışmada incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin eğitim teknolojisi standartları öz yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Yaş değişkeni bakımından elde edilen değerlendirme sonucu ise yabancı dil olarak Türkçe öğreten genç öğretmenlerin öz yeterliklerinin orta yaş ve üstünde olan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu verisine ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mezun oldukları alan değişkeni arasındaki ilişki ile ilgili olarak, Türkçe Öğretmenliği, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Yabancı Dil Öğretmenliği, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmenliği, Güzel Sanatlar Öğretmenliği, Beden Eğitimi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği alanlardan mezun olmuş ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi alanında görev yapmakta olan öğretmenlerin eğitim teknolojisi standartlarına yönelik öz yeterlik algılarının ölçeğinin geneli ve tüm alt boyutlarında anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin eğitim teknolojisi standartları açısından öz yeterlik düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde ölçeğin geneli ve “Dijital çağa uygun öğrenme ortamları ve değerlendirme etkinlikleri tasarımı ve geliştirme,” “Dijital çağın çalışma ve öğrenme anlayışına öncülük etme,” “Meslekî gelişim ve liderlik etkinliklerine katılma” alt boyutlarında 22-27 yaş grubundaki öğretmenlerin 36-42 ve 43 ve üzeri yaş gruplarındaki öğretmenlerden anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Dijital çağa uygun öğrenme ortamları, değerlendirme etkinlikleri tasarımı ve geliştirme,” “Meslekî gelişim ve liderlik etkinliklerine katılma” alt boyutlarında 28-35 yaş grubundaki öğretmenler 43 ve üzeri yaş grubundaki öğretmenlerden anlamlı ölçüde farklılaşmaktadır (s.590-591). Tüm bu verilerden yabancılara Türkçenin öğretimi dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları bakımından ele alındığında genç öğretmenlere ait incelenen alanlardaki değişkenlerinde farklılaşma olmadığı sadece yaş gruplarına göre genç öğretmenlerle orta ve üzeri yaş grubu arasında “Dijital çağa uygun öğrenme ortamları ve değerlendirme etkinlikleri tasarımı ve geliştirme,” “Dijital çağın çalışma ve öğrenme anlayışına öncülük etme,” “Meslekî gelişim ve liderlik etkinliklerine katılma” gibi incelenen alt boyutlarda, öğretmenin bireysel anlamda yeniliklere açık olmaması, kendini geliştirmemesi ya da teknolojinin imkânlarından faydalanmayıp dersin işlenişinde

geleneksel yöntemleri tercih edip uygulaması öğretmenin bireysel ve meslekî gelişimi bakımından eğitimde teknolojinin kullanılmasına sınırlılıklar getirebilir.

-Aynı gelir seviyesine sahip olmayıp kısıtlı imkânlarla ulaşılan telefon, tablet, gibi teknolojik araçların ekranlarının ufak olması ortaokullarda 5. ve 8. sınıflarda, bazı öğrencilerin derste sıkılmalarına ve motive olamamalarına yol açmıştır. Bu da ailelerin ekonomik imkânlarının yeterliliği ile ilgili olup bu anlamda sınırlılık göstermektedir.

-Yaşanan teknik erişim sorunları ve alt yapı sorunları okullarda öğretmenlerin almış oldukları eğitimlerin yetersizliği, sorunlara ulaşabilme ve çözüm sağlama adına anında müdahale edebilme donanımına sahip olmamaları ve okullarda teknik destek personelinin olması zorunluluğunu sınırlılık olarak gündeme getirmiştir.

-Öğrencilerin evlerinde sahip oldukları yaşam standartları, kendilerine ait odalarının olup olmaması, ev ortamının kalabalık ve sesli olması aile içinde eğitim alan öğrencilerin yeterli teknik araca (tablet, telefon, bilgisayar vb.) sahip olmaması, internete kısmen de olsa erişimi kısıtlamış ve öğrencilerde derse odaklanma sorunu gündeme sınırlılık olarak gündeme getirmiştir.

-Bilgi, deneyim ve yüz yüze eğitimde paylaşılacak dijital materyallerin paylaşıldığı öğretmenlere ait bir paylaşım uygulaması ihtiyacı. “Bir öğretici olarak dijital dünyada sınırlılıklarım olmakla beraber mevcut bilgilerimiz sayesinde süreci kolaylaştırmaktayız. Bu kolaylaştırma ihtiyaç duyduğumuz veya başkasının ihtiyaç duyduğu dijital içeriklere ulaşmada kendisini göstermektedir. Dijital ortam üretilen malzemenin paylaşılması ve yaygınlaştırılması adına da önemli bir işleve sahiptir.” (Bakınız: Görüşme 1- Soru 7).

-Sürekli olarak ekran karşısında kalma ve elektronik cihazların olması göz sağlığını da etkileyerek muhtemel motivasyon eksiklikleri beraber dünyanın her yerinde karşılaşılan sorunlar arasında yer almıştır.

- “Aslında dijitalde sınırlılık söz konusu değil. Sınır bilgi birikimi ve kazanılan becerilerdedir” (Bakınız: Görüşme 1).

-İnternette yaşanan teknik aksaklıklar (kopması veya çok yavaş olması), elektrik kesintileri, pandeminin başlangıcında yaşadığımız en büyük sorunlardan biridir.

-Öğrencilerin cihazlarının sürekli kullanımından kaynaklanan bozulmalar yaşamaları.

-Covid -19 nedeni ile yaşanan üzücü kayıplar, karantinalar, hastanede tedavi görme, sokağa çıkma yasakları, derse katılım ve motivasyonu etkilemiş, bu anlamda da sınırlılıklar getirmiştir.

## SONUÇ VE ÖNERİLER

### SONUÇ

‘Değişmeyen tek şey değişim’ sözünün doğrulandığı, geçmişten içinde bulunduğumuz çağa kadar toplumun dönüşüm süreçlerinde avcı toplum, tarım toplumu, endüstriyel toplum, bilgi toplumu ve süper akıllı toplum olarak sıralandığında yaşamın birçok evresinde iş hayatı, sağlık, alışveriş, güvenlik gibi alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Eğitim alanında bu değişim ve hızı Sanayi Devrimi ile ilişkili bir şekilde 1.0, 2.0, 3.0, 4.0 olarak 4 esas dönüşüm süreciyle karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin dil öğretimi ve öğreniminde, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında, müfredatta öğretilmesi gereken konular için hedeflenen davranış ve amaçları gerçekleştirmek, dersi aktif olarak sürdürebilmek, öğrenci ve öğretmen etkileşiminin karşılıklı olduğu, öğrenci merkezli ve bireysel farklılıkların ve farkındalıkların göz önünde bulundurulduğu, ders işleyişine katkı sağlayacak dijital uygulamanın uygun olanının kullanımının tercih edilmesi ve bundan da önemlisi uygulamanın sadece araç olarak kullanılıp, Türkçe Öğretim Müfredatı, ulaşılması hedeflenen davranış ve amaçlar, soyut ve somut kültürün ve diğer sahip olduğumuz ahlaki millî ve dini değerlerinin korunmasında sürekliliğin sağlaması ve önüne geçilmemesi gibi önem teşkil eden konularda dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıklarını birçok yönüyle gündeme getirmiştir.

Çelikkaya’nın eğitim tanımlarında “Yetiştirme: Genellikle bilimsel veya ahlaki alanda gerçekleştirilen ilerletme veya geliştirme çabası” olarak yer almaktadır. Bu tanım yukarıda bahsettiğimiz değer yargılarının dijital eğitimde de yer almasını içerip, aynı zamanda yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin sunduğu ya da sunacağı imkânlar eğitim tanımında yer alan ilerletme ve geliştirme anlamlarıyla örtüşmektedir. Sınırlılık bakımından ise ders işleyiş bazında öğretmen ve öğrencinin deneyimleriyle, çabalarıyla ulaşabildikleri, belirleyebildikleri başarı seviyesidir.

Hayatın her evresinde bireyler tercihlerine ve kanunlar gereği tamamlanması gereken eğitim sisteminde bir ya da birkaç yabancı dil öğrenimini

deneyimlemişlerdir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ise ister isteğe bağlı ister zorunlu olsun eğitim kurumlarında derslerde Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları ise Türkçeyi öğrendiği kuruma, bireysel olarak da kişinin sahip olduğu maddi imkânlara ve de yaşanan ülkeye göre de değişiklikler gösterebilir. Bunun canlı örneğini Covid-19 Pandemi sürecinde deneyimlemiş bulunmaktayız.

Eğitimin genel amaçları içinde Türkçenin öğretiminde kişisel, sosyal, meslekî, kültürel ve entelektüel amaç olarak ve kişinin yaşına, mesleğine göre de yabancılara Türkçenin öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları değişiklik gösterebilir.

Dil eğitiminde ise bireyin kendi ana dilini iyi bir şekilde öğrenip kullanması, yabancı bir dili öğrenirken de önceden öğrendiklerini dilbilgisi ve kültür olarak edindikleri ile bütünleştirip, kendi sahip olduğu kültürün taşıyıcısı olarak kullandığı ana dilinin devamlılığını sağlayacak, ders içi etkileşimde mukayese etme ve Türkçeyi kendi hayatına entegre etmede kolaylık sağlayacaktır.

Günümüz teknoloji dünyasında, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ana dilinin kullanımı gündemde olan konulardan olup yüz yüze dersler haricinde çevirim içi derslerde dijital araçlarla, dersin işleyişinde öğrencinin sorun yaşadığı anda iletişimsel becerileri devam ettirmek ve dersin sürdürülebilirliği için öğretmen kontrolünde gerçekleştirilip devamında hedef dil Türkçenin kullanımına geçilmesi dijital platformlarda da uygulanabilip ana dilinin kullanımı dil öğretim sürecinde bütünleştirici araç ve unsur olarak yer alır.

-Teknolojik aletlerin hızla değişip yenilediği, örnek olarak telefonların modellerinin sürekli değişmesi bile internet hızı ile bilgiye erişimi kolaylaştırmaktadır. Yabancılara Türkçenin öğretiminde ise videolar projektörler, projeksiyonlar, e-kitaplar, podcastler, indirilebilir dil uygulamaları, müzikler, çeşitli web siteleri, sosyal ağlar, dijital öğretim için gerekli donanıma sahip deneyimli öğretmenler, müfredata uygun, zaman ve motivasyon kaybına yol açmayan, teknoloji bilgisi, alan bilgisi ve pedagojik alan bilgisine sahip donanımlı bir dijital öğretmen her türlü imkânı kullanarak öğrencileri ve kendinde yaratıcılığı teşvik edip eğlenceli, öğrenci merkezli çevrim içi derste de sahip olduğu yeterlikle sorunlara ve sınırlılıklara çözüm üreterek alana çok büyük katkı sağlayabilir.

“Öğretmenler için geliştirilen dijital yeterlik çerçeveleri, güncel teknolojinin eğitim ve öğretim ile ilgili alanlarda nasıl uygulanacağı konusunda rehberlik eder ancak hangi teknolojilerin kullanılması gerektiğini belirgin bir şekilde ifade etmez” (Çakır vd. 2022), İfadesinde ise dijital teknolojinin tam anlamıyla bir avantaj sağlayamayacağı durumlarda, bireysel olarak öğretmen ve öğrencilerin kendilerini geliştirmedikleri sürece teknolojiyi kullanma bakımından sınırlılıklar yaşanabileceğini göstermektedir.

Ayrıca yabancılara Türkçenin öğretiminde yer alan resmî veya özel tüm kurumların, derslerin sürdürülebilirliğini sağlamak için sağlam teknik alt yapısı, sorun yaşanması halinde acil müdahale edecek donanımlı teknik personelin yer alması dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları bakımından kurumların vermesi gereken hizmet olarak yer teşkil etmektedir. Resmî veya özel tüm kurumlarda kullanılacak dijital uygulamanın lisanslı ve kişisel verileri koruma kanunu mevzuatına göre uygun olarak kullanılması güvenlik açısından önem teşkil etmektedir.

## **ÖNERİLER**

-Yabancılara Türkçe öğretiminde “Dijital Ortamlarda Nasıl Ders İşlenir” isim önerisiyle Türkçe öğrenecek öğrencilere dijital ortamla tanışmaları için dijital öğretmen tanımının gereği olan: öğrenmeyi sağlama, tasarlama ve değerlendirme de alan bilgisine sahip öğretmenler tarafından dijital ortamda ilk kez bulunacak öğrenciler için bir ders verilmesi.

Geniş Tabanlı Dijital Yeterliliğinde yer alan:

a-Bireysel ve etik yeterlilikler

b-Bireysel ve meslekî yeterlikler

c-Tekno pedagojik alan bilgisine sahip, meslekî gelişimini ön planda tutan ayrıca Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde:

-Profesyonel uygulamada da dijital teknoloji kullanımında deneyimli ve kendinden emin,

-Dijital teknoloji aracılığı ile etkili ve hedeflenen sonuca ulaşmış öğretimi gerçekleştiren,

-Öğretimde dijital teknolojiye ait araçları kullanma, uygulama ve yöntem seçiminde bilinçli karar verme aşamalarını tamamlayarak Türkçe eğitimi lisans

bölümlerinde DİJİTAL TÜRKÇE ÖĞRETİMİ başlığı önerisi ile ders olarak mezun olmuş, mesleğe tam donanımlı olarak başlayabilme imkânına sahip olabilirler.

-Yabancılara Türkçenin öğretiminde resmî olarak, acil durumlarda öğretmen bilgi ve deneyimlerin paylaşılabilceği ayrıca yardımlaşmanın da sağlanabileceği bir uygulama veya platform hayata geçirilebilir.

-Yine yabancılara Türkçenin öğretiminde eğitimin her basamağında ilköğretimden üniversiteye kadar, devlet ve özel eğitim kurumların kullanabileceği MEB Yabancılara Türkçe Öğretim Programına göre önceden hazırlanmış ve hatta internet erişimine gerek olmadan, internetsiz kullanılabilen, her eğitim yılı başında gerekli güncellemeler yapılarak öğrencilerin bilgisayarlarına indirebilecekleri veya mail yoluyla adreslerine gönderilmesi, olası salgın ve krizler için acil durumlarda kullanılabilcek bir “Acil Durum Yabancılara Türkçe Öğretim Seti “eğitim paketi hazırlanabilir.

- Covid-19 salgını ile dijital eğitime geçişte öğretmenler ve öğrenciler olarak dijital eğitimi zorunlu bir şekilde deneyimleyerek gündelik hayatımızda da hızla yerini alıp, yüz yüze eğitime geçişte de derslerde dijitalleşmenin sunduğu imkânları devam ettirmek, yarıda bırakmamak, eğitimde dijital alanda gelişmeleri takip etmek için hem öğretmenlere ve öğrencilere hizmet içi eğitimde yüz yüze seminerler vererek, gelecekteki olası bir kriz, salgın savaş vb. durumlarda öğretmen ve öğrencilerin alan bilgisinde ve pedagojik olarak hazırlıklı olmaları için seminerler alanlarında uzman kişiler tarafından verilebilir.

## KAYNAKÇA

- ADAM, H. E. A. (2022). **Türkiye'de ve Sudan'da Dijital Oyunlarla Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenimi**. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AKALIN, B. & VERANYURT, Ü. (2020). “Sağlıkta Dijitalleşme ve Yapay Zekâ”, **SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi**, 2 (2), 128-137 Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sdusyd/issue/60581/842035>
- ALYAZ, Y., & AKYILDIZ, Y. (2018). Yabancı Dil Öğretimi İçin 3B Dijital Oyunlar / Oyunlaştırılmış Uygulamalar Geliştirme. **Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik**, 6(1), 131-158.
- BAŞARAN, M., & KILINÇARSLAN, R. (2021). “Uzaktan Eğitimle İlkokuma Yazma Öğretiminde Web 2.0 Araçlarıyla Tasarlanan Oyunların Etkililiği”. **Türkiye Eğitim Dergisi**, 6(1), 186-199.
- BAŞKAYA, K. & TURSUNOVIC, M. (2017). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İşbirlikli Öğrenme ve Padlet”. **Aydın Tömer Dil Dergisi**, 2 (2), 79-96 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aydintdd/issue/36136/338716>
- BİÇER, N. (2017). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Ana Dilinin Etkisi”. **Journal of Turkish Studies** 12(Volume 12 Issue 14):41-58. DOI: [10.7827/TurkishStudies.11704](https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.11704)
- BİRİNCİ, F. G. (2020). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Bilişim Teknolojileri Üzerine Bir İnceleme”. **Sakarya University Journal of Education**, 10(2), 350-371. <https://doi.org/10.19126/suje.685534>
- BOZKURT, A. (2017). “Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını”. **Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi**, 3 (2), 85-124. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad/issue/34117/378446>
- BOZKURT, A., HAMUTOĞLU, N. B., LİMAN KABAN, A., TAŞÇI, G. & AYKUL, M. (2021). “Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”, **Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi**, 7(2), 35-63. DOI: [10.51948/auad.911584](https://doi.org/10.51948/auad.911584)
- ÇELİKKAYA, H. (1991) “Eğitimin Anlamları ve Farklı Açılardan Görünüşü”, **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı 3, s. 73-85.

- DAĞABAKAN, F. Ö.** (2006) “İki Ayrı Kültür, İki Farklı Dil” **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi** Sayı 31 Erzurum, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32995> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- ELMAS, R., GEBAN, Ö.** (2012) “Web 2.0 Tools for 21st Century Teachers”, **International Online Journal of Educational Sciences**, 2012, 4(1), 243-254
- EROL, S., ERDEM, İ., & AKKAYA, A.** (2021). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Eğitsel Oyunların Kullanımının Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi”. **Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi**, 16 (Özel Sayı), 166-183. <https://doi.org/10.35675/befdergi.850249>
- GÖÇEN, G.** (2020). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem” . **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (18), 23-48. DOI: 10.29000/rumelide.705499
- GÖÇER, A., MOĞUL, S.** (2011). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ile İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış”. **Turkish Studies International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**, 6(3), 797-810.
- GÜN, M., & DELEN, K.** (2022). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Dijital Tabanlı Materyal Tasarım Örneği: Metaverse Uygulamasının Kullanımı”. **Journal of History School**, 61, 4467-4486.
- GÜNEŞ, F.** (2015) “Oyunla Öğrenme Yaklaşımı”. **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 10/11 Summer 2015, p. 773-786
- GÜVEN, G. ve SÜLÜN, Y.** (2012). Bilgisayar Destekli Öğretimin 8.Sınıf Fen ve Teknoloji Dersindeki Akademik Başarıya ve Öğrencilerin Dersine Karşı Tutumlarına Etkisi, **Türk Fen Eğitimi Dergisi**, 9(1), 68-79.
- İNAL, E. & ARSLANBAŞ, F.** (2021). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Uzaktan Öğretiminde İletişim Odaklı Web 2.0 Araçları ve Uygulama Örnekleri”. **Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı**, 228-249. DOI: [10.35675/befdergi.850781](https://doi.org/10.35675/befdergi.850781)
- İSKENDER, M. E.** (2021). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Uzaktan Eğitim Derslerine İlişkin Deneyimler”. **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (22), 96-117. <https://doi.org/10.29000/rumelide.885523>
- KAPLAN, M.** (2021) **Kültür ve Dil**, Dergah Yayınları, İstanbul Mart 2021, 38. Baskı,
- KIRBAÇ, S.** (2021) **İsveç’te Türkçe Anadili Öğretimi, Yurt Dışında Ana Dili Öğretimi Politikalar ve Uygulamalar**, GAV Perspektif Yayınları, Ankara.

- KOCAMAN KAROĞLU, A. , BAL, K. & ÇİMŞİR, E.** (2020). “Toplum 5.0 Sürecinde Türkiye’de Eğitimde Dijital Dönüşüm”, **Üniversite Araştırmaları Dergisi**, 3(3), 147-158, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uad/issue/57871/815428>
- KOLUKIRIK, S. & GÜN, E.** (2020), “Dijital Alışveriş Davranışını Belirleyen Sosyolojik Faktörler: Akdeniz Üniversitesi Öğrencileri Örneği”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt: 11 Sayı: Ek, 1-16 . DOI: [10.21076/vizyoner.733992](https://doi.org/10.21076/vizyoner.733992)
- KURUDAYIOĞLU, M., & BAL, M.** (2014). “Ana Dili Eğitiminde Dijital Hikâye Anlatımlarının Kullanımı”. **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, (28), 74-95.
- KÜÇÜKVARDAR, M. & ASLAN, A.** (2021). “Dijitalleşmenin Ekonomik, Teknolojik, Toplumsal ve Etik Etkilerinin Uluslararası Raporlar Üzerinden Analizi”, **Intermedia International E-journal**, 8 (14), 21-38 Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intermedia/issue/63250/928459>
- RUŞİD, F.**, (2020) **Resimli Türk Atasözleri Sözlüğü**, Yeni Balkan Yayınları, 1.Baskı, Üsküp.
- SAĞIR, M.** (2007) “Anadil Mi Ana Dili Mi?”, **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları** Volume 2/2 Spring 2007 (S :540-541-542).
- SAVAŞ, S., GÜLER, O., KAYA, K., ÇOBAN, G., vd.** (2022). “Eğitimde Dijital Oyunlar ve Oyun ile Öğrenme”. **International Journal of Active Learning**, 6(2), 117-140.
- SİNAN, A. T.** (2006). “Ana Dili Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler”. **Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi**, 4 (2) , 75-78. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fudad/issue/47077/592052>
- ŞEN AKBULUT, M.** (2020) “Dijital Teknolojilerin Eğitimde Etkin Kullanımı”, **Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi**, S. 631. S. 48-57.
- TAŞEL, F.** (2020). “Dijitalleşmenin Ticarete ve Ekonomiye Etkisi”, **Beykoz Akademi Dergisi**, 8 (2), 127-137 . DOI: [10.14514/byk.m.26515393.2020.8/2.127-137](https://doi.org/10.14514/byk.m.26515393.2020.8/2.127-137)
- TURANLI, A.** (2000), “Dil Öğreniminde İstek ve Kararlılığın Akademik Başarıyla İlişkisi”, **Millî Eğitim, Sanat ve Kültür Dergisi**, S. 145, [https://dhgm.meb.gov.tr/Yayimlar/dergiler/Milli\\_Egitim\\_Dergisi/145/turanli.htm](https://dhgm.meb.gov.tr/Yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/145/turanli.htm) (Erişim Tarihi: 18.08.2023)
- TÜRKER, M. S.** (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerin eğitim teknolojisi standartları öz-yeterlik algılarının incelenmesi. **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, 7(3), 574-596. 574
- UBERMAN, A.** (1998). “The Use Of Games For Vocabulary Presentation And Revision”. **Forum**, 36(1), 20-27. Retrieved from: <http://exchanges.state.gov/forum/vols/vol36/no1/p20.htm>

- UZDI YILDIZ, F. ve BİLGİSU, F.** (2023). Metaverse araçları çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretirken nasıl kullanılabilir? **Aydın TÖMER Dil Dergisi**, 8(2), 271-294.
- YADAY,K.M.** (2014) “Role of Mother Tongue in Second Language Learning”, **International Journal of Research (IJR)** Vol-1, Issue-11 December 2014 ISSN 2348-6848
- YALÇIN, F.** (2022). **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dijital Sunu Materyallerinin Kullanımının Suriye Kökenli Öğrencilerin Türk Kültürünü Tanımalarına Katkısı.** (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.) Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- YÜRÜMEZ R., ÖZER M.Ş.** (2022). “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Eğitsel Oyunların Kullanılması” **Türk Dünyası ve Türkçe Öğretimi**, vol.1,no.1,pp.18-35.

## ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

**Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Dijital oyunlar raporu: 2020,** <https://www.guvenlioyna.org.tr/dosya/jVFeB.pdf> (Erişim tarihi: 18.08.2023)

**Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu,** <http://cdn.eba.gov.tr/kitap/digital/#p=1> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

**Dijital Oyunlar ve Eğitimde Kullanımı,** <https://ww.eba.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.08.2023)

<https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/yaygin-egitim> (Erişim Tarihi: 05.08.2023)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

**İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi,** [https://www.meb.gov.tr/earged/earged/turkce\\_ogrt\\_ihtiyaci.pdf](https://www.meb.gov.tr/earged/earged/turkce_ogrt_ihtiyaci.pdf) (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

**İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, MEB, Ankara,** [https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/cafer.ozdemir/133749/T%C3%9CRK%C3%87E%20DERS%C4%B0%20\(6,%207,%208.%20SINIFLAR\)%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf](https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/cafer.ozdemir/133749/T%C3%9CRK%C3%87E%20DERS%C4%B0%20(6,%207,%208.%20SINIFLAR)%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf) (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

**MEB Dijital Okuryazarlık Öğretmen Kılavuzu,** <https://www.meb.gov.tr/ogretmenlere-dijital-okuryazarlik-kilavuzu/haber/22198/tr> (Erişim tarihi:18.08.2023)

**Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı,**  
[https://piktes.gov.tr/linkler/turkce\\_dil\\_programi.pdf](https://piktes.gov.tr/linkler/turkce_dil_programi.pdf) (Erişim Tarihi; 09.08.2023)

**Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı Sonuç Raporu 2022:**  
[http://ttkb.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2023\\_04/14170116\\_tuYrkce\\_calistay\\_raporu.pdf](http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_04/14170116_tuYrkce_calistay_raporu.pdf) (Erişim Tarihi; 10.08.2023)

**Uzman Öğretmenlik Yetiştirme Programı Çalışma Kitabı,** Milli Eğitim  
Bakanlığı, Ankara 2022,  
[http://cdn.eba.gov.tr/oba/UZMAN\\_OGRETMENLIK\\_YETISTIRME\\_PROGRAMI\\_CALISMA\\_KITABI.pdf](http://cdn.eba.gov.tr/oba/UZMAN_OGRETMENLIK_YETISTIRME_PROGRAMI_CALISMA_KITABI.pdf) (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

## **EKLER**

### **EK 1: BİREYSEL GÖRÜŞMELER**

#### **BİRİNCİ GÖRÜŞME**

Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi ve daha önce uzun yıllar Yunus Emre Enstitüsü Müdürü olarak görev yapan, şu anda Katar Üniversitesinde görevli Doç. Dr. Selçuk Kürşad KOCA ile Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dijitalleşmenin İmkân ve Sınırlılıkları üzerine bir görüşme yaptık, yaptığımız görüşme metni aşağıdadır;

Soru 1- a- “Öğretmen adayı yetiştirmede”

b- “Öğretmen meslekî programlarını oluşturmada yol gösterir.” olarak ifade edilen, öğretmenin sahip olması gereken dijital yeterliklere göre: Yabancılara Türkçe Öğretiminde dijital öğretmen olma ve yeterlik açısından, bu alanda çalışacak öğretmen adaylarına deneyimleriniz doğrultusunda tavsiyeleriniz nelerdir? Yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerinin dijital yeterliliğe sahip olmamaları, ayrıca üniversitelerde Türkçe Eğitimi lisans bölümlerinde “Dijital Türkçe Öğretimi” dersinin olmamasını hedef dil Türkçenin öğretiminde, dijitalleşmede imkân ve sınırlılıklarının neresinde konumlandırabiliriz?

Doç Dr. Selçuk Kürşad Koca'nın cevabı:

“Öncelikle değişen ve gelişen dünya düzeninde mekândan bağımsız öğrenme modellerinin yakın bir zamanda başlatıldığını biliyoruz. Dijitalleşme mekândan bağımsız öğrenme modellerine imkân tanımış ve birçok alanda olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretiminde de yeni kapıların açılmasını sağlamıştır. Mekândan bağımsız ifadesindeki mekân klasik anlamda fiziki mekânı ifade eder. Yabancılara Türkçe öğretiminde odak nokta öğreticidir. Öğreticinin öncelikle kendi alanına hâkim olması klasik anlamda olmazsa olmazdı. Uzaktan öğrenme modellerinin

çıkması ile beraber öğreticinin alanına hâkim olması artık yeterli değildir. Dijitalleşme ve uzaktan öğretim farklı becerilerin de geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bunların başında bilgisayar teknolojilerine hâkim olmak gelmektedir. Yakın bir geçmişte klasik anlamda bir sınıfta tahtaya yazarak anlatma yöntemine bilgisayar destekli öğretim zaten katılmıştı fakat gelinen noktada mekândan bağımsız olduğu için kişinin nerede olduğunun önemi bulunmamakta, sanal sınıflar oluşturulmakta ve bu sanal sınıflar aracılığı ile bilgi aktarımı yapılmaktadır. Bilgi aktarımı kitabın ekrana yansıtılması anlamına gelmiyor tabii. Doğru öğretim teknikleri göz önünde bulundurularak planlanan dijital içerikler büyük bir önem taşımaktadır. Bu anlamda öğreticilerin bilgisayar teknolojilerine hâkim olarak dijital içerik geliştirme eğitimleri de almaları kaçınılmaz bir durumdur.

Yabancı dil öğretiminin serüveni eski olmakla beraber üniversitelere akademik anlamda yansımaları çok yakın bir geçmişte olmuştur. Olması gerekenin aksine önce saha gelişmiş daha sonra akademik ortama taşınmıştır. Olması gerekenin aksine dedim çünkü üniversitelerin toplumun önünü açan ve ileri görüşlü atılımlar yapması beklenir. Bu gerçekleşmemiştir. Bu sebeple gelişen teknolojik hayat Yabancılara Türkçe öğretimini de etkilemiş ve sahada çok ciddi tecrübeler edinilmiştir. Bu tecrübelerden birisi dijital Türkçe öğretimidir. Bu henüz Yabancılara Türkçe öğretimi yapan üniversitelerin müfredatlarına geçmiş değil. Bu disiplinler arası çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Bunun alt yapısı henüz hazırlanmış değildir. Bu durum bu alanda kendini yetiştirmek isteyen öğreticiler için bir olumsuzluktur. Bireysel çabalarla bu durumun aşılmasına çalışılması yeterli değildir.”

Soru 2- Çevirim içi Türkçe öğretimi derslerinde okuryazarlık araçları ve etkileşimli video ve animasyon araçları olarak hangilerini kullanıyorsunuz ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dijitalleşmenin ders içeriği oluşturma ve sınıf içi uygulamaları seçmede yaşadığınız sınırlılık ve çeşitlilikler nelerdir?

Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca bu soruya aşağıdaki cevabı vermiştir:

“Bildiğiniz gibi Sakarya Üniversitesinde öğretim üyesiyim. Daha önce Makedonya’da yabancılara Türkçe öğretim tecrübesi edinmiştim, daha sonra Tiflis Yunus Emre enstitüsü Müdürü olarak sonra da Doha Yunus Emre Enstitüsü Müdürü

olarak görev yaptım. Doha’da idari görevimin yanında aynı zamanda Katar Üniversitesinde de Yabancılara Türkçe Öğretimi alanında dersler verdim ve hala devam etmekteyim. Bu süreçte çok farklı materyaller kullanma imkânımız oldu. Bunlar içerisinde devletimizin doğrudan bu alanla ilgilenen kurumu olan Yunus Emre Enstitüsünün geliştirdiği etkileşimli içerikleri daha çok kullanma olanağım oldu ve halen de kullanmaktayım. Bu süreçte derse yardımcı dijital içerikler oluşturma çabalarımız da devam ediyor. Bireysel çabalarımızın en önemli destekleyicisi bilgisayar teknolojilerini yakından takip etme çabamız ile hedef kitleye göre üretilecek içeriklerin tarafımızca uzun tecrübelerle biliniyor olmasıdır. Tabii olarak sınıf ortamı ile sanal sınıf ortamı aynı değildir. Hedef kitle doğru anlamda motive edilmişse sanal sınıflar öğreticiye daha çok imkân tanımaktadır. Ama şahsi görüşün fiziki sınıf ortamında dijital içeriklerden olabildiğince faydalanılması yönündedir.”

Soru 3- Covid 19 sürecinde Yabancılara Türkçe Öğretiminde hangi platformları kullandınız ve kullandığınız bu platformların genel olarak avantaj ve dezavantajları nelerdir?

Doç. Dr.Selçuk Kürşad Koca’nın cevabı:

“Sizin de bildiğiniz gibi her zaman sınıf ortamı sağlanamayabilir. Örneğin Covid 19 salgını döneminde öğrencilere ulaşmak için tek seçenek dijital ortam olmuştur. Uzaktan öğretim yöntemi bu dönemde hayat kurtarıcı oldu diyebiliriz. Bu süreçte görev yaptığım Katar Üniversitesi kendi sistemi içerisinde hazır bulundurduğu bir uzaktan öğretim sekmesini Katar’da ilk vakanın görüldüğü gün bütün hocalarına tanıttı ve ertesi gün uzaktan öğretimle eğitime devam edildi. Bu tecrübemi paylaşıyorum çünkü dünyanın birçok yerinde üniversitelerde bu alt yapı henüz hazır değildi. Bu arayüzün dışında Zoom, Google Meet, Microsoft Teams gibi programları kullandım. Uzaktan öğretime ilk geçiş sürecinde çok acemiliklerimiz de oldu. Bu süreçte yaşanan zorluklardan en önemlisi bence uzaktan öğretim programlarını tam anlamıyla bilmiyor olmamız ve bu platformlara göre dijital içeriklerimizin olmamasıydı. Öğrenciler ulaşabilmek çok büyük bir işti fakat

öğrencileri bilgisayar başında tutmak da bir o kadar zor bir durumdu. Olağanüstü bir durumda harika bir çözümdü. Fakat çok fazla verim alındığını düşünmüyorum.”

Soru 4- Yabancı Dil Olarak Türkçe öğretiminde Covid 19 ile birlikte hepimiz kendimizi ani ve gerekli olarak dijital ortamın içinde bulduk ve Türkçe öğretiminin yalnızca öğrenciler için değil; yetişkin ve özel amaçlı Türkçe öğrenimlerini de değerlendirme açısından, bu ortamdan haberi olmayan ya da dijital yetkinliklere sahip olmayan öğrenirler karşılaşılması olası durumlarda hedef dil olarak Türkçeyi öğrenecek öğrenciler için özellikle çevirim içi derslerin etkin ve etkileşimli biçimde gerçekleştirilmesi adına “Dijital Ortamda Ders Nasıl İşlenir?” şeklinde tanışma eğitimi verilmesi gerekir mi ve bu hakkında görüşleriniz nelerdir? Gerekliyse neden?

Bu soruya ise Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca şu cevabı vermiştir:

“Gerçekten de olağanüstü bir durumla karşılaşmıştı. Bu süreçte verim alınması ilk başta çok önemli değildi. İnsanların hayata tutunmaları, içlerindeki yaşama dair umutlarını yitirmemeleri asıl hedefti. Bu da başarılıydı. İkincil hedef öğretim sürecinin olağan kalitesiyle devam etmesiydi. Kısmen bu da gerçekleştirildi. Süreç içerisinde bir şey daha fark edildi. O da daha fazla sayıda kişiye ulaşabilmek uzaktan öğretimde mümkündü. Bu fark edilince işin boyutları daha da değişti. Çünkü normalde mevcut öğrenciler sadece internet ortamına sanal sınıflara alınmıştı. Şimdi durum farklılaşmakta normalde temas edilmesi nerde ise imkânsız olan coğrafyalardan insanlara uzaktan öğretim sayesinde ulaşma imkânı doğmuştu. Bu durum artık dijital ortamda nasıl ders işleneceği ile ilgili kaygı ve arayışları da beraberinde getirdi. Süreç içerisinde de çok ciddi tecrübeler birikti. Şimdi bu alanda çalışacak eğitimcilerin kesinlikle dijital ortamda ders anlatma becerisi kazanacakları bir eğitime tabi tutulması gerekir kanaatindeyim.”

Soru 5- A1 seviyesinde Türkçesi hiç olmayan öğrenciler için ders içi kullanılan dijital platform ve derste dijital uygulamalarda öğretmen ve öğrenci etkileşimini canlı tutma adına hangi yöntem ve teknikleri uyguladınız ve karşılaştığınız A1 seviyesi için varsa dijital ortam zorlukları ve hedef dil Türkçeyi

hiç bilmemenin dijital ortamda iletişim açısından yarattığı zorluklar ve sınırlılıklar nelerdi?

Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca'nın cevabı:

İlk defa bir yabancı dil öğrenen kişiye ders vermek yüz yüze sınıflarda bile zordur. Bu zorluk dijital ortamda daha da artmaktadır. Sınıf ortamında yakın görsel temas, telaffuz, yanlış anlama, eksik anlama, anlamadığını sorma konusunda ciddi sorunları daha kolay aşmayı sağlar. Dijital ortamda internet kalitesi, ekran boyutu, öğreticinin bilgisayar teknolojilerine olan hakimiyeti, öğrencinin olumlu veya olumsuz motivasyonu süreci etkiler. Öncelikle bu tür sanal sınıflara tecrübeli birilerinin ders vermesi önem arz eder. Öğrencilerin doğru bir şekilde motivasyonu da bu süreci kolaylaştıracaktır. Öğreticinin güler yüzlü olması çok önemli. Ayrıca ders materyallerinin görsel ve animasyonlarla zenginleştirilmesi gerekir.”

Soru 6- Yabancı Dil Olarak Türkçe öğretiminde durumsallık değerleri olan; “Öğretimin hedefi, içeriği, hedef kitlesi ve bağlama bağlı olarak materyal seçimini” göz önünde bulundurduğumuzda, aynı konuyu farklı düzeylere ve hedef kitlelere anlattığınız zaman farklı dijital öğretim metotlarına ve kaynaklarına doğal olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda hedef kitleye ve düzeye yönelik dijital kaynak bulmakta sorun yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu sorunu yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dijitalleşmenin imkân ve sınırlılıkları bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Doç. Dr.Selçuk Kürşad Koca'nın cevabı;

“Yabancılara Türkçe öğretiminde yakın geçmişte sayılı eğitim materyalleri varken günümüzde bu durum olumlu yönde değişiklik göstermiş ve her geçen gün yeni yayınlar da çıkmaktadır. Tüm bu gelişmelere rağmen öğreticinin bütün bunları eş zamanlı olarak takip edebilmesi de bir hayli zordur. Ders içerikleri ile ilgili hazırlıklar yapılırken farklı seviyeler dikkate alınmalıdır. Bu noktada aynı konunun farklı seviyelere göre anlatılmasında elde olan kaynaklar yeterli değildir. Bu bizim için de bir zorluktur. Her seviyede istediğimiz gibi kaynak bulamıyoruz. Seviyelere göre yardımcı eğitim materyallerine ihtiyaç var. Bu durumun henüz farklı

disiplinlerin bir araya gelerek çalışması mantığını kendimize kabul ettiremememizle ilgilidir diye düşünüyorum. Dijital platform çok geniş bir alanı ifade etmektedir. Aslında dijitalde sınırlılık söz konusu değil. Sınır bilgi birikimi ve kazanılan becerilerdedir.”

Soru 7- Dijital öğretimde Türkçe derslerinde kullandığınız materyalleri ve diğer uygulamaları meslektaşlarınızla paylaştığınız bir platform var mı? Varsa dijitalleşmenin imkânları olarak size sağladığı kolaylıklar nelerdir?

Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca'nın cevabı;

“Bir öğretici olarak dijital dünyada sınırlılıklarım olmakla beraber mevcut bilgilerimiz sayesinde süreci kolaylaştırmaktayız. Bu kolaylaştırma ihtiyaç duyduğumuz veya başkasının ihtiyaç duyduğu dijital içeriklere ulaşmada kendisini göstermektedir. Dijital ortam üretilen malzemenin paylaşılması ve yaygınlaştırılması adın da önemli bir işleve sahiptir.”

Soru 8- Yabancılara Türkçe öğretimini, dijital ortamlarda müfredata bağlı olarak gerçekleştirmekteyiz. Dolayısıyla müfredatın dijital ortamlara uygunluğu ya da uygulanabilirliği ele alınırsa yüz yüze eğitimde sahip olduğumuz müfredatla devam edilebilir mi yoksa sürekli gelişen teknoloji ve yeniliklere ayak uydurmak için “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dijital Müfredat” başlığı altında özel hazırlanmış bir müfredata ihtiyaç var mı?

Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca'nın cevabı;

“Türkçe hali hazırda ciddi bir popülerliğe sahip dillerden birisidir ve gittikçe de rağbet görecektir. Öğretim konusunda Türkçenin bir beceri olarak kazandırılması için sahip olduğu konuları, olmazsa olmazlar bellidir. Dijitalleşme sürecinde yüz yüze eğitimden bağımsız bir dijital içerik oluşturulmalı mıdır? Bence bu sorunun cevabı Türkçenin öğretilmesinde verilmesi gereken konular ve kazandırılması gereken beceriler değişmez. Sadece bunun aktarılmasında yüz yüze ile sanal sınıflar arasında farklılık oluşacaktır. Bu anlamda konuların öğretilmesinde kullanılacak yöntem, teknik; kullanılacak materyaller farklılık gösterebilir.

Soru 9- Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Covid 19 süreci de dahil olmak üzere, öğrencilerin internet erişim problemi ya da internete erişecek bireysel tablet ve benzeri öğretim araçlarına sahip olamaması, cep telefondan kaynaklı teknik sıkıntılar; ekranın ufak olması ve konsantrasyon sorunu, ölçme ve değerlendirme açısından ders sunumu, sınav ve test oluşturma, ödev verebilme ve kontrolü, takibi, notlandırma gibi birçok sorunlar ve sınırlılıklar çevirim içi süreçte yaşandı. Tüm bunların yanı sıra kullanılan uygulamaların ve platformların lisans durumları ve kişisel verileri koruma kanununa göre getirilen sınırlılıkları da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde imkân ve sınırlılıkların bakımından değerlendirdiğimizde bu sınırlılıkların olumlu tarafı sizce nedir?

Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca'nın cevabı;

“Salgın süreci her bireyin internete bağlanabilen kişisel bilgisayar, tablet, telefon gibi bir teknolojik ürüne sahip olmasını zorunlu hale getirdi. Başlangıçta yaşanan sıkıntılar artık geride kaldı. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bütün diller için olduğu gibi Türkçe için de avantaj olduğu kanaatindeyim.”

## İKİNCİ GÖRÜŞME

Diğer bir görüşmem ise, Sancaktepe İlçe Millî Eğitim Müdürümüz Hale Bağce Özbaş ile gerçekleşmiştir. Kendisiyle görüşmemizde pandemi döneminde, Sancaktepe’de ilkökul düzeyindeki öğrencilerin “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES)” kapsamında Türkçe öğretimi derslerine, ailelerine ait teknolojik aletleri ile derse katılım sağladıkları, derslerin işleniş sürecinde internete eğitim noktasında sıkıntı yaşanılmadığını, öğrencilerin her gün düzenli olarak Zoom üzerinden derslere katıldıklarını belirtti. Ayrıca Eba üzerinden yüklenen yan kaynaklar sayesinde de derslerde işlenen konuların pekiştirildiğini, teknolojik aleti ve internet erişimi olmayan öğrencilerin ise İlçe Millî Eğitim tarafından açılan Eba Destek sınıflarında dersleri aksatmadan düzenli katılım sağlandığı ve veli ve öğretmen iletişimde WhatsApp uygulaması aracılığı ile iletişimin sağlandığını belirtmiştir.

## **EK 2: TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ PROGRAMI**

### **GİRİŞ**

“Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni” esas alınarak geliştirilen “Türkçenin Yabancı Dil

Olarak Öğretimi Programı”; yurt içinde veya yurt dışında örgün ve yaygın eğitim kapsamında

Türkçe öğrenenler, öğreticiler, öğretim materyali hazırlayıcı ve sınav uygulayıcıları için temel dayanak ve yaklaşımları, amaçları, seviyelere ve becerilere göre kazanımları, ölçme ve değerlendirme sürecini, dil öğretimi içeriklerini düzenleyen ve dil öğretimi standartlarını belli çerçevede yapılandıran bir öğretim programı olarak hazırlanmıştır.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı’nın düzenlenmesi ve geliştirilmesinde,

Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı” esas alınmıştır. Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Maarif Vakfı arasında 18.08.2017 tarihli iş birliği protokolüne istinaden ek protokol imzalanarak mevcut Program’a, yurt içinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik izlenceler eklenmiştir. Program, “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde belirtilen dil düzeylerine (A1, A2, B1, B2, C1) göre örgün (okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim) ve yaygın eğitimde kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı “Sözlük” dışında birbirini tamamlayan iki ana bölümden oluşur. Birinci bölümde Program’ın kuramsal çerçevesi ve uygulama süreçleri, ikinci bölümde ise örgün eğitim kapsamında kademelere göre yapılandırılmış izlenceler yer almaktadır. Program, bu ana bölümler temelinde sekiz alt bölümden oluşur. Birinci bölümde Program’ın temel dayanakları ve yaklaşımı ile ilgili bilgiler verilmiş, ikinci bölümde Program’ın amaçları sıralanmıştır. Üçüncü bölümde Program’ın genel yapısı ve kademelendirilmesi ile ilgili hususlara yer verilmiştir. Ölçme ve değerlendirme yaklaşımını ele alan dördüncü bölümü, Program’ın uygulanması ile ilgili önerileri içeren beşinci bölüm izlemektedir. Altıncı bölümde temel dil becerilerine ilişkin kazanım listeleri, yedinci

bölümde ise dil yapılarını düzeylere göre aşamalandıran tablolar sunulmuştur. Sekizinci bölümde Program'ın kademelere göre oluşturulmuş izlenceleri yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde okul öncesine yönelik kuramsal bilgi ve uygulamaları içeren açıklamalara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Sözlük başlığı altında ise Program'da kullanılan kavram ve terimleri izah eden tanım ve açıklamalar bulunmaktadır.

## 1. Program'ın Temel Dayanakları ve Yaklaşımı

### 1.1. Temel Dayanaklar

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nın temel dayanağı, "Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni"dir. Bu metin, yabancı dil öğrencilerin hedef dili, iletişim kurmada kullanabilmeleri için neleri hangi düzeyde bilmeleri gerektiğini kapsamlı bir şekilde yapılandırmaktadır. Aynı zamanda dil öğrenenlerin yaşam boyu ve öğrenim sürecinin her basamağında elde ettiği kazanımın ölçülmesi için gerekli düzey ve yeterlikleri tanımlayan bu metin, dil öğretiminin sınırlılıklarını, standartlarını ve imkânlarını belirleyen genel bir başvuru kaynağıdır. Diller İçin Avrupa

#### Ortak Başvuru Metni;

- Dil öğretimi için programlar ve başvuru kaynakları geliştirilmesi, sınav ve ders kitapları hazırlamada ortak başvuru kaynağı olarak yararlanılması,
- Eğitim yöneticileri, program geliştirme uzmanları, öğretmenler, öğretmen eğitimcileri ve sınav hazırlama kurulları arasında eş güdümün sağlanması,
- Öğretim programının uygulanabilirliğinin artırılması için dil öğretiminde amaç, içerik ve yöntemlerin ortak bir zeminde kavramsallaştırılması,
- Dil yeterliklerinin tanımlanmasını sağlayan nesnel ölçütlerin oluşturulması ve çeşitli bağlamlarda verilen dil yeterlik belgelerinin tanınırlığının sağlanarak uluslararası hareketliliğin desteklemesi amacıyla hazırlanmıştır.

Hazırlanan Program'ın yapısının oluşturulmasında ihtiyaç analizi, bütünsellik, çok boyutluluk, iletişimsel ve kültürel yeterlikler olmak üzere beş ölçüt göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni ile ilişkilendirilerek kullanıcılarına;

- ihtiyaçları belirleme,

- öğrenme hedefleri,
- içeriği belirleme ve tanımlama,
- materyal seçme ve hazırlama,
- öğretim ve öğrenim yöntemlerini belirleme,
- ölçme-değerlendirme basamaklarında yol gösterecektir.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni 2001 yılında yayımlanmış ve zaman içinde geliştirilerek metinde bazı güncelleme ve eklemeler yapılmıştır. Bu değişiklikler, 2018 yılında Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment Companion Volume With New Descriptors Provisional Edition adıyla 2001'deki metne ek olarak yayımlanmıştır. Ek metin incelendiğinde alımlama, üretim ve etkileşim alanlarındaki tüm etkinlikler için tanımlayıcı ölçütlerin güncellendiği görülmektedir. Bu bölüme, etkileşim alanındaki etkinlikler için “çevrim içi” kavramı eklenmiş ve bu kavrama dair tanımlayıcı ölçütler belirlenmiştir. Buna ek olarak “aracılık” alanındaki metin, kavram ve iletişim etkinlikleri için 2001'de yayımlanan metinden farklı olarak ölçütler tanımlanmıştır. Yeterlikler düzeyinde ise iletişimsel dil yetisi bölümündeki dilsel ve edimbilimsel yeterlikler güncellenmiş ve dilsel yeterliklere sesbilim eklenerek tanımlayıcı ölçütler hazırlanmıştır. Ayrıca çoğul dillilik ve çoğul kültürlülük ile ilgili tanımlayıcı yeni ölçütler eklenmiştir. Ayrıca önceki metinde A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 olmak üzere altı dil düzeyi belirlenirken ek metinde yedinci bir dil düzeyi olarak “A1 Öncesi” tanımlanmıştır. Metnin 2018'de güncellenen ve metne eklenen bölümleri, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda dili kullanma alanları, iletişimsel işlevler ve kazanımların belirlenmesi bölümlerine yansıtılmıştır.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nın hazırlanmasında “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nin yanı sıra 21. Yüzyıl Becerileri, Avrupa Yeterlikler Çerçevesi ve bütün metinden hareketle hazırlanan Türkiye Yeterlikler Çerçevesi, “Türkçe Dersi Öğretim Programı”nda belirtilen kök değerler esas alınmıştır. Program'ın yapılandırılmasında sözü edilen metinlerden şu şekilde yararlanılmıştır:

• Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda benimsenen eylem odaklı yaklaşımın sosyal aktör olarak tasvir ettiği dil kullanıcısı veya öğrencilerin aynı zamanda 21. yüzyıl becerilerine sahip olması beklenir. Bu çerçevede öğretim

sürecinin yapılandırılmasında ve Program'ın kademelere göre izlencelerinin oluşturulmasında tema seçimi, kazanımlar ve iletişimsel işlevler arasındaki ilişkide sözü edilen beceriler dikkate alınmıştır. Dolayısıyla Türkçe öğretimi için hazırlanacak ders materyalleri, bu becerileri kazandırmaya yönelik etkinlik ve görevleri içermelidir.

- Türkiye Yeterlikler Çerçevesi standartlarında hazırlanan bu Program, öğrencilerin kültürlerarası iletişimsel yeterliklerini geliştirebilmelerine, hayat boyu öğrenme ilkelerine bağlı olarak öğrenci özerkliği kazanmalarına ve tüm bu yeterliklerin sonucunda uluslararası hareketlilik için gerekli olan bireysel özelliklere sahip olmalarına aracılık etmeyi hedeflemektedir.

- Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı aynı zamanda adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, estetik, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi insani değerleri içermektedir. Bu evrensel değerlerin yanı sıra toplumların ürettiği ulusal değerler de göz önünde bulundurulmuştur. Böylece Program, öğrencilerin dil yeterliklerini geliştirmenin yanı sıra onların evrensel ve ulusal değerlere duyarlılık kazanmalarını da hedeflemektedir.

## 1.2. Temel Yaklaşım

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'yla Türkçe anlama ve anlatma becerilerini kullanarak sosyal hayatın her alanında iletişim kurma becerisine sahip olan, keşfederek ve yaparak-yaşayarak öğrenen, öğrenme sürecinde sorumluluk alan, iş birliği içinde çalışan, problem çözme becerilerini kullanan, sorgulayan, yorumlayan, evrensel ve kendi kültürüne özgü değerlere duyarlı, kültürlerarası bilinç sahibi bireyler yetiştirmek istenmektedir. Bu çerçevede Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin önerdiği eylem odaklı yaklaşım, Program'ın temel yaklaşımı olarak benimsenmiştir.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda öğrencilerin merkeze alındığı eylem odaklı yaklaşım, onları öncelikle sosyal aktörler yani belirli koşullarda, belirli çevrelerde ve eylem alanlarında sadece dille sınırlı olmayan, yerine getirmeleri gereken görevleri gerçekleştiren toplum üyeleri olarak ele alır. Dil öğrenimini de içeren iletişimsel dil kullanımı hem öğrenci hem de sosyal aktör olarak birçok yeterlik geliştiren bireylerin eylemlerini kapsar. Öğrenciler yaşam alanlarından belirli konularda metin üretme ve alımlamaya yönelik dil görevlerini

yerine getirmek için çeşitli bağlamlar, şartlar ve sınırlılıklarda söz konusu yeterliklerden faydalanırlar. Öğrencilerin bu gibi iletişimsel etkinliklerden edindikleri deneyimler, yeterliklerinin gelişimine veya değişimine katkı sağlar. Bu anlamda öğrencilerin sosyal hayatta üstlenecekleri rollere göre dilin kullanım alanları söz konusudur.

(Millî Eğitim Bakanlığı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretim Programı, 2020, s.5-7):

## 2. Program'ın Genel Amaçları

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Dinleme/izleme ve okuma yoluyla Türkçe anlama becerilerini geliştirmek,
2. Sözlü üretim, sözlü etkileşim ve yazma yoluyla Türkçe anlatma becerilerini geliştirmek,
3. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini bütüncül bir şekilde ve kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak,
4. Türkçeye ait sözsüz iletişim becerilerini kazanmalarını ve bunları iletişim süreçlerinde doğru kullanmalarını sağlamak,
5. Türkçe söz varlığını zenginleştirmek,
6. Etkileşim yoluyla kültürel duyarlılık ve kültürlerarası bilinç kazandırmak,
7. Türk dili ve edebiyatının seçkin eserlerini tanımalarını sağlamak,
8. Hayat boyu öğrenme becerilerini geliştirmek,
9. Disiplinlerarası bir yaklaşımla 21. yüzyıl becerilerini edinmelerini/geliştirmelerini sağlamak,
10. Akademik ve özel amaçlı Türkçe dil yeterliklerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

### **EK 3: TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU 2022**

“Ana dilimiz Türkçenin gerek ana dili gerekse yabancı dil olarak öğretimini en güzel ve etkin şekilde gerçekleştirmek için:

“Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Türkçe öğretimi süreçlerini değerlendirmek ve bu değerlendirmelerden hareketle var olan durumu geliştirmek, tespit edilen sorunlara çözüm önerileri sunmak amacıyla alan uzmanları, uygulayıcılar ve ilgili kurumlarla 26-29 Eylül 2022’de Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nı düzenlemiştir.

Bu çalıştayda Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi ile iki dillilere ve Türk dillilere öğretimi konuları görüşülmüştür. Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi konusu, iki gün boyunca altı oturum şeklinde gerçekleşmiştir.

İlk gün, oturum başkanlığını Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı’nın yaptığı; Türkiye Maarif Vakfı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsünün başkanlarının katıldığı, “Türkçe Üzerine Düşünmek” konulu oturumla başlamış; “Türkçe Öğretimi Programı” konulu oturum ile devam etmiştir.

İkinci gün “Zenginleştirilmiş Türkçe Öğretimi Uygulamaları”, “Öğretici Nitelikleri”, “Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme” başlıklarının istişare edildiği üç oturum yapılmış; “Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi Genel Değerlendirme Oturumu” ile tamamlanmıştır.

Çalıştayın üçüncü günü Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ana başlığında gerçekleşmiştir. “İnce Bir Diploması Yolu: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi” konulu oturumla başlayan üçüncü gün, “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözümleri”, “Türkçenin İki Dillilere Öğretimi: Kurumlar, Politikalar ve Stratejiler”, “Türkçenin İki Dillilere Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözüm Önerileri”nin müzakere edildiği üç oturumla tamamlanmıştır.

Çalıştayın dördüncü günü ise Türkçenin Türk Dillilere Öğretimi ana başlığında “Türkçenin Türk Dillilere Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözüm Önerileri” oturumuyla başlamış; çalıştay sonuç raporunun hazırlanmasına yönelik “Genel Değerlendirme” oturumuyla tamamlanmıştır.

Sözü edilen konularda Türkçe öğretimine ilişkin temel meseleler ve çözüm önerileri tartışılmış, kurumların politikalarına yön verecek stratejiler

değerlendirilmiştir. Yurt içi ve yurt dışında eğitim faaliyetleri yürüten kurumların katılımıyla gerçekleştirilen ve alanda ilk olma özelliği taşıyan çalıştayın sonuçları, bilim ve düzenleme kurulları tarafından hazırlanan bu rapor ile kayıt altına alınmıştır. Rapora konu olan veriler çalıştaya davet edilen 54 akademisyenle çalıştay öncesi yapılan ön görüşmelerden ve dört gün süren çalıştay oturumlarından elde edilmiştir.

Yurt içi ve yurt dışında eğitim faaliyetleri yürüten kurumların katılımıyla gerçekleştirilen ve alanda ilk olma özelliği taşıyan çalıştayın sonuçları, bilim ve düzenleme kurulları tarafından hazırlanan bu rapor ile kayıt altına alınmıştır. Rapora konu olan veriler çalıştaya davet edilen 54 akademisyenle çalıştay öncesi yapılan ön görüşmelerden ve dört gün süren çalıştay oturumlarından elde edilmiştir.

Rapor Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi ile iki dillilere ve Türk dillilere öğretimi konu başlıklarının yer aldığı bölümlerinden müteşekkildir. Her bir bölüm altında ilgili alan tanıtılarak temel meseleleri dile getirilmiş sonrasında ön görüşmeler ve çalıştayda öne çıkan görüş ve öneriler sunulmuştur. Sonuç kısmında çalıştayda ortaya çıkan görüşlere ilişkin genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

## 1. BÖLÜM: TÜRKÇENİN ANA DİLİ OLARAK ÖĞRETİMİ

Ana dili eğitimi ve öğretimi her ülkenin eğitim politikasında önemli bir yere sahiptir. Ana dilimiz Türkçenin öğretiminin erken çocukluk döneminden üniversiteye kadar sistemli ve nitelikli bir biçimde yürütülmesi Millî Eğitim Bakanlığının öncelikleri arasındadır. Bakanlığımız, Türkçenin ana dili olarak öğretimi örgün eğitimin her kademesinde çağın dinamiklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yürütmektedir.

Türkçenin ana dili olarak öğretimi sürecinin tüm basamaklarını bir bütünlük içinde yapılandırmakta; salt bilgi aktaran bir anlayıştan ziyade bireysel farklılıklarını dikkate alan, öğrenciyi etkin hâle getiren, disiplinlerarası anlayışla aşamalı bir yol izlemektedir.

Eğitim öğretim sürecinin temel boyutları arasında öğretim programı, ders kitabı, teknoloji kullanımı, ölçme ve değerlendirme sistemi ile öğretici nitelikleri bulunmaktadır. Bu boyutların ana dili öğretimine yönelik yansımalarına bakıldığında öğretim programlarının, eğitim ve öğretimin yapıldığı tüm ortamlarda yol gösterici nitelikte olduğu görülmektedir.

Ana dilinin en özgün metinleri kuşkusuz o dilin yetiştirdiği yazarların eserlerinde aranmalıdır. Türkçemizin temel dinamikleri sayılan Dede Korkut Hikâyeleri'nden Neşet Ertaş'ın türkülerine, Yunus Emre'den Yahya Kemal'in şiirlerine kadar nice metinlerde dilimizin inceliklerini ve ruhunu bulabiliriz. Önemli olan bu ruhu, milletimizin ve tarihimizin geleceği olan çocuklarımıza ve gençlerimize erken çocukluk döneminden üniversiteye kadar sistemli bir şekilde aktarabilmektir. Bunun yanı sıra ana diliyle kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilen, sosyal ilişkilerini düzenleyebilen, meslekî iletişimini sağlayabilen, hak ve sorumluluklarını kullanabilen güçlü bireyler yetiştirmektir.

Bu doğrultuda Türkçe Dersi Öğretim Programı; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili beceriler kazanmalarını, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, Türkçe sevgisiyle istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmaktadır.

#### SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye'de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı'nda Türkçenin ana dili olarak öğretimi konusu Türkçe Dersi Öğretim Programı, Zenginleştirilmiş Türkçe Öğretimi Uygulamaları, Öğretici Nitelikleri ile Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme temaları çerçevesinde ele alınmıştır.

Türkçenin ana dili olarak öğretimi konusunda ortaya çıkan sonuçlara genel olarak bakıldığında ana dili eğitiminin öğrencilerin gerek okul içi gerekse okul dışı çalışmalarının niteliğinin artmasında kritik bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Çalıştayda Türkçe Dersi Öğretimi Programı'yla ilgili olarak mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programı; yaklaşım, yöntem ve teknikler, beceri alanları ve iletişimsel işlevler, dil bilgisi öğretimi, ölçme ve değerlendirme alt başlıkları ile ele alınmıştır. Mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın ayrıntılardan arındırıldığı ve öğretim programında yer verilen metin türlerinin önceki programlarla kıyaslandığında öğrencilerin gereksinimlerini daha çok karşılayacak nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak alan uzmanları programın, uluslararası program geliştirme nitelikleri ile güçlendirilmesi gerektiğini önermişlerdir. Bu konuda özellikle program geliştirme uzmanlarıyla birlikte üst düzey bilişsel ve düşünme becerileri ile duyuşsal ve sosyal

becerilerin öne çıkarıldığı, işlevsel dil eğitimini esas alan, dil becerileri arasında denge ve uyumun olduğu, kazanımların sarmal ve ayrıntılı ifade edildiği, disiplinlerarası bağ kuran, bireysel farklılıklara duyarlı, geribildirimlere dayalı bir model geliştirilerek programın güçlendirilmesi önerileri farklı akademisyenler tarafından dile getirilmiştir.

Ders kitaplarındaki etkinliklerin ve soruların tekdüze olmaması, öğrencinin yaş ve gelişim düzeyine göre ve farklı duyuları işe katacak, çocukların/gençlerin duygularını ve düşüncelerini eğitecek, onların entelektüel kapasitelerini besleyecek, bakış açılarını ve yaratıcılıklarını geliştirecek, onları kültürel yönden donanımlı hâle getirecek, derste öğrenilenlerin dersin amaçlarına ulaşılmasına ve gerçek yaşama aktarılmasına katkı sağlayacak etkinliklerin artırılması gerektiği, soru ve etkinliklerin işlevsel ve öğrenciyi geliştirecek nitelikte olması ifade edilmiştir. Ayrıca öğretmen kılavuz kitaplarının niceliğinin artırılması ve ders kitabındaki etkinliklerin geliştirilen bir uygulamayla dijital ortama taşınması önerileri dile getirilmiştir. Alan uzmanları mevcut sınav sisteminin öğrencilerde Türkçenin gelişimine katkı sağlaması açısından sistemsal bir bakış açısı ile iyileştirilmesinin doğru olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca alana özgü ölçme ve değerlendirme yöntemi geliştirilerek bir alan yeterlik sınavının uygulanmasının önemini açıklamışlardır. Dört beceride Türkçe dil sınavının merkezî sınav olarak uygulanabileceği önerilmiştir.

Türkçe dersinin bir beceri dersi olduğu ve bu dersin ölçülmesinde daha çok becerinin ölçülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle sınav sorularının dört dil becerisini ölçecek şekilde hazırlanması gerektiği dile getirilmiştir. Konuşma ve yazma becerilerinin ölçülüp değerlendirilmesinde ise özellikle ilk okuma yazma sürecinden itibaren rubrik ve portfolyolar aracılığıyla süreç temelli değerlendirmeler yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye; tarihî derinliği, jeopolitik konumu ve bulunduğu coğrafya açısından önemli bir ülke konumundadır. Aynı zamanda Türk medeniyetinin kültürel mirasının taşıyıcısı olma boyutuyla da önemli bir yere sahiptir. Türkçeye en çok ilginin de dinî, tarihî, kültürel ve coğrafi anlamda derin köklerin yer aldığı Asya'dan, Afrika'ya ve Balkanlar'a uzanan coğrafyada olduğu söylenebilir. Türkçeye gösterilen bu ilginin, Sovyetler Birliği'nin doksanlı yılların başında dağılmasıyla başlayan Büyük Öğrenci Hareketliliği Projesi ile yükselişe geçen ve 2000'li yıllarda zirveye

ulaşan Türkiye'nin dünyaya açılma politikası ile yakından ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu etkinin neticesinde Türkçe öğretimi, yurt içi ve yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyen yabancı uyruklu kişilere iletişimsel düzlemde Türkçeyi hedef dil olarak kazandırmayı amaçlayan bir alan olma hüviyeti kazanmıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretilen öğrenme ortamlarının teknolojik alt yapı ile desteklenmiş olması, dersliklerin oturma düzeninin U şeklinde olmasının sağlanması ve sınıf mevcudunun 15'i geçmemesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca her dil öğrenme ortamında alana özgü bir kütüphane oluşturulması, kültür odaklı etkinliklerin düzenlenmesi, seviyelendirilmiş okuma dinleme kitapları hazırlanması gibi konular da tartışılmıştır. Kullanılan yaklaşım ve yöntemler ile ilgili olarak dört temel dil becerisini dikkate alan, iletişimsel becerileri geliştiren bir öğretimin hayata geçirilmesi yönünde görüş birliği söz konusudur.

“Ayrıca, öğreticilerin teknolojinin imkânlarından yararlanarak dersleri 12 daha etkili hâle getirme ve süreci pedagojik hassasiyetlerle daha yetkin biçimde şekillendirme noktasında farkındalıkları artırılmalı, sanal evren, Web 3.0 gibi yeni teknolojiler, dil öğretim süreciyle bütünleştirilmelidir. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanında hizmet veren kurumların kendi arasındaki iletişim ve standartlaşmanın sağlanması için yurt içinde ve dışında faaliyet gösteren kurumların üstünde bir koordinasyon merkezi oluşturulmasının gerekliliği ve YÖK'te yabancı öğrencilerle ilgili bir koordinasyon merkezi ihdas edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur.”

“Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin ana dili Türkçe olanlara Türkçe öğretiminden farklı olduğu düşüncesinin benimsenmesinin önemi vurgulanmıştır. Türkiye'yi eğitim için tercih eden uluslararası öğrenci sayısının son on yıldaki artışı dikkate alınarak akademik Türkçeye yönelik program geliştirme çalışmaları yapılmasının önemi üzerinde durulmuştur. Bu konu özelinde yüksek öğretimde kullanılmak üzere Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'na uygun ders materyallerinin ivedilikle hazırlanması, öğreticiler için program okuryazarlığı eğitimlerinin düzenlenmesi ve programların akademik Türkçeyi de kapsayacak şekilde güncellenmesi gibi hususlar değerlendirilmiştir.”

Çalıştayda, alanda kullanılan ders malzemeleriyle ilgili olarak öğretim programı ile uyumlu, modern dil öğretim yaklaşım ve yöntemleri için hazırlanmış,

dijital uygulamalarla desteklenmiş, beceri temelli, Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'ndeki ilkeleri temel alan, öğrenen özerkliğini destekleyen, nitelikli ders materyalleri hazırlanması yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur Kullanılan yaklaşım ve yöntemler ile ilgili olarak dört temel dil becerisini dikkate alan, iletişimsel becerileri geliştiren bir öğretimin hayata geçirilmesi yönünde görüş birliği söz konusudur. Ayrıca, öğretmenlerin teknolojinin imkânlarından yararlanarak dersleri 12 daha etkili hâle getirme ve süreci pedagojik hassasiyetlerle daha yetkin biçimde şekillendirme noktasında farkındalıkları artırılmalı, sanal evren, Web 3.0 gibi yeni teknolojiler, dil öğretim süreciyle bütünleştirilmelidir. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanında hizmet veren kurumların kendi arasındaki iletişim ve standartlaşmanın sağlanması için yurt içinde ve dışında faaliyet gösteren kurumların üstünde bir koordinasyon merkezi oluşturulmasının gerekliliği ve YÖK'te yabancı öğrencilerle ilgili bir koordinasyon merkezi ihdas edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur.